

De Kleine aarde

Lente 2007
nr. 140 € 3,75

Dit tijdschrift is
klimaatneutraal!

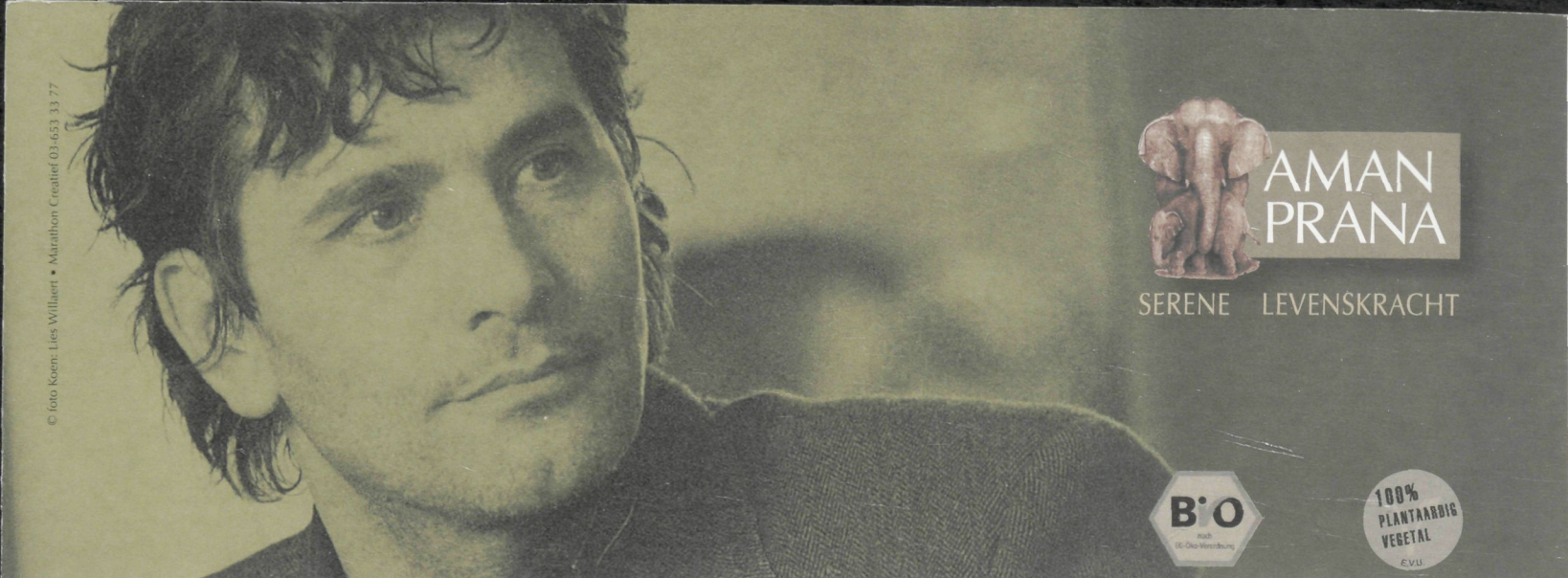
Marc Cornelissen
over klimaatverandering:
'We staan met 2-0 achter'

Tuinieren voor groentjes
Zaaigoed
Grondbeginselen

het goede leven voor mens, dier en milieu:
genieten * (h)eerlijk eten * wonen * energie * schoonheid

Voordeel met Klimaat-kortingsbonnenboekje

▲ Acteur Koert De Bouw: "Amanprana is één van de bio-producten die ik na enige tijd ben gaan koesteren. Dit tot grote voldoening van ieder die bij ons aan tafel schuift".

5x extra vierge olie van Amanprana voor smeren, bakken en frituren Ontdek hun lekkere smaak en hun specifieke gezondheidsvoordelen

Gezonde margarine is 100% extra Vierge en bio. Alléén Amanprana voldoet daaraan. Alle margarines, inbegrepen bio en reform, worden gemaakt van geraffineerde vetten. Geraffineerd is goedkoop maar ongezond. Geraffinaard betekent 'ontdaan

van gezonde voedingsstoffen én verandering van de celstructuur'. Net zoals witte suiker en witte bloem. Extra Vierge Cocos+Olive en Cocos+Olive+Palm van Amanprana zijn 100% extra vierge. Smeer ze op je (volkoren)brood, bak en wok ermee en je bent supergezond bezig. En het is lekker. Amanprana draagt bij tot een jong en mooi uiterlijk, bevordert de calcium- en magnesiumopname, ondersteunt de goede darmflora, de darmwand en de spijsvertering, verhoogt de weerstand, verzorgt de tanden en tempert het hongergevoel. Levert je lichaam lecithine, vitamine E, carotenen, plantaardige sterolen, polyfenolen,...

Gezonde frietjes?

Eenvoudig! Aardappelen op zich zijn gezond. Bio-aardappeltjes hoeft je zelfs niet te schillen. Frituur ze dus in gezonde olie, in Extra Vierge Cocos of Palmpit van Amanprana. Puur natuur. Je hebt nog nooit zo'n lekkere én gezonde frietjes gegeten.

Deze olie bevat zeer weinig MOV's, is niet ontgeurd, niet geraffineerd, niet chemisch behandeld en bevat geen transvetten. Daarenboven bevatten deze extra vierge oliën van Amanprana vele gezonde eigenschappen die niet verloren gaan als je ermee bakt. Je kan deze oliën verhitten zonder dat ze toxisch worden. Bij koud gebruik proef je kokos en palmpit. Bij frituren niet. Deze extra vierges van Amanprana gaan in de frituse tot 2 jaar mee, mits regelmatig filteren. Deze MCT's geven je 10% minder calorieën dan andere vetten, zijn uiterst gemakkelijk verteerbaar, geven je veel vitaliteit en weinig vetopslag. Ze verminderen hongeraanvallen en verhogen de calorieverbranding.

Extra Vierge red Palm geeft gerechten veel vitamine E en Carotenen.

Zo bevat Red Palm van Amanprana 10 keer meer carotenen dan wortels en is ze de rijkste bron aan vitamine E. Vitamine E en Carotenen voeden de huid en de ogen en beschermen hen tegen de UV-straling van de zon. Bak je rijst, gestoofde uitjes, spiegeleieren en aardappelen in Red Palm. Recept: snij bio-aardappeltjes zonder ze te schillen in vier delen. Doe rijkelijk Red Palm op de ovenplaat en laat de aardappeltjes (of boerentenen zoals we ze noemen) bakken op 160°C. Af en toe omdraaien, tot ze goudbruin zijn. Opdienen met een frisse sla. En kijk ze smullen. Red Palm geeft een Latino of Afrikaans smaakaccent in bijvoorbeeld Moambe. Samen met spinazie is Red Palm supervoeding voor de ogen.

Variëer met Amanprana oliën zoals je variëert met groenten en fruit.

Amanprana is verpakt in glas. Dat is beter voor smaak, milieu en je gezondheid. Want alle plastics migreren in olie. Miljoenste deeltjes plastic kunnen onze hormoonbalans ontwrichten. Amanprana is 100% bio, 100% vegetarisch, 100% extra vierge. Verkrijgbaar in glas van 380ml of 1700ml, in natuur- en biowinkels. Dichtstbijzijnde winkel? Bel Compagnons 0341-350 186 of TerraSana 0172-50 33 33. www.noble-house.tk

NIEUW: Amanprana bio kokosvezels voor regelmatig, vlotte stoelgang en een platte buik. Weinig calorieën.

1 volle eetlepel kokosmeel bevat slechts 30 calorieën en toch veel vezels (10g). Beduidend meer dan tarwezemelen of lijnzaad. Ook ideaal als glutenvrij bakmeel zonder fytinezuur en zonder cyanide. Puur natuur, gezond en lekker. Te gebruiken als vezeldrank, als strooisel in je maaltijd of als bakmeel. Verkrijgbaar in zakjes van 0,5kg en 1kg.

Het **klimaat** verandert...

In uw eigen achtertuin kunt u de gevolgen van klimaatverandering al zien. Planten bloeien wanneer ze eigenlijk in winterrust moeten zijn, nieuwe diersoorten verschijnen, extreme regenbuien veroorzaken veel schade en planten die voorheen alleen in Zuid-Frankrijk voorkwamen doen het ook in ons land goed.

Iets doen voor het klimaat?

hier

Reken uit hoeveel u bijdraagt aan klimaatverandering op www.klimaatvoetafdruk.nl

Kom naar Boxtel voor een uniek **klimaat-evenement** op zondag 1 april. **hier**

Kom naar Boxtel en ontdek wat u er zelf aan kunt doen in de **hier** **Klimaatroute** (vanaf 1 april).

hier

Bezoek een van de honderd **nectarkroegen** in het actieweekend van 12 en 13 mei.

Bestel met korting klimaat-vriendelijke producten uit het **hier** **klimaatboekje** in het hart van dit magazine.

hier

Doe mee aan het internetplatform **Live Cool!** en maak op www.dekleineaarde.nl een klimaat-afpraak met De Kleine Aarde.

LEZERSSERVICE

Het beheer van de abonnementen- en Vriendenadministratie wordt voor De Kleine Aarde verzorgd door Abonnementenland. Hier kunt u terecht met vragen over uw abonnement of Vriendschap en om u op te geven als nieuwe abonnee of Vriend.

Abonnementenland

Postbus 20, 1910 AA Uitgeest

Tel. (0251) 25 79 18

Fax (0251) 31 04 05

www.aboland.nl

Een abonnement kost € 15,- per jaar.

Bij een minimumdonatie van € 27,50 wordt u ook automatisch **Vriend van De Kleine Aarde**.

Als Vriend hebt u recht op gratis entree tot het Eco-park in Boxtel en korting op cursussen.

Een abonnement of Vriendschap loopt automatisch door. **Opzeggen** (uitsluitend schriftelijk) minimaal 8 weken voor afloop van de abonnementsperiode bij Abonnementenland.

De Kleine Aarde wil zoveel mogelijk mensen inspireren tot een duurzame leefstijl.

Magazine *De Kleine Aarde* verschijnt viermaal per jaar. Columnisten schrijven onder eigen verantwoordelijkheid. Hun mening dekt niet noodzakelijk die van De Kleine Aarde.

De Kleine Aarde gaat ervan uit dat het aanbod van adverteerders aansluit bij de missie van De Kleine Aarde. Zij is niet verantwoordelijk voor het aanbod van haar adverteerders.

Het magazine is gedrukt op 100% kringlooppapier. De gebruikte inkt is minder milieubelastend en op basis van plantaardige oliën. De energie die nodig is voor de productie van het magazine wordt gecompenseerd door het planten van 60 bomen per editie.

Redactie:

Heleen van der Sanden (hoofdredacteur),
Huibert Boer, Maïke Nelissen, Vivian Siebering,
Hetty Straus

Eindredactie: Anja de Zeeuw

Omslagfoto: Marc Cornelissen/Pole Track

Aan dit nummer werkten verder mee:

Hans Allart, Jan Bartelsman, Margot Berends,
Vellah Bogle, Marc Cornelissen, Dorien
Dijkhuis, Flip van Doorn, Hester Gielis, Katja
Hansma, Petra van Heijningen, Marieke
Henselmans, Katrien Holland, Sabine Horsting,
Jan Juffermans, Machteld Klees, Sophie Koers,
Raissa Luif, Christine Luiten, Rutger van Mazijk,
Maïke Nelissen, Tessa Postuma de Boer, Roos
van der Sanden, Joost Scholten, Eric Schoones,
Vivian Siebering, Ad Vermaas, Rolf Weijburg,
Marjon Weijzen

Advertenties: Heleen Petter, tel. (0411) 68 49 21

De Kleine Aarde

Postbus 151, 5280 AD Boxtel

Tel. (0411) 68 49 21, fax (0411) 68 34 07

E-mail: info@dekleineaarde.nl

Internet: www.dekleineaarde.nl

Bezoekadres: Het Klaverblad 1, 5283 TV Boxtel

Vormgeving: Quadro Vormgevers, Oss

Druk: Incido, Uden

Distributie: Betapress, Gilze

Uitgave: Stichting De Kleine Aarde

Auteursrecht: De Kleine Aarde 2007

ISSN 0166-3704

De Kleine Aarde is een van de goede doelen
van de Nationale Postcode Loterij.

IN DIT NUMMER:

Interview met Marc Cornelissen	8
Ecobloemen: mooi zonder gif	16
Klimaatvriendelijk leven	20
Inspiratie voor een beter klimaat	22
Test hier uw klimaatkennis	24
Besparen met Energiebox en Live Cool!	27
Verliefd op pure olie	28
Lezersaanbiedingen	34
Koken met Christine	35
Grondbeginselen	60
Permacultuur (2)	64
Tuinieren voor groentjes	66

COLUMNS

Marieke Henselmans	25
Romke van de Kaa	62
Sophie Koers	80

RUBRIEKEN

Brieven van lezers	4
Uit 't Nieuws	6
Gezien: Slim bekeken	12
Mooi Goed.	14
In Groene banen, rondje Texel	30
Activiteitenkrant	37
Servicepagina	43
Regeladvertenties	45
Mensen & Mogelijkheden	45
De Voetafdruk van Jonnie Boer	46
De Mondiale Voetafdruk	48
Kleine Aarde lezersaanbieding	49
Handje helpen	50
Biolunch ge(s)tipt	53
(H)eerlijk eten: Groen!	54
Bioconsument	57
Groen! Zaaigoed	58
Uittips: Parijs	68
Gelezen & gezien	76
Ecco Eko	79
Eco-crypta	80

Gezien:
Slim bekeken

Interview over
klimaatverandering
met poolreiziger
Marc Cornelissen:
'We staan al met 2-0
achter'

Mooi Goed: kleding van
brandnetelvezels

FOTO: TESSA POSTUMA DE BOER

Voetafdruk-
interview met
topkok Jonnie
Boer

46

In het hart:
Klimaat-
kortingsbonnen
boekje

Uittips
Parijs

Voor de kids:
Ecco Eko ziet
ze vliegen

78

Weervrouw

De deadline nadert. Met de redactie zetten we een tandje bij en de werkdag dijt uit tot diep in de avond. Met een hoofd vol klimaatverandering, het thema van dit nummer, plof ik vrijdagavond om half elf op de bank. Even zappen.

"Te warm voor de tijd van het jaar." De weervrouw giechelt wat ongemakkelijk. Het valt niet mee om deze mededeling steeds op een flitsende manier te brengen. Er is deze keer geen leuk filmpje bij van mensen met een pilsje, buiten op het terras hartje winter. Zap.

Bij Pauw en Witteman is een heer van de Groene Rekenkamer aangeschoven. "Klimaatverandering? Onzin!" Hij brengt zijn verhaal met verve. (Waar maak ik me druk om?) Zap.

Idillische beelden van een eiland in de Stille Zuidzee. Een van de bewoners komt in beeld: "Dit is het eerste land dat binnen vijftig jaar van de kaart zal verdwijnen als gevolg van de klimaatverandering." De tv gaat uit. Ik ga naar bed en slaap onrustig.

De volgende dag wandelen we in het bos, zoals mijn man en ik meestal doen op een vrije dag. Maar deze keer is het anders. Er loopt nog iemand mee. Nu ja, loopt... Hij wordt megedragen. Mijn kersverse kleinzoon kijkt vanuit zijn draagzak belangstellend omhoog. Zijn ogen zijn nog blauwer, nu ze de helderblauwe lucht weerspiegelen. Verbazing tekent zich af op zijn gezicht.

Wat de weervrouw en de Groene Rekenkamer-mijnheer niet voor elkaar kregen, lukt dit kleine mannetje wel. Ik weet het weer zeker: ik maak werk van mijn idealen. Voor hem zet ik met liefde nog een tandje bij.

Ik hoop dat dit klimaatnummer ook u inspireert om uw eigen hoogstpersoonlijke bijdrage te leveren. Voor onze mooie kleine aarde, de woning van de kinderen van morgen.

Heleen van der Sanden
Hoofredacteur

Op deze plaats bracht Marijke Kuipers drie jaar lang haar persoonlijke visie op De Kleine Aarde. De redactie bedankt haar hartelijk voor haar bijdragen.

Wij zijn benieuwd naar uw reacties op ons magazine. Stuur uw brieven voor 15 april naar: Postbus 151, 5280 AD Boxtel.
(De redactie behoudt zich het recht voor brieven in te korten of niet te plaatsen.)

Hergebruik

Ik zag in uw tips over het verkleinen van de voetafdruk het hergebruiken van shampoo-flessen staan. Hierbij werd de Body Shop als voorbeeld genoemd, maar deze keten neemt de gebruikte flesjes niet meer in.

Tine Hendriks (via e-mail)

Inderdaad is de Body Shop hier mee gestopt, dank voor uw correctie. Red.

Smullen

Naar aanleiding van jullie recept in de laatste uitgave (winter 2006) wil ik graag mijn ervaring met jullie delen. Ik had bij het lezen al een gevoel dat die rode kool op deze manier klaargemaakt heerlijk zou smaken. Voor een etentje met meerdere personen heb ik de kool en aardappelgratin klaargemaakt. Even heb ik overwogen er nog een groentegerecht bij te nemen, wegens het risico dat mijn gasten geen rode kool zouden lusten. Flauwekul dacht ik, ik denk dat het lekker is, dus ze moeten maar. En ja hoor, aan tafel, namen vooral de mannen eerst een klein beetje en keken zuinig, maar na het eenmaal geproefd te hebben, kreeg ik volop complimenten en zaten we vreselijk lekker te eten. Ik wil jullie dan ook hartelijk bedanken.

Michelle Ouwerkerk (via e-mail)

Biomassa

Geachte redactie, Nou breekt mijn klomp! Heb ik toch altijd begrepen dat elektrisch verwarmen uit den boze is, zie ik in mijn duurzame lijf(-stijl-)blad een aanprijzing van elektrische designradiatoren. Leuk dat ze het ook doen op groene stroom, maar daarvan hebben we nog lang niet genoeg, dus dat helpt niet echt! Gelukkig besteedt u elders in het magazine ook nog aandacht aan werkelijk groene verwarmingstechnologie zoals warmtepompen, micro-WKK en de mogelijkheid van groen gas! Overigens die gebroken klomp heb ik bij mijn ouders in de houtkachel gegooit en dat is dan weer groene warmte uit biomassa!

H. Molkenboer (via e-mail)

U heeft gelijk wat betreft elektrische verwarming. Gelukkig dat onze lezers ons ook scherp houden, in de toekomst zullen we nog kritischer zijn op producten. Red.

Zuinig wassen met de zon

In het laatste nummer van jullie magazine vond ik een vraag om tips voor een duurzame leefstijl. Mijn tip betreft het aansluiten van de wasmachine op de zonneboiler, om zo te profiteren van het warme water van de zonneboiler. Ombouwen naar hotfill is behoorlijk duur. Ik vond een andere oplossing. Ik heb de wasmachine aangesloten op een eenvoudige thermostaatkraan. Bij ons wordt de voorwas niet gebruikt, dat maakt het makkelijk. De thermostaatkraan wordt

WASMACHINE AANGESLOTEN OP EEN THERMOSTAAT-KRAAN OM ZO TE PROFITEREN VAN HET WARME WATER VAN DE ZONNEBOILER.

op de gewenste temperatuur ingesteld, de hoofdwas wordt gestart en de machine vult zichzelf met warm water. Na het vullen (1 minuut) wordt de kraan teruggezet op koud water, de machine zal nu bij het spoelen weer gewoon koud water gebruiken. Ik heb zelf een warmwaterleiding van de boiler naar de wasmachine gelegd en de thermostaatkraan geïnstalleerd. Alles bij elkaar kostte me dit ongeveer € 50. Let op: de slang van de wasmachine past niet zonder meer op de thermostaatkraan, daar moet een verloopstukje op.

We hebben een nieuwe cv-ketel, een zonneboiler en deze thermostaatkraan in dezelfde periode in gebruik genomen. Dat maakt het moeilijk om vast te stellen hoeveel aansluiting van de wasmachine op de zonneboiler bespaart.

Het wassen duurt nu in elk geval ook korter, omdat de machine sneller op temperatuur is.

Joop Braamse, Heeswijk-Dinther

100 tips voor duurzaam wonen

Hierbij wat opbouwende opmerkingen over de leuke 'tip-100 adviezen voor duurzaam wonen' in het winternummer, gericht tot het ene procent van de mens dat maar geen gewoontedier wil zijn. (Volgens prof. W.A. Wagenaar, psycholoog aan de universiteit van Leiden, zouden mensen voor 99% 'automaten' zijn. De meest effectieve

methode om hun gedrag te veranderen zou daarom zijn: hun omgeving zo in te richten dat andere gewoonten worden uitgelokt en andere automatismen gevormd. Zie: Hans Achterhuis, 'De erfenis van de utopie', 1998, blz. 374-375.)

Tip 21, 35, 36. Milieubewuste mensen die zich 'de' oliecrisis nog herinneren zullen zich de ogen hebben uitgewreven bij tips als het isoleren van een ligbad en de aanschaf van een afwasmachine of droogtrommel. Na de oliecrisis moest het ligbad (voor zover aanwezig) wijken voor de douche. De afwas (1 x per dag) met de hand gedaan, met warm water uit pan of ketel op het gas. In plaats van de wasmachine werd de wasserette gesuggereerd. (Van privé-droogtrommels had destijds nog nauwelijks iemand gehoord en anders werden deze apparaten even belachelijk gevonden als elektrische tandenborstels.) Wel was er een tijd lang een Nederlandse *hotfill*-wasmachine op de markt, de 'Velo'. Tegenwoordig heeft alleen Miele een *hotfill*-automaat in haar assortiment, de Softtone W 3525 WPS Allwater. Deze kan worden aangesloten op warm of koud leidingwater of een grijswatersysteem. De energiebesparing hiervan kan oplopen tot wel 50%. Maar de prijs, 1.600 euro, is navenant opgelopen, tot wel 3 maal de prijs van een gangbaar A-merk. Dat schiet niet op; ook niet wanneer je niet (automatisch) alleen maar op prijzen reageert!

Ten slotte gaat het bij dit soort zaken om 'peanuts', als men bedenkt dat apparaten – hoe milieuvriendelijk ook geproduceerd, verpakt, vervoerd en gebruikt – nog in geen decennia duurzaam kunnen worden genoemd. Zeker is dat het geval, als men onder 'duurzaam' mede verstaat dat er geen honger, ziekte en sterven door wordt bevorderd, zoals bijvoorbeeld bij een uitgebreide toepassing van biobrandstoffen is te verwachten.

In plaats van optimaal milieusparende high-tech privé-apparatuur aan te schaffen, kunnen mensen in veel gevallen dan ook beter proberen om langer te doen met wat zij al hebben, onder andere ook door het wat minder vaak te gebruiken.

Anke Korteweg, Groningen

De stelling

De stelling van Bennie Jolink in het winternummer van *De Kleine Aarde* luidde: 'Gebruik je boerenverstand. Het komt uiteindelijk allemaal op hetzelfde neer: zelf nadenken, niet anderen napraten.' Geert van der Woude uit Rotterdam reageerde.

Boerenverstand

Hallo Bennie,

Ik leef aan de andere kant van je autoruit en achter de geluidsschermruit aan de A13, een van de drukste wegen in Nederland. Mijn beleving over de tachtig-kilometerweg voor mijn deur is erg positief. Want er is meer aan de hand dan de optimale verbranding van je auto. Het geluid dat je banden over de weg maken bij 80 kilometer is veel minder doordringend dan wanneer je 115 rijdt.

Ik had niet verwacht dat het rijden van 80 km per uur voor mijn deur zoveel uit zou maken. Maar dat is wel het geval: de druk van het geluid is met name 's avonds en 's nachts veel minder en veel gelijkmatiger. Ik slaap altijd al met mijn bovenraampje open. De slaapkamer is aan de achterzijde van het huis en zelfs daar scheelt het, zodat onze nachtrust beter is dan toen er nog geen tachtig-kilometerweg was.

Dus gebruik je boerenverstand en rij wat minder oerendhard dat maakt veel minder geluidsvervuiling.

Geert van der Woude, Rotterdam

Open brief van De Kleine Aarde aan eurocommissaris Neelie Kroes

Zet u in voor Fair Pricing!

Het stimuleren van duurzame leefstijlen en duurzame consumptie is sinds 1972 de core business van De Kleine Aarde in Boxtel. De laatste jaren staat dit werk meer dan ooit in belangstelling. In de praktijk blijkt echter dat er een flinke drempel bestaat bij de consument omdat duurzame en milieuvriendelijke producten duurder zijn dan de gebruikelijke. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de huidige prijzen niet de werkelijke kosten weergeven. Er worden kosten afgewenteld op het milieu en op volgende generaties. Kortom de vervuiler betaalt niet!

Onlangs kwam het rapport uit van de voormalige Wereldbankeconoom N. Stern, waarin hij een calculatie maakt van de voorspelbare schade door klimaatverandering, namelijk circa 7.000 miljard euro. Dit is voor De Kleine Aarde de directe aanleiding eurocommissaris Neelie Kroes op te roepen om nu op korte termijn initiatieven te ondernemen die een einde maken aan de bestaande concurrentievervalsende praktijk.

Eurocommissaris Kroes zou moeten beginnen met het in de prijs internaliseren van externe kosten zoals de, door Stern berekende klimaatschade. Een goed begin zou het invoeren van een klimaatattax op fossiele energie zijn waardoor duurzaam opgewekte energie een eerlijke kans krijgt op de markt.

Ook voor andere sectoren zou het in de prijs internaliseren van externe effecten een grote stimulans zijn voor duurzamere productie en duurzamere consumptie. In dit verband wijst De Kleine Aarde eurocommissaris Kroes erop dat al in 1989 door bureau Berenschot is berekend dat biologische producten op een vrije markt met een level playing field het qua prijs zouden winnen van 'gangbare' producten. Mits dus de nu nog afgewentelde kosten zouden worden doorberekend in de prijzen.

Gezien de voortgaande klimaatverandering is deze vorm van fair pricing uiterst urgent en wordt daarmee uiteindelijk recht gedaan aan het principe de vervuiler betaalt!

Meer info: De Kleine Aarde, postbus 151, 5280 AD Boxtel, (0411) 68 49 21, www.dekleinearde.nl, drs. Huibert Boer, coördinator educatie en innovatie

AGENDA LENTE 2007

22 maart

Wereldwaterdag

De VN heeft in 1992 'World Water Day' in het leven geroepen om elk jaar op 22 maart stil te staan bij het belang van goed waterbeheer en watermanagement.
www.wereldwaterdag.nl
www.worldwaterday.org

24 maart

Eten met muziek lentefestijn

Milieu- en diervriendelijk festijn met een groot ecologisch plantaardig diner, een informatiemarkt, veel live muziek en allerlei optredens.

Meer info: www.vekologisch.nl of tel. (030) 214 51 99

24 maart

Landelijke vlinderdag

Op 24 maart houdt De Vlinderstichting weer de landelijke vlinderdag voor mensen die geïnteresseerd zijn in vlinders en libellen.

Meer info: www.vlinderstichting.nl of tel. (0317) 46 73 46

1 april

'Klimaatverandering is geen grap!'

Opening Klimaatroute bij De Kleine Aarde in Bostel. **Meer info:** www.dekleineaarde.nl of (0411) 68 49 21

7 april

Landelijke koe knuffeldag

'Vrienden van het Platteland' houden de landelijke koe knuffeldag.

Meer info: Agrarisch Cultuurgood, Noord Emperweg 1 te Voorst.

Meer info: www.agrarischcultuurgood.nl of tel. (0575) 50 13 97

22 april

Dag van de Aarde

Meer info: www.earthday.nl

12 en 13 mei

Actieweekend nectarkroegen

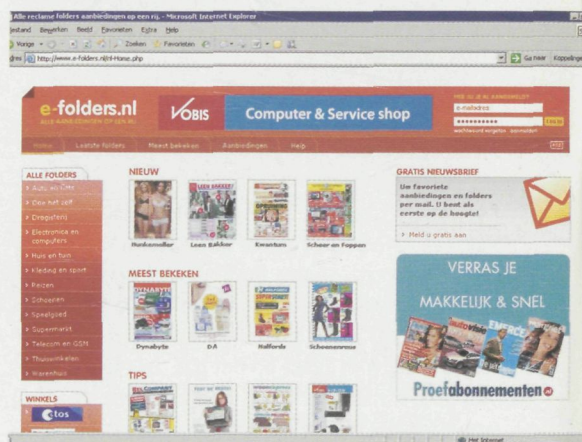
Om meer mensen bewust te maken van de effecten van klimaatverandering op planten en dieren hebben de Natuurkalender, het IVN, Stichting Kinderboerderijen Nederland en De Kleine Aarde de nectarkroeg ontwikkeld. Bij 100 nectarkroegen in Nederland doen bezoekers in dit weekend zoveel mogelijk waarnemingen.

Meer info: www.natuurkalender.nl

Huis-aan-huis folders online

Wel de reclamefolders, niet de bergen oud papier. Door de samenwerking van Ilse media en www.e-folders.nl hebben consumenten het voor het kiezen: een pakket blaadjes in de bus of een overzichtelijke nieuwsbrief in de mailbox. Daarnaast kunnen zij ieder moment van de dag alle folders en de laatste aanbiedingen bekijken op de site. Consumenten willen wel de reclamefolders, maar niet de rompslomp. Van de 11,5 miljard jaarlijkse verspreide folders wordt ongeveer 35% gelezen. Het aantal huishoudens dat ongewenste post door een nee-nee sticker of nee-ja sticker buiten de deur houdt, bedraagt ongeveer 750.000. Toch wil een groot deel van die mensen wel de folders lezen. Dat gat wordt nu gevuld door e-folders.nl

Vrijwel alle grote verkoopketens werken mee aan de site. Denk daarbij aan Vroom & Dreesmann, Xenos, Zeeman, Schoenenreus en Halfords. Bezoekers van de site kunnen daaruit hun favorieten kiezen in de sectie 'mijn folders'. De persoonlijke favorieten worden dan aangekondigd en apart gehouden.

Hergebruik van bouw materiaal

Nederlanders hebben grote belangstelling voor het toepassen van gebruikte bouwmaterialen bij een verbouwing, renovatie of reparatie. Het boekje 'Secundaire Bouwmaterialen' van stichting MilieuNet blijkt een hit. De magische grens van 10.000 verkochte exemplaren is gepasseerd.

Initiatiefnemer voor dit boekje was het Factor 4 Initiatief. Dit is een samenwerkingsverband van bedrijven en maatschappelijke organisaties die zich willen inzetten voor een grondstoffenbesparing met factor 4. Door het hergebruik van bouwmaterialen worden er grondstoffen bespaard. Bouwbedrijven, overheden en consumenten die zich interesseren voor secundaire bouwmaterialen bleken tegen een aantal obstakels aan te lopen. Eén van die obstakels is de onbekendheid met secundaire bouwmaterialen. In 'Secundaire Bouwmaterialen' staan alle adressen van leveranciers en handelaren in secundaire bouwmaterialen. Bij het boekje hoort een kaart van Nederland en Noord-België die aangeeft waar deze bedrijven zich bevinden. Daarnaast werd de site www.kringloopbouwmaterialen.nl gemaakt, met links naar hun websites. Doel van site en boekje is een impuls geven aan hergebruik van goederen en materialen. Hierdoor wordt een aanzienlijke CO₂-reductie gerealiseerd.

Consumenten bewust maken van het verband tussen het product vlees en de levende dieren waar het vlees vandaan komt, kan ertoe leiden dat zij vlees vermijden en biologische producten kiezen. Maar domweg feiten presenteren over producten is daarvoor niet voldoende. Dat blijkt uit het promotieonderzoek van Carolien Hoogland naar het effect van productinformatie op onder meer voedselkeuze door de consument. Carolien Hoogland promoveerde in december 2006 op dit onderwerp aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Zij onderzocht specifiek de duurzaamheid van keuzes voor vlees en vis. Uit haar onderzoek komt naar voren dat informatie vooral effect heeft bij consumenten die uit zichzelf al bovengemiddeld geïnteresseerd zijn in thema's als sociale rechtvaardigheid en duurzaamheid. Het zichtbaarder maken van voedselproductieketens lijkt consumenten te helpen bij het maken van goede keuzes, stelt Hoogland, maar biedt nog geen garanties voor duurzaam consumeren.

Een gemiddeld huishouden kan met behulp van www.energielastenverlager.nl tot 800 euro besparen op de jaarlijkse energierekening. Dit is een interactieve website voor gratis energiebesparingsadviezen die aansluiten op de uiteenlopende situaties en eigen voorkeuren van huishoudens. Het initiatief voor deze website komt van de Vereniging Eigen Huis, de Nederlandse Woonbond en Milieu Centraal. Zij wijzen erop dat voor sommige besparende maatregelen wel een investering nodig is, maar de terugverdientijd in de meeste gevallen gunstig blijkt. In tien jaar tijd zijn de kosten van energie verdubbeld. De jaarlijkse energierekening van een gemiddeld huishouden bedraagt inmiddels zo'n 2.000 euro.

ENERGIELASTEN VERLAGER

Overzicht: Maak uw keuze

Nog te besparen (per jaar) ?

Woningisolatie

Zorg voor een goede isolatie van alle delen van uw woning.

€ 300

In de badkamer

Zorg voor een zuinig warmwaterloosel en gebruik minder warm water.

€ 100

Verwarmingsinstallatie

Zorg voor een hoog rendementsketel, een goede regeling van de temperatuur en voorkom onnodig energieverbruik.

€ 80

Verwarmen

Maak van energiezuing stoken een gewoonte.

€ 80

Koelen en vriezen

Koop een moderne, zuinge koelkast, diepvriezer en gebruik de koelkast en de diepvriezer energiebewust.

€ 70

De was doen

Koop een zuinge wasmachine en wasdroger, gebruik de wasmachine en de wasdroger energiebewust.

€ 60

Verlichting

Gebruik spaarlampen, vermijd halogeen uplighters en laat lampen niet onnodig branden.

€ 60

PC, TV en audio

Zet uw PC regelmatig uit en voorkom stand-by verbruik van audio-visuele apparatuur.

€ 60

PERSONLIJK PROFIEL

hoe meer u aukaat invult,
hoe meer op maat
advies

☒ Eigendom woning

☐ Kenmerken woning

☐ Gezinsituatie

☐ Grote bespaarders

☒ via alles/ opnieuw

verringing / eigen huis

WOOBOND

VERBODEN TOEGEGEGENHEID

De NS hebben de afgelopen acht jaar 1.000 kiloton CO₂-uitstoot vermeden door energie-efficiënter te werken. Deze hoeveelheid staat gelijk aan de CO₂-uitstoot van 100.000 Nederlandse huishoudens in één jaar. De NS vormen daarmee een van de succesvolste Nederlandse bedrijven met wie het ministerie van Economische Zaken een meerjarenafpraak heeft gemaakt om de uitstoot van CO₂ te reduceren.

De sector verkeer en vervoer in Nederland neemt een vijfde deel van de CO₂-uitstoot voor zijn rekening en draagt dus aanzienlijk bij aan het probleem van de klimaatverandering.

De komende jaren willen de NS zich nog meer inspannen om de klimaatverandering tegen te gaan door nieuwe technieken toe te passen in hun materieel en machinisten te trainen in het energiezuinig rijden. Ook willen ze nog meer groene stroom afnemen dan de huidige 5% en meer bedrijven interesseren voor het reizen per trein. De CO₂-uitstoot van een reizigerskilometer per trein is immers minder dan de helft van die per auto.

INTERVIEW MET POOLREIZIGER MARC CORNELISSEN

'We staan al met 2-0 achter'

TEKST: VIVIAN SIEBERING

FOTO'S: MARC CORNELISSEN/ POLE TRACK

Poolreiziger Marc Cornelissen neemt jonge mensen mee naar het Noordpoolgebied om hen op te leiden tot klimaatambassadeurs. Marcs filosofie: als je klimaatverandering met eigen ogen hebt gezien, kun je het verhaal veel beter doorvertellen. Marc leidt daarnaast ook expedities in het kader van de HIER-klimaatcampagne.

Je bent in Nepal geweest. Wat heb je daar gedaan?

"Ik heb in het kader van de HIER-klimaatcampagne één bekende en twee onbekende Nederlanders meegenomen naar de Himalaya waar goededoelenorganisaties werken aan de oplossingen voor het klimaatprobleem. De drie hebben daar via satellietverbindingen verslag gedaan van hun eigen ervaringen. De gevolgen van klimaatverandering waren goed zichtbaar. We zagen duidelijk dat de gletsjers zich terugtrekken. Daardoor ontstaan allemaal gletsjermereen die levensgevaarlijk kunnen zijn. We spraken getuigen die hebben gezien welke verwoestingen ontstaan als zo'n meer overstroomt. Desastreus! De schade is tot 90 kilometer stroomafwaarts te zien."

Hoe ben je betrokken geraakt bij het klimaat?

"In eerste instantie had ik niets met klimaat. Ik ben architect van oorsprong. Het begon allemaal met een vriend die vertelde over zijn reizen naar Spitsbergen. Ik werd daar enthousiast van en wilde wel eens mee naar de Noordpool. In eerste instantie ging ik voor het avontuur en de sportieve prestatie. In 1997 bereikte ik samen met drie collega's voor het eerst de geografische Noordpool. Na een tijdje was de sportieve uitdaging eraf. Intussen hadden de gevolgen van de klimaatverandering veel indruk op me gemaakt. Ik kon met eigen ogen zien dat bevroren zeewateren in het hoge Noorden aan verandering onderhevig waren. Daar wilde ik iets mee doen. Ik realiseerde me dat ik met mijn reizen een nieuwe invalshoek kon geven aan de bewustwording van het klimaatprobleem. Milieuorganisaties hebben nog steeds een beetje een stoffig imago. Ik wil met mijn reizen dat laagje stof eraf halen. Door mensen mee te nemen naar de

MARC CORNELISSEN
NEEMT JONGE MENSEN MEE
OP EXPEDITIE.

Noordpool en hen een onuitwisbare ervaring mee te geven, zodat zij het verhaal weer verder kunnen vertellen."

Je hebt een eigen onderneming. Wat doe je?

"Alles wat ik doe staat in het teken ontdekken en ervaringen delen. Ik organiseer avontuur met een missie, uitdagingen die helpen bij het nadenken over de toekomst. Behalve de poolexpedities en andere reizen, schrijf ik boeken, geef ik lezingen en ben ik bezig met TV-programma's. Ik wil mensen op een aantrekkelijke manier laten zien dat ze keuzes kunnen maken. Beelden vind ik daarbij heel belangrijk. Ik ben ervan overtuigd dat je anderen het beste kunt inspireren door het écht te maken. Daarom neem ik ook jonge mensen mee naar de Noordpool. Daarnaast ben ik een bruggenbouwer. Op mijn manier leg ik verbindingen tussen partijen die samen iets kunnen doen aan klimaatverandering."

Je hebt het samen met het Wereldnatuurfonds en ijsfabrikant Ben&Jerry's het Climate Change College geïnitieerd. Wat is dat?

"Dat is een parttime opleiding voor jongeren van 18 tot 30 jaar. Tot en met 2008 leidt het Climate Change College elk jaar jongeren op tot klimaatambassadeurs om klimaatverandering internationaal onder de aandacht te brengen. Tijdens de opleiding nemen we hen mee naar de Noordpool, waar ze zelf ervaren wat klimaatverandering betekent. Door deze ervaring worden deze jongeren

verhalenvertellers. En dat is ook nodig, want ze initiëren hun eigen klimaatcampagnes en moeten een indringende boodschap kunnen brengen. Er is enorm veel interesse voor de opleiding. We hebben vorig jaar in Nederland duizend aanmeldingen gehad, terwijl er in totaal maar zes jongeren konden deelnemen aan het hele programma. Dit jaar hebben we ook deelnemers uit Engeland, Duitsland en Ierland. Wat ik er erg leuk aan vind, is dat er mensen meedoen uit alle lagen van de samenleving."

Ga je nog wel eens naar de Noordpool toe?

"Zo eens in de twee jaar bezoek ik het Noordpoolgebied. Daar onderzoek ik de dynamiek van de Arctische Oceaan en doe metingen aan zee-ijs, zeestromingen, wind en temperatuur. Ik ben zelf enorm geschrokken van de snelheid waarmee de situatie op de Noordpool verandert. Er gebeuren gekke dingen. Het pakijns raakt versplinterd, is minder dik en minder sterk. Het ijs op de Noordpool krijgt door de hogere temperaturen de laatste jaren niet meer de kans om genoeg aan te groeien. Dat heb ik met eigen ogen kunnen zien."

Hoe denken mensen volgens jou over klimaatverandering?

"Op mijn expedities naar de Noordpool hoorde ik in de jaren negentig de bewoners daar al praten over klimaatverandering. Toch dringt het besef nu pas echt door tot de rest van de wereld. Ik denk dat we de komende

tijd een groeiend bewustzijn van het klimaatprobleem meemaken. De wetenschap is inmiddels niet meer bezig met de vraag of er een klimaatprobleem is, maar met de vraag wat de ontwikkelingen zijn die we kunnen verwachten. Het besef dat we eigenlijk al op een 2-0 achterstand staan, dringt langzamerhand door tot de samenleving. Mensen gaan zich afvragen wat er nog aan te doen is."

Hoe komt het dat het klimaat nu op eens wel een item is?

"De film 'An Inconvenient Truth' van Al

Gore (de voormalige vice-president van de Verenigde Staten - red.) heeft daar zeker invloed op gehad. Ook geven wetenschappelijke rapporten steeds duidelijker en concreter aan wat er aan de hand is. Verder begint de HIER-campagne gewicht in de schaal te leggen. Misschien nog niet zo bekend bij het Nederlandse publiek, maar wel bij de goedbedoelenorganisaties zelf."

Hoe erg zullen de gevolgen van klimaatverandering volgens jou zijn?

"Op dit punt ben ik niet al te optimistisch.

Tot nu is alles wat we nu op de Noordpool zien gebeuren erger dan verwacht. Ik denk dat de temperatuurstijging wel eens erger zou kunnen worden dan nu wordt voorspeld. Over de zeespiegelstijging verschillen de voorspellingen enorm. Die kan nog alle kanten uitgaan. Het is nu moeilijk in te schatten hoe groot de gevolgen zijn en op welke termijn we ermee geconfronteerd worden. Een meer onmiddellijke bedreiging voor ons land vormen de rivieren, die alle extreme regenval moeten opvangen en afvoeren. Daar voorzie ik grote problemen. Door overstro-

'Het bedrijfsleven reageert alleen als consumenten bereid zijn klimaatvriendelijke producten af te nemen'

mingen loopt onze economie gevaar, vooral omdat wij het land direct langs rivieren intensief gebruiken. Intensief gebruik van de riviergebieden wordt steeds risicvoller. Het klimaatprobleem negeren is geen optie, want dan hebben we in de toekomst een heel groot probleem."

Denk jij dat het nog goed komt?

"Ja, dat denk ik zeker. Ik ben blij dat je die vraag stelt! Het klimaat verandert in een tempo dat wij moeilijk kunnen bijbenen. Daarover bestaat geen twijfel. De vraag

is met hoeveel kleerscheuren we er vanaf komen. Wij kunnen nog wel wat problemen opvangen hier in het rijke Westen, maar helaas krijgen arme landen straks de grootste problemen. Maar ook in Europa wordt het spannend. Zo zou ik bijvoorbeeld niet in Zuid-Spanje willen wonen. Dat wordt dan een woestijn."

Wat moet er gebeuren om klimaatverandering te stoppen?

"Voor de overheid en het bedrijfsleven moeten in actie komen. Het moet heel duur

worden gemaakt om CO₂-uitstoot te veroorzaken. De regering moet duidelijke plafonds afspreken voor CO₂-uitstoot en bedrijven aanmoedigen om duurzame producten en diensten te ontwikkelen. Ze moet de ontwikkeling van duurzame energietechnieken een enorme stimulans geven, zodat we in Nederland straks een exportproduct hebben voor de opwekking van duurzame energie. Er zijn al best veel ontwikkelingen, die moeten meer gestimuleerd worden."

Kunnen wij zelf ook iets doen voor het klimaat?

"Jazeker, daar ben ik van overtuigd! Eén spaarlamp indraaien of één auto minder gaat de wereld op zich niet redden. De kracht van ons als consument ligt vooral in de signalen die wij kunnen afgeven. Het bedrijfsleven reageert alleen als het voelt dat consumenten wel degelijk bereid zijn klimaatvriendelijke producten af te nemen."

Wat kan ik doen voor het klimaat?

"Het zit in kleine dingen. Wat helpt is om bewust na te denken over de dingen die je doet. Is het echt nodig om met de auto boodschappen te doen? Moet de televisie echt de hele dag *standby* staan? Als je veel auto-kilometers maakt om op je werk te komen, dan kun je afspreken met je werkgever om eens vaker een dagje thuis te werken. Doe vooral wat bij jou past. Realiseer je tegelijk dat je er niet alleen het klimaat mee helpt, maar dat het je vaak ook nog eens geld kan opleveren. En kijk eens op www.hier.nu Daar vind je meer tips om zelf iets te doen voor het klimaat."

Ben je er zelf ook mee bezig?

"Ik doe wel mijn best. Zelf ben ik een groot liefhebber van muziek. Om de klank van de boxen goed te laten uitkomen, moet mijn apparatuur warm zijn. Mijn audioapparatuur stond daarom voorheen de hele dag aan. Nu zet ik de apparaten gewoon een halfuur voor ik ga luisteren aan. Een ander simpel voorbeeld: ik heb een stekkerdoos gekocht met een aan/uit-schakelaar erop. Nu kan ik met een druk op de knop mijn televisie en radio echt uitzetten. Anders bleven die *standby* staan. Zonde van de energie en van het geld! Maar eerlijk is eerlijk: het kan beter. Als ik drie afspraken op een dag heb, is het reizen met de trein niet handig. Op zo'n moment ga ik toch met de auto. Maar wat ik wel doe, is erover nadenken. Ik maak mijn keuzes in ieder geval bewust."

Meer info:

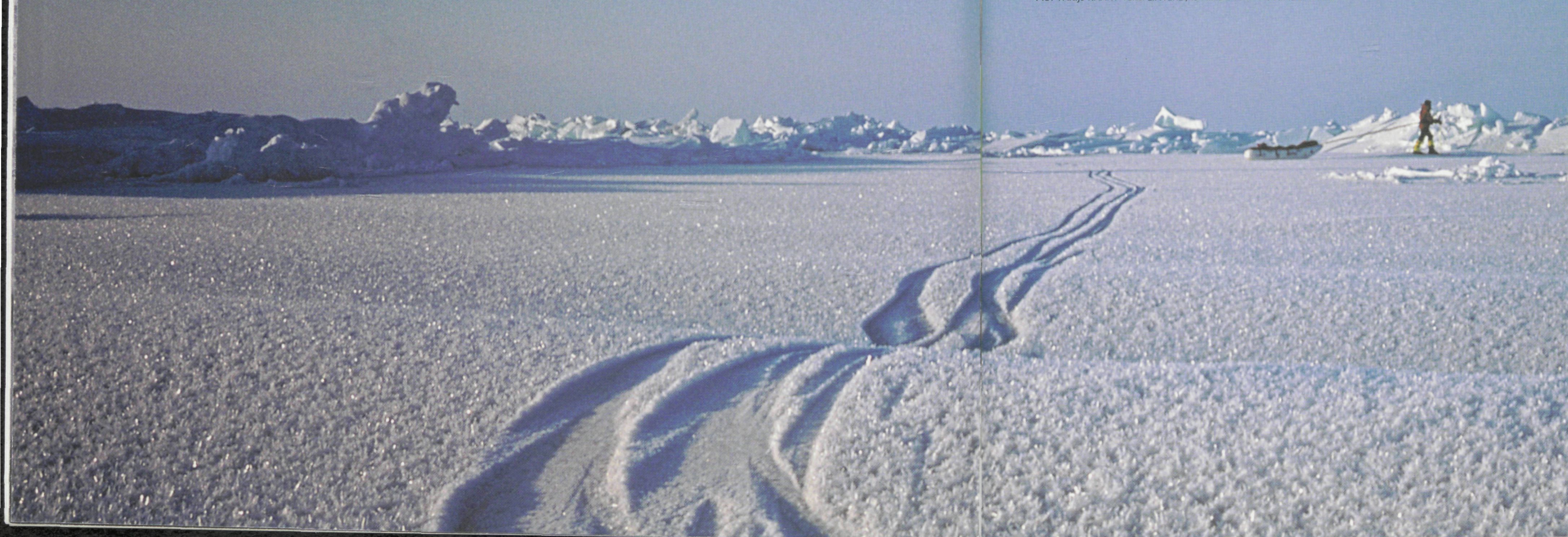
www.climatechangecollege.org

MARC CORNELISSEN: "IK BEN GESCHROKKEN VAN DE SNELHEID WAARMEE DE NOORDPOOL VERANDERT."

HET PAKIJS RAAKT VERSPLINTERD, IS MINDER DIK EN MINDER STERK.

tijd een groeiend bewustzijn van het klimaatprobleem meemaken. De wetenschap is inmiddels niet meer bezig met de vraag of er een klimaatprobleem is, maar met de vraag wat de ontwikkelingen zijn die we kunnen verwachten. Het besef dat we eigenlijk al op een 2-0 achterstand staan, dringt langzamerhand door tot de samenleving. Mensen gaan zich afvragen wat er nog aan te doen is."

Hoe komt het dat het klimaat nu opeens wel een item is?

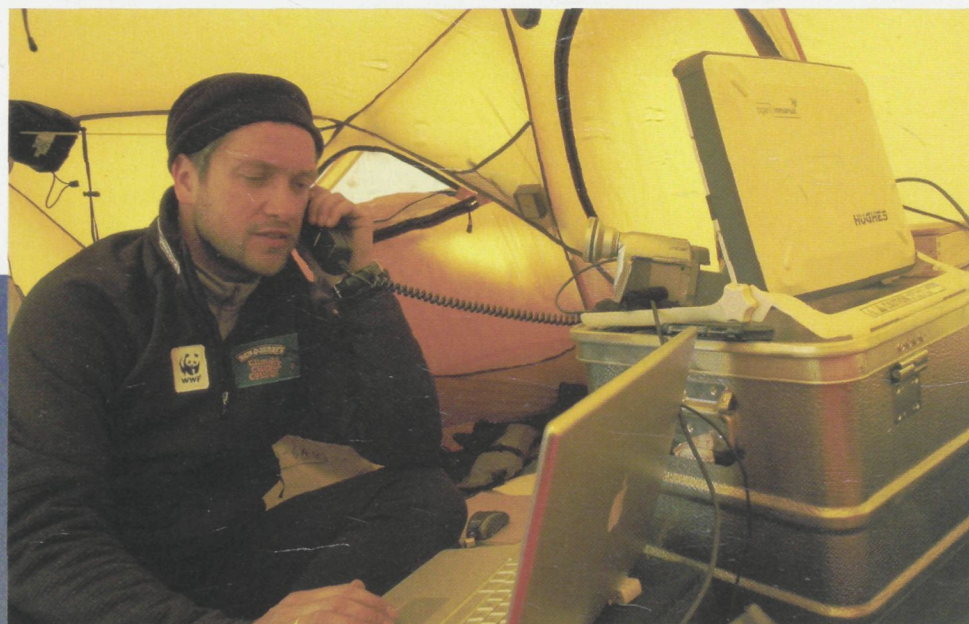
"De film 'An Inconvenient Truth' van Al

Gore (de voormalige vice-president van de Verenigde Staten – red.) heeft daar zeker invloed op gehad. Ook geven wetenschappelijke rapporten steeds duidelijker en concreter aan wat er aan de hand is. Verder begint de HIER-campagne gewicht in de schaal te leggen. Misschien nog niet zo bekend bij het Nederlandse publiek, maar wél bij de goedbedoelenorganisaties zelf."

Hoe erg zullen de gevolgen van klimaatverandering volgens jou zijn?

"Op dit punt ben ik niet al te optimistisch.

Tot nu is alles wat we nu op de Noordpool zien gebeuren erger dan verwacht. Ik denk dat de temperatuurstijging wel eens erger zou kunnen worden dan nu wordt voorspeld. Over de zeespiegelstijging verschillen de voorspellingen enorm. Die kan nog alle kanten uitgaan. Het is nu moeilijk in te schatten hoe groot de gevolgen zijn en op welke termijn we ermee geconfronteerd worden. Een meer onmiddellijke bedreiging voor ons land vormen de rivieren, die alle extreme regenval moeten opvangen en afvoeren. Daar voorzie ik grote problemen. Door overstro-

MARC CORNELISSEN: 'IK BEN GESCHROKKEN VAN DE SNELHEID WAARMEE DE NOORDPOOL VERANDERT.'

'Het bedrijfsleven reageert alleen als consumenten bereid zijn klimaatvriendelijke producten af te nemen'

mingen loopt onze economie gevaar, vooral omdat wij het land direct langs rivieren intensief gebruiken. Intensief gebruik van de riviergebieden wordt steeds risicvoller. Het klimaatprobleem negeren is geen optie, want dan hebben we in de toekomst een heel groot probleem."

Denk jij dat het nog goed komt?

"Ja, dat denk ik zeker. Ik ben blij dat je die vraag stelt! Het klimaat verandert in een tempo dat wij moeilijk kunnen bijbenen. Daarover bestaat geen twijfel. De vraag

is met hoeveel kleerscheuren we er vanaf komen. Wij kunnen nog wel wat problemen opvangen hier in het rijke Westen, maar helaas krijgen arme landen straks de grootste problemen. Maar ook in Europa wordt het spannend. Zo zou ik bijvoorbeeld niet in Zuid-Spanje willen wonen. Dat wordt dan een woestijn."

Wat moet er gebeuren om klimaatverandering te stoppen?

"Vooral de overheid en het bedrijfsleven moeten in actie komen. Het moet heel duur

worden gemaakt om CO₂-uitstoot te veroorzaken. De regering moet duidelijke plafonds afspreken voor CO₂-uitstoot en bedrijven aanmoedigen om duurzame producten en diensten te ontwikkelen. Ze moet de ontwikkeling van duurzame energietechnieken een enorme stimulans geven, zodat we in Nederland straks een exportproduct hebben voor de opwekking van duurzame energie. Er zijn al best veel ontwikkelingen, die moeten meer gestimuleerd worden."

Kunnen wij zelf ook iets doen voor het klimaat?

"Jazeker, daar ben ik van overtuigd! Eén spaarlamp indraaien of één auto minder gaat de wereld op zich niet redden. De kracht van ons als consument ligt vooral in de signalen die wij kunnen afgeven. Het bedrijfsleven reageert alleen als het voelt dat consumenten wel degelijk bereid zijn klimaatvriendelijke producten af te nemen."

Wat kan ik doen voor het klimaat?

"Het zit in kleine dingen. Wat helpt is om bewust na te denken over de dingen die je doet. Is het echt nodig om met de auto boodschappen te doen? Moet de televisie echt de hele dag *standby* staan? Als je veel auto-kilometers maakt om op je werk te komen, dan kun je afspreken met je werkgever om eens vaker een dagje thuis te werken. Doe vooral wat bij jou past. Realiseer je tegelijk dat je er niet alleen het klimaat mee helpt, maar dat het je vaak ook nog eens geld kan opleveren. En kijk eens op www.hier.nu. Daar vind je meer tips om zelf iets te doen voor het klimaat."

Ben je er zelf ook mee bezig?

"Ik doe wel mijn best. Zelf ben ik een groot liefhebber van muziek. Om de klank van de boxen goed te laten uitkomen, moet mijn apparatuur warm zijn. Mijn audioapparatuur stond daarom voorheen de hele dag aan. Nu zet ik de apparaten gewoon een halfuur voor ik ga luisteren aan. Een ander simpel voorbeeld: ik heb een stekkerdoos gekocht met een aan/uit-schakelaar erop. Nu kan ik met een druk op de knop mijn televisie en radio echt uitzetten. Anders bleven die *standby* staan. Zonde van de energie en van het geld! Maar eerlijk is eerlijk: het kan beter. Als ik drie afspraken op een dag heb, is het reizen met de trein niet handig. Op zo'n moment ga ik toch met de auto. Maar wat ik wél doe, is erover nadenken. Ik maak mijn keuzes in ieder geval bewust."

Meer info:

www.climatechangecollege.org

HET PAKIJS RAAKT VERSPLINTERD, IS MINDER DIK EN MINDER STERK.

GEZIEN

SLIM BEKEKEN

Duurzame stofzuigerzak

Deze stofzuigerzak is gemaakt van duurzaam, extreem dicht weefsel. Met rits-sluiting om gemakkelijk te kunnen legen en geschikt voor de meeste stofzuigers.

Afmeting: circa 37 x 25 cm.

De stofzuigerzak kan gewassen worden op 40°C. Prijs € 5,95.

Verkrijgbaar onder andere via www.tchibo.nl

Usb-stokje

De Wooden usb-sticks van Guido Ooms en Karin van Lieshout zijn een internationaal succes. Usb-memory-sticks zijn altijd handig om files te transporteren tussen twee computers. In tegenstelling tot hun soortgenoten vormen deze sticks een bijzonder sterk contrast met de onnatuurlijke omgeving van kantoren en computers. De sticks komen zo uit het bos en zijn geselecteerd op hun natuurlijke schoonheid. Ze zijn allemaal uniek en stuk voor stuk met de hand gemaakt. De Wooden usb-sticks zijn verkrijgbaar met een capaciteit van 256 MB (€ 45,-), 512 MB (€ 60,-) en 1 GB (€ 70,-). De afmetingen zijn circa 2 x 2 x 10 cm. Meer info www.bijzondermooi.com of tel. 06 13375715

Honey!

Iedereen heeft tussen de maaltijden door wel eens zin in wat lekkers. Voor wie dan graag verantwoord wil snacken, is er nu Molenaar's Honeycake. Per stuk verpakte ontbijtkoekreepjes, gezoet met honing en tarwestroop. Een voedzaam én lekker tussendoortje met 100% biologische ingrediënten. In een handige meeneemverpakking, dus ideaal voor op het werk, op school of onderweg. Verkrijgbaar in de natuurvoedingswinkels en reformhuizen. Adviesprijs € 1,99 (5 reepjes).

Elektrische scooter

Eco-movement ontwikkelt vervoermiddelen die zich voortbewegen op een energiesparende en milieuvriendelijke manier, onder het motto 'Think global, act local'. Deze elektrische scooter is geluidloos en stoot tijdens het rijden geen verbrandingsgassen uit (vooral fijn voor het leefmilieu in de stad).

Een elektrische scooter kan op duurzame energie rijden, zoals zonne-energie of windenergie.

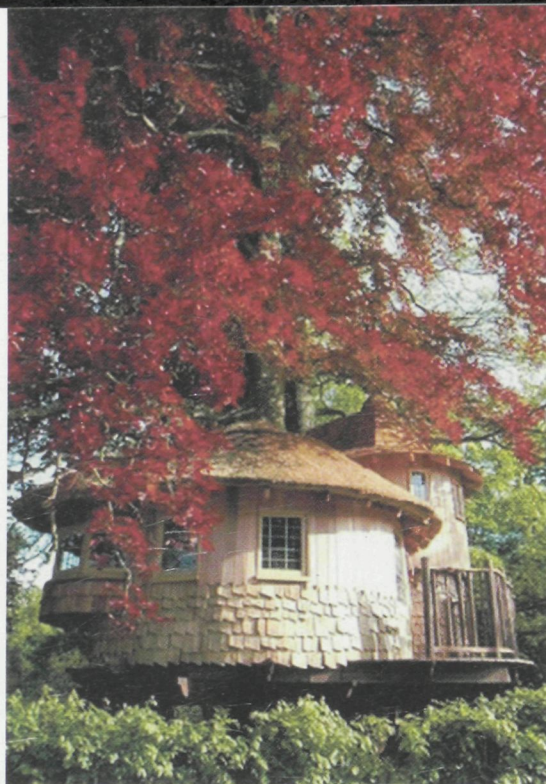
Nog een aantal feiten op een rijtje: de scooter is goedgekeurd door de Rijksdienst voor het Wegverkeer en toegestaan op de openbare weg. De volgeladen accu is goed voor een afstand van 40 km en de maximumsnelheid is 40 km per uur. De producent compenseert de CO₂ die vrijkomt tijdens de productie van de elektrische scooter door te investeren in groene fondsen. Prijs: € 1.599,-.

De elektrische scooter van Eco-movement doet mee aan de HIER campagne. Meer info op www.eco-movement.com

Het Hobbelhuis

Het Hobbelhuis is een schuilplaats, rustplaats, eigen plek, speelhuis, ontmoetingsplek, veilig en geborgen, bedoeld voor kinderen. Van buiten is amper te zien dat het er is. Het huisje prikkelt de fantasie en de creativiteit van elk kind. Het wordt ontworpen op maat en gebouwd in uw eigen tuin, zodat het altijd past. De producent bouwt het Hobbelhuis altijd op ecologische grondslag met 90% natuurlijke materialen. Meer info over een Hobbelhuis, Hobbelboomhut en Hobbelmeubels op www.hethobbelhuis.nl of Claudia Keyzers, Molenweg 12, Giethoorn, tel. 06-22411098

Prik zonder

Ekoland frisdrank is een heerlijke én verantwoorde dorstlesser. Het bestaat uit biologisch fruit, bruisend mineraalwater en verder niets! Dus geen onnatuurlijke toevoegingen, suiker of zoetstoffen. Zo proeft u de natuur op haar best. Ekoland frisdrank is er in de smaken sinaasappel-mandarijn en framboos-cassis. De frisdrank is het lekkerst als u 'm koud drinkt. Nu in handige 1,5 liter PET-fles. Verkrijgbaar bij natuurvoedingswinkels en reformhuizen. Adviesprijs € 1,99.

Geen gesjouw

Zaterdagmiddag-boodschappentas? Weekend-tas? Studenten-was-mee-tas? Gewoon even uitvouwen, wieltjes omklappen en de Wheely Reflexions uit de Puhlmann-collectie is klaar voor het zware werk. In een handomdraai vouwt u deze trolley weer in elkaar en... hup, opgeborgen! Verkrijgbaar in de kleuren: ijs-blauw en zwart. Prijs: € 12,95. Bel voor verkoopadressen (020) 644 65 53 of kijk op www.capventure.com

Lezersaanbieding!

Win een handige trolley. Schrijf een briefje met uw tip voor duurzaam boodschappen doen naar: redactie De Kleine Aarde, postbus 151, 5280 AD Boxtel of stuur een e-mail redactie@dekleinearde.nl. Onder de inzenders verloten wij acht trolleys. Dewinnaars worden in het volgende nummer bekend gemaakt.

Mooi Goed

FOTO'S: TESSA POSTUMA DE BOER

Brennels

Brennels herintroduceert kleding gemaakt van brandnetelvezels. De door Brennels nieuw ontwikkelde milieuvriendelijke brandnetelstof prikkelde de fantasie van ontwerpers Jaq Volkman en Pim Cramer. Zij ontwierpen hiermee een fraaie collectie vrouwenmode.

Deze collectie is in beperkte oplage te koop in de winkel van Brennels in Arnhem.

In de stoffen voor deze uiterst draagbare mode is naast brandnetel ook ecologisch katoen, bamboe en houtpulp verwerkt.

Brennels is te vinden aan Het Gele Rijdersplein 28 in Arnhem.

Openingstijden: maandag tot en met zaterdag van 10.00 – 18.00 uur.

Meer info: www.brennels.nl

MARIEKE DRAAGT EEN BLOUSE
GEMAAKT VAN BRANDNETEL
EN BIOLOGISCHE KATOEN MET
ECHTE KRISTALLEN KNOOPJES
(€ 175,-).
DAARONDER DRAAGT ZIJ EEN
WIKKELROK GEMAAKT VAN
BRANDNETEL EN BIOLOGISCHE
KATOEN (€ 155,-).
DE CAPUCHONSJAAL OM HAAR
HOOFD IS VAN BIOLOGISCHE
KATOEN (€ 45,-).
DE LAARSJES ZIJN VAN CAMPER
(€ 180,-).

Ecobloemen: **Mooi** zonder gif

Het valt voor een bloemist niet mee om aan biologisch geteelde bloemen te komen, maar met een beetje creativiteit valt er toch een leuk assortiment ecobloemen samen te stellen. De Nijmeegse bloemenzaak van Jan en Monique van Hooren staat vol met bloemen die langer goed blijven dan de gangbare. "Ecobloemen zijn sterk omdat ze langzaam konden groeien."

TEKST: PETRA VAN HEIJNINGEN
FOTO'S: ROOS VAN DER SANDEN

Een zoete, kruidige wolk van rozengeur en eucalyptus prikkelt de neus als je bij Decora Bloemdecoraties binnenloopt. De bloemenwinkel staat midden in de binnenstad van Nijmegen, maar van het drukke stadsgedruis is in de zaak van Jan en Monique van Hooren weinig meer te merken. De grote verzameling hoge vazen vol bloemen en de natuurlijke inrichting met veel hout zorgen voor een serene sfeer.

Achterin de open binderij staan twee bloembinders kleurrijke boeketten te maken. Druppelsgewijs komen de klanten binnen. Wordt het een boeket of toch iets anders? Keuze genoeg, bijvoorbeeld uit een krans van steranijs of een bakje van berkentakjes met witte en lichtgroene bloemetjes. Er is nog meer berk te koop, zoals een kubus van kleine stukjes berkenstam, die met ijzerdraad aan elkaar zijn bevestigd. Verrassend zijn de donkergrijze doe-het-zelf-schalen. Klanten kunnen er een persoonlijke compositie op maken met de stronkjes, takken, vruchtjes en bloembollen die in oude, verweerde manden onder de tafel staan.

De zwarte kunststof glittervlinders in een paar plantenarrangementen passen qua kleurstelling mooi bij de *basic* uitstraling, maar het materiaal valt nogal uit de toon. Jan van Hooren is zelf ook niet zo gecharmeerd van deze 'blingbling', maar kan als ondernemer toch niet helemaal om de glitter-en-glamourtrend heen. "Gelukkig is die nu over zijn hoogtepunt heen. De komende tijd wordt het beeld weer rustiger. Strakker, klassieker en met veel natuurlijke materialen. Daar kan ik persoonlijk meer mee."

De bloemenpresentatie die voor in de winkel staat, is zo groot en kleurrijk dat je er vrolijk en hebbertig van wordt. Het gros van deze bloemen is op duurzame wijze geteeld. Zo'n tien jaar geleden is Van Hooren met de verkoop van milieuvriendelijk geteelde bloemen begonnen. Hij was een van de winkeliers in Nijmegen die meededen aan een project dat milieuvriendelijk ondernemen als doel had. Veel winkeliers zijn afgehaakt, maar Van Hooren blijft gemotiveerd. "Als ik aan zo'n project begin, laat ik het niet snel los. Wij scheiden bijvoorbeeld nog steeds ons afval. Papier wordt apart opgehaald, maar plastic niet. Toch blijven wij het apart houden. We leggen plastic en cellofaan in

'Bezoekers kunnen niet om zo'n prachtige bos EKO-tulpen heen'

Bloemen van het seizoen

Het aanbod EKO-bloemen varieert met het seizoen. In de winter is er bijna niets, in de zomer zijn er wel vijftig tot zestig soorten te koop. Ook in het voorjaar kunt u uw huis opvrolijken met EKO-bloemen, zoals tulpen, bollen in een pot, fnesia's, ranonkels, lelies of zonnebloemen (vanaf mei).

een grote zak boven op het gewone afval. Ik hoop toch dat er ooit iets met dat signaal gebeurt."

Van Hooren blijft ook op zoek naar mogelijkheden om bloemen met een EKO-keurmerk in te kopen. "Er is voldoende aanbod, maar de distributie is een heikel punt. De ene na de andere groothandelaar pakt het op en stopt er weer mee. Nu worden EKO-bloemen alleen nog op grote schaal aan ketens verkocht. Ook gaan er veel Nederlandse EKO-bloemen naar het buitenland, bijvoorbeeld naar Zwitserland. Voor mij als individuele bloemist zou het handig zijn als een groothandel kleine hoeveelheden EKO-bloemen zou verkopen. Maar groothandelaren zeggen dat er geen afzetmogelijkheden zijn. Collega-bloemisten zeggen dat er geen vraag naar is en consumenten vragen er niet naar omdat ze het product niet kennen."

Bolbloemen

Van Hooren laat zich er niet door ontmoedigen en weet op creatieve wijze aan EKO-bloemen te komen. "Een enthousiaste kweker van engelwortel heeft een tijdlang

bloemen bij ons langsgebracht; ecokwekers zijn vaak erg fanatiek. Maar het kostte hem veel teveel tijd, dus hij is daarmee gestopt.

Nu wijst een groothandelaar in Aalsmeer me op leuke milieuvriendelijk geteelde bloemen, zoals bijzondere bolbloemen van een kweker die biologisch werkt, maar geen EKO-keurmerk voert. Sommige kwekers kiezen daarvoor omdat ze geen zin hebben in de administratieve rompslomp en in de kosten van zo'n keurmerk. Deze handel gaat op basis van vertrouwen."

Ook koopt Van Hooren bloemen van kwekers die aan het omschakelen zijn van gangbare naar biologische teelt. "Zij moeten eerst twee jaar zonder bestrijdingsmiddelen en kunstmest telen voordat ze het EKO-keurmerk mogen voeren. Toch zijn deze bloemen al milieuvriendelijk geteeld. Dit kan ik mijn klanten uitleggen."

Biologische bloemen zijn iets duurder dan gangbare. "Ook dat kan ik de klanten uitleggen. Er staat ook iets tegenover die hogere prijs. Ik heb mooie EKO-tulpen in de winkel gehad, die meteen openklapten en zo meer dan een week bleven staan. Prachtig. EKO-

bloemen zijn sterker omdat ze langzaam konden groeien. Dan is het toch logisch dat je er iets meer voor moet betalen?"

Verantwoord boeket op de balie

Als er geen of weinig biologische bloemen verkrijgbaar zijn, kiest de bloemist zo veel mogelijk voor MPS-A-bloemen (bloemen die op duurzame wijze zijn geteeld, zie kader). Voorzover Van Hooren kan nagaan of ze MPS-A-gecertificeerd zijn, tenminste. Op de veilingklok wordt de milieukwalificatie vermeld, maar tot zijn verbazing gaat die vermelding in de keten vaak verloren. "Veel kwekers en handelaren nemen niet de moeite om die op de verpakking of op de factuur te zetten. De consument vraagt er niet om, zeggen ze. Een gemiste kans, want je moet het verhaal eerst duidelijk maken

'Deze handel gaat op basis van vertrouwen'

aan de klant, voordat die erom zal vragen.” In de winkel van Van Hooren klinkt al regelmatig de vraag naar milieuvriendelijke bloemen. “Nijmegen is een studentenstad met veel milieuorganisaties en natuurvoedingswinkels. Daardoor heb ik hier een relatief groot publiek voor biologische bloemen”, vertelt Van Hooren. De meeste vraag naar milieuvriendelijke bloemen komt van bedrijven en instellingen. Die trend past bij de toenemende belangstelling voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo). Bedrijven kiezen niet alleen voor Max Havelaar-koffie en voor het scheiden van afval, maar ook voor een verantwoord boeket op de balie. Mensen die bij die duurzame bedrijven werken of op bezoek komen, kunnen niet om zo’n prachtige bos EKO-tulpen heen. Het komt dan ook regelmatig voor dat zij vragen waar zij zelf zulke mooie bloemen kunnen kopen. Uiteindelijk belanden ze in de winkel van Decora Bloemdecoraties. Zo groeit langzaam de vraag naar biologisch geteelde bloemen. Nu het aantal verkooppunten nog.

Waar zijn milieuvriendelijke bloemen te koop?

- Decora Bloemdecoraties, Koningstraat 14, 6511 LB Nijmegen, tel. (024) 323 15 27, www.decora-bloemdecoraties.nl
- Bloemwerkplaats Bloemkracht 8, Landgoed Amelisweerd, Bunnik, geen winkel, wel (cadeau)bloemenabonnementen voor bedrijven en particulieren in Utrecht en omgeving, workshops met biologische bloemen en bloemwerk op bestelling. Tel. (030) 233 19 70, www.bloemkracht8.nl
- Bij natuurvoedingswinkels en Shellstations, voor adressen: www.blijebloemen.nl
- Een biologisch boeket bestellen en laten bezorgen kan via www.florient.nl
- Bij pluktuinen kunt u vaak een biologisch boeket samenstellen, ook al staat dat niet nadrukkelijk vermeld. Informeer gewoon even naar de teeltwijze.

EKO of MPS-A?

EKO-bloemen zijn biologisch geteeld, dus zonder kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen. Ze staan meestal buiten in de volle grond.

Bloemen die zijn gecertificeerd met MPS-A zijn het meest milieuvriendelijk binnen de gangbare teelt.

De kwekers registreren het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen, energie en afval. Daarmee kunnen zij de kwalificatie MPS-A, -B of -C verdienen, waarbij MPS-A staat voor de meest milieuvriendelijke teelt. Ruim de helft van de bloemen die in Nederland worden verkocht, heeft een MPS-A-kwalificatie.

Klimaatvriendelijk leven

Je kunt klimaatneutraal rijden, vliegen en ondernemen. Ook kun je klimaatneutrale producten kopen. Klimaatneutraal betekent dat je geen koolstofdioxide (CO₂) in de atmosfeer brengt. Dat kan op twee manieren: óf je stoot geen CO₂ uit óf je compenseert je CO₂-uitstoot met het planten van bomen. Die nemen namelijk kooldioxide op. De Kleine Aarde gaat graag nog een stapje verder en pleit voor 'klimaatvriendelijk' leven. Doet u mee?

Voorkomen of genezen?

Het is goed dat compensatie van CO₂-uitstoot mogelijk is. Het is simpelweg nog niet mogelijk om helemaal geen broeikasgassen uit te stoten. Wel vindt De Kleine Aarde dat we voorzichtig moeten zijn met het fenomeen 'compensatie'. Het mag niet gebruikt worden als excuus om een flinke uitstoot van broeikasgassen te blijven veroorzaken.

Klimaatneutraal leven volgens De Kleine Aarde: de uitstoot van broeikasgassen verkleinen waar dat mogelijk is. En daarna de CO₂ compenseren die je alsnog veroorzaakt.

Meer dan alleen CO₂
De term 'klimaatneutraal leven' is gebaseerd op het compenseren van de CO₂-uitstoot. De andere broeikasgassen als methaan en lachgas worden daarbij niet meegenomen. Deze gassen leveren wel een aanzienlijke bijdrage aan de opwarming van de aarde. Methaan komt vrij bij veel landbouwactiviteiten. In de keuze voor ons voedsel kunnen we daar dus wel degelijk rekening mee houden.

Klimaatvriendelijk
De Kleine Aarde stimuleert mensen om klimaatvriendelijk te leven. In onze ogen is dat een leefstijl waarbij er zo weinig mogelijk koolstofdioxide, methaan en lachgas vrijkomt. In plaats van 'klimaatneutraal' hante- ren wij liever de term 'klimaatvriendelijk'.

Op www.KlimaatVoetafdruk.nl ontdekt u op welke punten u 'klimaatvriendelijker' kunt leven.

Klimaatvriendelijk leven

Je kunt klimaatneutraal rijden, vliegen en ondernemen. Ook kun je klimaatneutrale producten kopen. Klimaatneutraal betekent dat je geen koolstofdioxide (CO₂) in de atmosfeer brengt. Dat kan op twee manieren: óf je stoot geen CO₂ uit óf je compenseert je CO₂-uitstoot met het planten van bomen. Die nemen namelijk kooldioxide op. De Kleine Aarde gaat graag nog een stapje verder en pleit voor 'klimaatvriendelijk' leven. Doet u mee?

Voorkomen of genezen?

Het is goed dat compensatie van CO₂-uitstoot mogelijk is. Het is simpelweg nog niet mogelijk om helemaal geen broeikasgassen uit te stoten. Wel vindt De Kleine Aarde dat we voorzichtig moeten zijn met het fenomeen 'compensatie'. Het mag niet gebruikt worden als excuus om een flinke uitstoot van broeikasgassen te blijven veroorzaken.

Klimaatneutraal leven volgens De Kleine Aarde: de uitstoot van broeikasgassen verkleinen waar dat mogelijk is. En daarna de CO₂ compenseren die je alsnog veroorzaakt.

Meer dan alleen CO₂

De term 'klimaatneutraal leven' is gebaseerd op het compenseren van de CO₂-uitstoot. De andere broeikasgassen als methaan en lachgas worden daarbij niet meegenomen. Deze gassen leveren wel een aanzienlijke bijdrage aan de opwarming van de aarde. Methaan komt vrij bij veel landbouwactiviteiten. In de keuze voor ons voedsel kunnen we daar dus wel degelijk rekening mee houden.

Klimaatvriendelijk

De Kleine Aarde stimuleert mensen om klimaatvriendelijk te leven. In onze ogen is dat een leefstijl waarbij er zo weinig mogelijk koolstofdioxide, methaan en lachgas vrijkomt. In plaats van 'klimaatneutraal' hanteeren wij liever de term 'klimaatvriendelijk'.

Op www.KlimaatVoetafdruk.nl ontdekt u op welke punten u 'klimaatvriendelijker' kunt leven.

Inspiratie voor een beter klimaat

Kleine Aarde-medewerkers vertellen wat zij doen om klimaatvriendelijk leven voor u makkelijker te maken.

Reken uw bijdrage aan klimaatverandering uit op www.KlimaatVoetafdruk.nl

Jan Juffermans, medewerker Educatie & Innovatie:

"Samen met Ad Vermaas hebben wij een vragenlijst opgesteld waarmee iedereen zijn of haar uitstoot van broeikasgassen kan uitrekenen. Een eenvoudige manier om een idee te krijgen van de dingen die u kunt doen om klimaatvriendelijker te leven."

Vier vragen aan Ad Vermaas over de KlimaatVoetafdruk

1. Waarom vind je de KlimaatVoetafdruk belangrijk?

Als redacteur van een klimatologisch tijdschrift word ik vaak geconfronteerd met aanwijzingen dat het klimaat aan het veranderen is. Dit zal niet zonder gevolgen blijven. Klimaatverandering een halt toeroepen is daarom een van de meest ingrijpende wereldwijde uitdagingen in de 21ste eeuw. Klimaatverandering heeft implicaties en gevolgen voor tal van levensgebieden, van voedselvoorziening tot gezondheidszorg en van complete volksverhuizingen (door het onbewoonbaar worden van gebieden) tot gewapende conflicten over het benutten van schaarse hulpbronnen (water!). Een effectieve strategie omvat niet alleen een wereldwijde aanpak, maar ook een totaal andere economie. Voorlopig lijken er nog tal van obstakels die een dergelijke aanpak belemmeren. Juist daarom is het hard nodig dat mensen alvast aan de slag gaan. Mogelijkheden om zelf iets te doen, zijn er volop. Zo geven we de overheid het signaal om ook een stap extra te zetten.

2. Hoe wordt de KlimaatVoetafdruk gemeten?

Je draagt met je leefstijl op twee manieren bij aan CO₂ uitstoot: door je eigen (directe) energiegebruik en door het consumeren van goederen en diensten. Die goederen en diensten veroorzaken de volgende broeikas effecten: als er energie nodig is om het product te maken komt er CO₂ vrij, daarnaast komen bij veehouderijproducten de broeikasgassen methaan en lachgas vrij. De totale uitstoot van broeikasgassen die gekoppeld is aan iemands persoonlijke manier van leven noemen we de KlimaatVoetafdruk.

3. Hoe verklein je je KlimaatVoetafdruk?

Na het invullen van de vragenlijst op www.KlimaatVoetafdruk.nl kunt u uit de puntentelling opmaken wat in uw geval de grootste bijdragen zijn en ziet u waar de besparingsmogelijkheden liggen. Zo hebt u meteen een strategie om uw eigen voetafdruk te verkleinen. Hoe die strategie eruit komt te zien, is voor ieder individu verschillend. Zo kan de ene persoon er bijvoorbeeld voor kiezen om de eigen voetafdruk met zo'n 20% te verkleinen door één of enkele grote besparingen of veranderingen, en is het voor iemand anders gemakkelijker om hetzelfde te bereiken met meerdere kleine aanpassingen.

4. Er zijn verschillende CO₂-meters op internet te vinden. Wat is de meerwaarde van de KlimaatVoetafdruk?

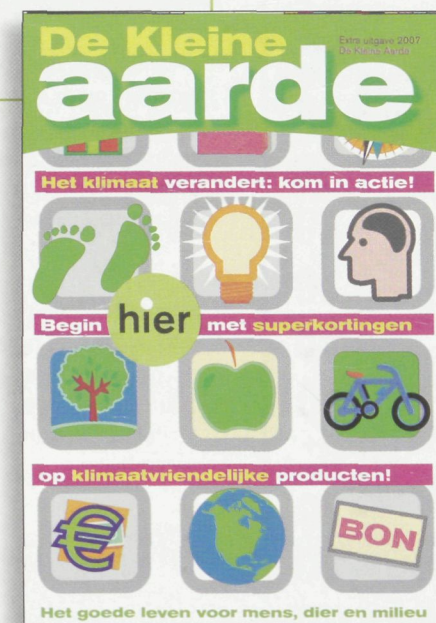
Het belangrijkste broeikasgas dat zorgt voor de opwarming van de aarde is koolstofdioxide (CO₂, voor 80%). Maar ook methaan (CH₄) en lachgas (N₂O) tellen mee (voor 20%). Koolstofdioxide komt vrij door de verbranding van fossiele brandstoffen. Methaan en lachgas komen vrij bij de productie van ons voedsel. Het unieke van de KlimaatVoetafdruk is dat deze ook methaan en lachgas meeneemt in de berekening. Een ander uniek element van de KlimaatVoetafdruk is dat je precies weet hoeveel CO₂ je met welke activiteit uitstoot. Elk punt dat je scoort staat namelijk gelijk aan 100 kg CO₂.

Ad Vermaas is redacteur van Weerspiegel, tijdschrift van de Vereniging voor Weerkunde en Klimatologie (VWK). Hij leverde een belangrijke bijdrage aan de totstandkoming van de KlimaatVoetafdruk.

Trees for Travel De Kleine Aarde werkt samen met Trees for Travel. Na het uitrekenen van uw KlimaatVoetafdruk kunt u uw uitstoot van broeikasgassen via deze organisatie compenseren. Trees for Travel plant per 100 kg CO₂ het aantal bomen aan dat hiervoor nodig is. En dat niet alleen: Trees for Travel investeert zijn geld bewust in projecten die bijdragen aan de ontwikkeling van duurzame energie-technieken. Op die manier werkt Trees for Travel ook mee aan de oplossing van het klimaatprobleem. Meer info: www.treesfortravel.nl

Gebruik de bonnen uit het klimaatboekje

Hetty Straus, teamleider Marketing & PR: "De Kleine Aarde wil het mensen makkelijk maken iets te doen voor het klimaat. Het klimaatbonnenboekje in het hart van dit magazine is een mooi voorbeeld. Dankzij deze bonnen kan iedereen met korting producten bestellen die 'vriendelijk' zijn voor het klimaat. Wat dat betekent? Met sommige producten kun je de uitstoot van broeikasgassen verkleinen. Andere producten zijn geproduceerd met zo min mogelijk uitstoot van broeikasgassen. Leuk en makkelijk!"

Loop de Klimaatroute

Maïke Nelissen, medewerker Educatie & Innovatie:

"Vanaf 1 april kan iedereen in het Eco-park in Boxtel de klimaatexpositie bezoeken en daarna de Klimaatroute lopen. De klimaatexpositie vertelt wat er aan de hand is met het klimaat. Op de Klimaatroute door het park ontdekt u op een leuke manier wat uw bijdrage aan klimaatverandering is en wat u zelf kunt doen om uw KlimaatVoetafdruk te verkleinen."

Doe mee aan Live Cool!, een digitale uitdaging voor 'klimaatvriendelijke' acties

Huibert Boer, teamleider Educatie & Innovatie: "We hebben een nieuwe methode ontwikkeld om het voor mensen leuk te maken om iets te doen voor het klimaat: Live Cool! Vanaf 1 maart kan iedereen via onze site met ons een afspraak maken over de acties die hij of zij die maand gaat doen voor het klimaat. Ter stimulering ontvangt u een halfjaar lang elke maand een e-mail van ons met een aanbieding voor een klimaatvriendelijke actie."

Kom naar het klimaatevenement in Boxtel op 1 april

Arno Heijkoop, teamleider Horeca & Evenementen:

"Op zondag 1 april houden we in ons Eco-park in Boxtel een klimaatevenement, waarvoor we iedereen die dit leest uitnodigen. Een leuk dagje uit met (h)eerlijk eten en volop mogelijkheden om iets goeds te doen voor het klimaat. De goede voornemens kunnen meteen in daden omgezet worden: op de dag zelf zijn spaarlampen, radiatorfolie, biologische producten enzovoorts te koop. Op deze dag willen wij een recordaantal klimaatacties uitvoeren. Ook voor kinderen is er een leuk programma. Iedereen is welkom!"

Bezoek een nectarkroeg: op 12 of 13 mei extra activiteiten

Vivian Siebering, medewerker Educatie & Innovatie: "In ons Eco-park staat een nectarkroeg. Het is een van de honderd kroegen in Nederland, de overige kroegen staan bij IVN-afdelingen en kinderboerderijen. De nectarkroeg is een houten bar met een vlindertuin ernaast. In de kroeg vragen wij bezoekers om op te schrijven welke planten er bloeien en welke vlinders zij zien. De Natuurkalender, een educatief en wetenschappelijk initiatief op internet, verzamelt alle waarnemingen en krijgt daarmee een overzicht van het effect van klimaatverandering op de natuur. In het weekend van 12 en 13 mei heeft elke kroeg een leuke activiteit om op die dag zoveel mogelijk bezoekers naar de kroegen te lokken. Het belooft een gezellige en vrolijke boel te worden!"

Inspiratie voor een

Kleine Aarde-medewerkers vertellen wat zij doen om klimaatvriendelijk leven voor u makkelijker te maken.

Reken uw bijdrage aan klimaatverandering uit op www.KlimaatVoetafdruk.nl

Jan Juffermans, medewerker Educatie & Innovatie:

"Samen met Ad Vermaas hebben wij een vragenlijst opgesteld waarmee iedereen zijn of haar uitstoot van broeikasgassen kan uitrekenen. Een eenvoudige manier om een idee te krijgen van de dingen die u kunt doen om klimaatvriendelijker te leven."

Vier vragen aan Ad Vermaas over de KlimaatVoetafdruk

1. *Waarom vind je de KlimaatVoetafdruk belangrijk?*

Als redacteur van een klimatologisch tijdschrift word ik vaak geconfronteerd met aanwijzingen dat het klimaat aan het veranderen is. Dit zal niet zonder gevolgen blijven. Klimaatverandering een halt toeroepen is daarom een van de meest ingrijpende wereldwijde uitdagingen in de 21ste eeuw. Klimaatverandering heeft implicaties en gevolgen voor tal van levensgebieden, van voedselvoorziening tot gezondheidszorg en van complete volksverhuizingen (door het onbewoonbaar worden van gebieden) tot gewapende conflicten over het benutten van schaarse hulpbronnen (water!). Een effectieve strategie omvat niet alleen een wereldwijde aanpak, maar ook een totaal andere economie. Voorlopig lijken er nog tal van obstakels die een dergelijke aanpak belemmeren. Juist daarom is het hard nodig dat mensen alvast aan de slag gaan. Mogelijkheden om zelf iets te doen, zijn er volop. Zo geven we de overheid het signaal om ook een stap extra te zetten.

2. *Hoe wordt de KlimaatVoetafdruk gemeten?*

Je draagt met je leefstijl op twee manieren bij aan CO₂ uitstoot: door je eigen (directe) energiegebruik en door het consumeren van goederen en diensten. Die goederen en diensten veroorzaken de volgende broeikas effecten: als er energie nodig is om het product te maken komt er CO₂ vrij, daarnaast komen bij veehouderijproducten de broeikasgassen methaan en lachgas vrij. De totale uitstoot van broeikasgassen die gekoppeld is aan iemands persoonlijke manier van leven noemen we de KlimaatVoetafdruk.

3. *Hoe verklein je je KlimaatVoetafdruk?*

Na het invullen van de vragenlijst op www.KlimaatVoetafdruk.nl kunt u uit de puntentelling opmaken wat in uw geval de grootste bijdragen zijn en ziet u waar de besparingsmogelijkheden liggen. Zo hebt u meteen een strategie om uw eigen voetafdruk te verkleinen. Hoe die strategie eruit komt te zien, is voor ieder individu verschillend. Zo kan de ene persoon er bijvoorbeeld voor kiezen om de eigen voetafdruk met zo'n 20% te verkleinen door één of enkele grote besparingen of veranderingen, en is het voor iemand anders gemakkelijker om hetzelfde te bereiken met meerdere kleine aanpassingen.

4. *Er zijn verschillende CO₂-meters op internet te vinden. Wat is de meerwaarde van de KlimaatVoetafdruk?*

Het belangrijkste broeikasgas dat zorgt voor de opwarming van de aarde is koolstofdioxide (CO₂, voor 80%). Maar ook methaan (CH₄) en lachgas (N₂O) tellen mee (voor 20%). Koolstofdioxide komt vrij door de verbranding van fossiele brandstoffen. Methaan en lachgas komen vrij bij de productie van ons voedsel. Het unieke van de KlimaatVoetafdruk is dat deze ook methaan en lachgas meeneemt in de berekening. Een ander uniek element van de KlimaatVoetafdruk is dat je precies weet hoeveel CO₂ je met welke activiteit uitstoot. Elk punt dat je scoort staat namelijk gelijk aan 100 kg CO₂.

Ad Vermaas is redacteur van Weerspiegel, tijdschrift van de Vereniging voor Weerkunde en Klimatologie (VWK). Hij leverde een belangrijke bijdrage aan de totstandkoming van de KlimaatVoetafdruk.

Trees for Travel De Kleine Aarde werkt samen met Trees for Travel. Na het uitrekenen van uw KlimaatVoetafdruk kunt u uw uitstoot van broeikasgassen via deze organisatie compenseren. Trees for Travel plant per 100 kg CO₂ het aantal bomen aan dat hiervoor nodig is. En dat niet alleen: Trees for Travel investeert zijn geld bewust in projecten die bijdragen aan de ontwikkeling van duurzame energie-technieken. Op die manier werkt Trees for Travel ook mee aan de oplossing van het klimaatprobleem. Meer info: www.treesfortravel.nl

n beter klimaat

Gebruik de bonnen uit het klimaatboekje

Hetty Straus, teamleider Marketing & PR: "De Kleine Aarde wil het mensen makkelijk maken iets te doen voor het klimaat. Het klimaatbonnenboekje in het hart van dit magazine is een mooi voorbeeld. Dankzij deze bonnen kan iedereen met korting producten bestellen die 'vriendelijk' zijn voor het klimaat. Wat dat betekent? Met sommige producten kun je de uitstoot van broeikasgassen verkleinen. Andere producten zijn geproduceerd met zo min mogelijk uitstoot van broeikasgassen. Leuk en makkelijk!"

Loop de Klimaatroute

Maike Nelissen, medewerker Educatie & Innovatie:

"Vanaf 1 april kan iedereen in het Eco-park in Boxtel de klimaatexpositie bezoeken en daarna de Klimaatroute lopen. De klimaatexpositie vertelt wat er aan de hand is met het klimaat. Op de Klimaatroute door het park ontdekt u op een leuke manier wat uw bijdrage aan klimaatverandering is en wat u zelf kunt doen om uw KlimaatVoetafdruk te verkleinen."

Doe mee aan Live Cool!, een digitale uitdaging voor 'klimaatvriendelijke' acties

Huibert Boer, teamleider Educatie & Innovatie: "We hebben een nieuwe methode ontwikkeld om het voor mensen leuk te maken om iets te doen voor het klimaat: Live Cool!"

Vanaf 1 maart kan iedereen via onze site met ons een afspraak maken over de acties die hij of zij die maand gaat doen voor het klimaat. Ter stimulering ontvangt u een halfjaar lang elke maand een e-mail van ons met een aanbieding voor een klimaatvriendelijke actie."

Bezoek een nectarkroeg: op 12 of 13 mei extra activiteiten

Vivian Siebering, medewerker Educatie & Innovatie:

"In ons Eco-park staat een nectarkroeg. Het is een van de honderd kroegen in Nederland, de overige kroegen staan bij IVN-afdelingen en kinderboerderijen. De nectarkroeg is een houten bar met een vlindertuin ernaast. In de kroeg vragen wij bezoekers om op te schrijven welke planten er bloeien en welke vlinders zij zien. De Natuurkalender, een educatief en wetenschappelijk initiatief op internet, verzamelt alle waarnemingen en krijgt daarmee een overzicht van het effect van klimaatverandering op de natuur. In het weekend van 12 en 13 mei heeft elke kroeg een leuke activiteit om op die dag zoveel mogelijk bezoekers naar de kroegen te lokken. Het belooft een gezellige en vrolijke boel te worden!"

Kom naar het klimaatevenement in Boxtel op 1 april

Arno Heijkoop, teamleider Horeca & Evenementen:

"Op zondag 1 april houden we in ons Eco-park in Boxtel een klimaatevenement, waarvoor we iedereen die dit leest uitnodigen. Een leuk dagje uit met (h)eerlijk eten en volop mogelijkheden om iets goeds te doen voor het klimaat. De goede voornemens kunnen meteen in daden omgezet worden: op de dag zelf zijn spaarlampen, radiatorfolie, biologische producten enzovoorts te koop. Op deze dag willen wij een recordaantal klimaatacties uitvoeren. Ook voor kinderen is er een leuk programma. Iedereen is welkom!"

hier

Antwoorden

Antwoord 1. b Sommige apparaten functioneren niet zonder *standby* te staan. Maar vaak is *standby*-staan niet nodig. Bijvoorbeeld bij de computer. Het is een fabel dat computers sneller slijten door ze regelmatig uit te schakelen. Met de komst van kabel- en

ADSL-verbindingen voor internet laten sommige mensen hun pc dag en nacht *standby* staan. Dit kost evenveel stroom als dag en nacht een lamp van 40 Watt laten branden, wat zo'n € 85 per jaar kost. Ook andere apparaten als de televisie, cd-speler, magnetron en babyfoon verbruiken energie als je ze niet echt uitzet. u kunt eenvoudig energie besparen door allerlei apparaten daadwerkelijk uit te zetten.

Antwoord 2. b Gebruik een waterbesparende douchekop. U doucht even comfortabel als onder een 'normale' douchekop. Toch verbruikt u voor een douchebeurt van zes minuten 27 liter minder water. Wanneer u gemiddeld vijf maal per week doucht, kunt u per jaar € 25 besparen.

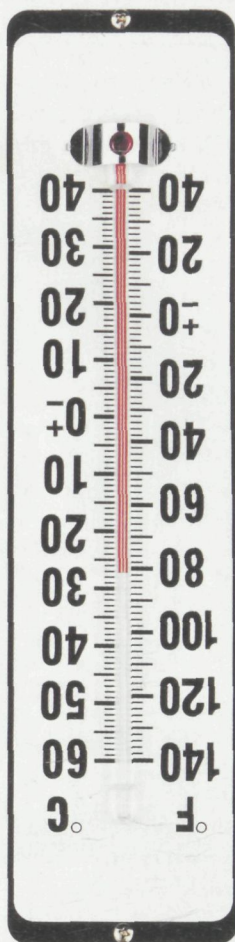
Antwoord 3. b

Een spaarlamp is zuinig met energie. Een spaarlamp van 15 Watt geeft net zoveel licht als een gloeilamp van 60 Watt. Een spaarlamp kost zo'n € 3,- tot € 6,-, een gloeilamp € 0,90. Een spaarlamp is in aanschaf dus duurder dan een gloeilamp. Maar die extra kosten verdient u in één jaar terug. Op de lange duur zijn spaarlampen veel voordeliger. Dat komt door de lagere energiekosten en de langere levensduur.

Antwoord 4. b Met elke graad die u de verwarming lager zet, bespaart u gemiddeld 7% op het energieverbruik voor verwarming. Wanneer u gewend bent om 21 of meer graden te stoken, kan 20 graden nog steeds comfortabel zijn. Dat scheelt aardig wat geld op de energierekening. Een gemiddeld huishouden kan met een graadje minder jaarlijks bijna € 50 besparen.

Antwoord 5. a Van al het gemotoriseerde vervoer hebben vliegtuigen de grootste CO₂-uitstoot per reizigerskilometer. De retourvlucht levert ongeveer 1 ton CO₂ per reiziger. Daarnaast stoten vliegtuigen stikstofoxiden uit en dat veroorzaakt de vorming van ozon (een sterk broeikasgas) in de stratosfeer. Ook zit er veel energie in de productie van het vliegtuig zelf en de infrastructuur (vliegvelden, luchtvaartmaatschappijen enzovoorts).

Alles bij elkaar komt deze vliegtreis neer op 2 ton CO₂-equivalenten per persoon (dus 8 ton voor 4 personen). Een gemiddeld huishouden gebruikt jaarlijks circa 1.400 m³ aardgas voor het verwarmen van de woning. Dit komt overeen met 2.500 kg CO₂.

Vragen

uw klimaatkennis

hier

Test

- Vraag 1.** Wat is een sluipverbruiker?
- De buurman die stiekem uw stroom aftapt om zelf te gebruiken
 - Computer in de *standby*-stand, die energie verbruikt terwijl hij niet aanstaat
 - Nieuwste model stofzuiger, die geluidloos werkt
- Vraag 2.** Met een waterbesparende douchekop kunt u veel water besparen zonder dat u het merkt. Weet u hoeveel water dat scheelt?
- Een kwart
 - De helft
 - Driekwart
- Vraag 3.** Wel eens geteld hoeveel gloeilampen u in huis hebt? De meeste gloeilampen zijn prima te vervangen door spaarlampen. Ze geven net zoveel licht en kosten veel minder energie (en geld!). Hoeveel geld kunt u jaarlijks besparen als u een gloeilamp vervangt door een spaarlamp?
- € 3,50
 - € 4,75
 - € 7,90
- Vraag 4.** 's Winters lekker de verwarming aandoen? Zet de thermostaat een graadje lager, bijvoorbeeld van 20 °C naar 19 °C. Hoeveel procent bespaart u op uw gemiddelde energieverbruik voor verwarming als u dat het hele stookseizoen doet?
- 3 %
 - 7 %
 - 12 %
- Vraag 5.** Stel: met uw gezin van vier personen gaat u een week naar de Kaapverdische Eilanden (9.400 km retour). Het kost energie om die afstand te vliegen. Het kost ook energie om uw huis te verwarmen. Hoe lang kunt u uw huis verwarmen met de energie van de vliegtreis?
- drie jaar
 - twee jaar
 - een jaar

HIER is de campagne die klimaatverandering voor mensen zichtbaar maakt. Aan HIER werken ruim veertig organisaties mee, waaronder natuurlijk ook De Kleine Aarde. HIERonder hebben wij alvast enkele acties van de deelnemende organisaties op een rijtje gezet. Een overzicht van alle acties en deelnemende organisaties vindt u op www.hier.nu HIER wordt ondersteund door de Nationale Postcode Loterij.

hier vind je de TOP10 van energiezuinige apparaten

TOP10

Top-10 producten Natuur en Milieu

Stichting Natuur en Milieu stelt een Top-10 samen van energiezuinige producten als tv's, koelkasten, auto's en wasmachines. Zo is het voor de consument makkelijker om te kiezen voor een klimaatvriendelijk product. Op www.top10.hier.nu is meer informatie te vinden.

Win een reis naar Zuid-Afrika

Hebt u een actie voor het klimaat gedaan? Geef het door via www.hier.nu Dan maakt u kans op een reis naar het klimaatproject van het Nelson Mandela Kinderfonds in Zuid-Afrika.

Klimaatexpositie te huur

Het IVN, de organisatie voor natuur- en milieu-educatie in Nederland, heeft een reizende klimaatexpositie ontwikkeld: 'Het klimaat verandert. Heb je het al gemerkt?' De expositie bestaat uit een aantal sokkels die de bezoeker op een interactieve manier duidelijk maken dat er dichtbij al veel te merken is van klimaatverandering. Klimaatverandering heeft effect op de natuur, op het weer en op onze gezondheid. Vanaf 1 april reist de expositie door Nederland. Meer informatie: tel. (020) 622 81 15, e-mail: m.van.den.akker@ivn.nl

Spaarlampenactie Greenpeace

www.1miljoenspaarlampen.nl is de website waarmee Greenpeace iedereen uitdaagt om gloeilampen te vervangen door spaarlampen. Doel van de actie is om 1 miljoen spaarlampen te halen. Wie meedoet, maakt kans op leuke prijzen.

COLUMN

MARIEKE HENSELMANS

FOTO: TACO ANEWA

Marieke Henselmans, journalist en auteur van talloze boeken over consumeren.

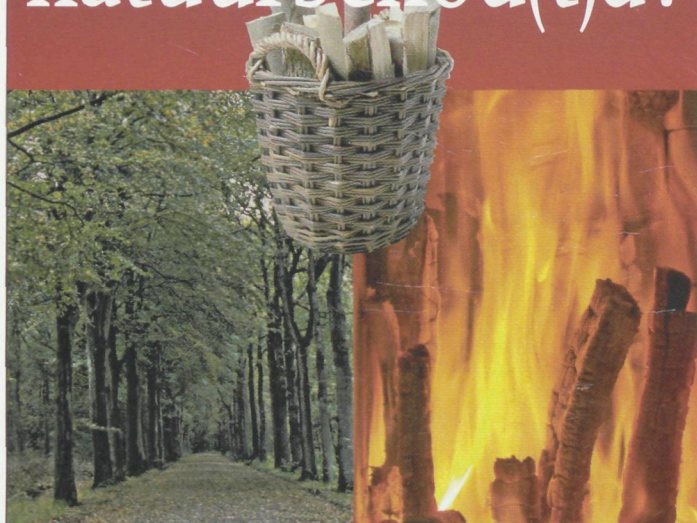
Schoon uit je bol

Net zo hard als de bolletjes uitlopen onder invloed van het eerste zonnetje, nodigt de lente uit tot schoonmaken. Een heuse grote schoonmaak zit er niet meer in, maar de ramen moeten zéker. Als de mens dan eens vol goede voornemens zit, springt de commercie altijd handenwrijvend naar voren. Vreemde en belachelijk dure schoonmaakmiddelen gaan met z'n allen in een fleurige emmer in de aanbieding, voor maar € 11,-! Vroeger had je maar drie soorten schoonmaakmiddelen: zand, zeep en soda. Soda en zeep kunnen nog steeds goed dienstdoen. Ze zijn goedkoop en belasten het milieu niet. U kunt soda toevoegen aan een sopje met een likje groene zeep. Het mengsel werkt zeer ontvettend en het is zacht voor de handen. Als u erg vieze schoonmaakklusjes hebt (bijvoorbeeld vette aanslag in de keuken) kunt u eerst een soort pasta maken van half soda en half water en daarmee het voorwerk doen. Laat aangebrande pannen, roosters uit de oven en dergelijke eens weken in een sodaoplossing. Ook de badkamer krijgt u goed schoon met soda. Daarnaast is zo'n papje te gebruiken om extreem vuile kleding voor te behandelen, bijvoorbeeld een

schort dat op één plek extra vies is. Een lege spuitfles ruitenreiniger kunt u bewaren en zelf navullen met een mengsel van water, een tiende deel schoonmaakazijn, een tiende deel spiritus en wat groene zeep. Het milieuvriendelijke schoonmaken is niet voorbehouden aan biologische geitenwol-

lensokkentypes. Ook de poetsdiva's Marja en Liny, bekend van het tv-programma 'Hoe schoon is jouw huis?', pleiten in hun gelijknamige boek voor het ambachtelijk poetsen met soda, azijn, boenwas en spiritus. Gereedschap: (schuur)spons, zeem, dweil, oude sokken en kleding én leesbril. Ook Marja en Liny geven kostenbesparende tips over hoe, wanneer en hoe vaak schoonmaken. Volgens hen is schoonmaken gewoon leuk! Ze lijken het te menen. Hun boek is fleurig en heeft prachtige foto's. 'In gedachten soppen wij met jullie mee', staat er bij een foto waarop de dames in gedachten verzonken zijn. En leuke bijkomstigheid: het vooroordeel dat alles wat voordelig is slecht is voor het milieu, wordt weer eens luid en duidelijk tegengesproken.

Aangenaam verwarmen met natuurbehou(t)d?

*De "huisgemaakte" Tigchelkachels en Finovens
van Tigchelaar Tegelkachels uit Friesland,
zijn speciaal ontworpen
voor houtstook (biobrandstof).*

*Door hun exclusieve "flowform" stookkamer
met natuurlijke luchtinjectie
krijgt u met weinig hout en korte stooktijd
een langdurige, heerlijk zachte warmteafgifte!*

Een genot om te stoken en je te warmen.

**TIGCHELKACHELS & FINOVENS
TIGCHELAAR TEGELKACHELS**

Haedstrjitte 24-26 9008 SR Reduzum
Telefoon: 0566 602171 Fax: 0566 601971
www.tigchelkachels.nl
info@tigchelkachels.nl

organic • bio • organic • bio • organic • bio • organic

NIEUW

3 bijzonder lekkere pesto's
Ligure
Rosso
Verde

TerraSana BV, postbus 70, 2450 AB Leimuiden, NL.
www.terrasana.nl

SOLATUBE®

Het verrassende daglichtsysteem

SOLATUBE® is hét
hoogrendement
daglichtsysteem en brengt
met de modernste technieken
een grote hoeveelheid
daglicht in huis of kantoor.

Verwen u zelf, verfraai uw
plafond en bespaar met
daglicht!

www.techcomlight.nl
Tel: (0318) 69 38 20

Techcomlight

LICHT WAAR JE LICHT WIL HEBBEN
SOLATUBE
TECHCOMLIGHT

GRATIS VOOR HUISHOUDENS MET EEN LAAG INKOMEN

Besparen met Energiebox en Live Cool!

In zeven Noord-Brabantse gemeenten krijgen huishoudens met een laag inkomen in de winter van 2007-2008 een energieadvies aan huis en een Energiebox met materialen en tips om energie te besparen. De Kleine Aarde en stichting Collusie voeren dit besparingsproject uit met subsidie van het ministerie van VROM. De stichting Collusie verzorgt het energieadvies. De cliënten van Collusie zijn mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt door bijvoorbeeld langdurige werkloosheid. Collusie helpt deze mensen op weg naar werk doorhen technische vaardigheden te leren die ze straks ook in loondienst of als zelfstandige kunnen toepassen om uit een uitkeringssituatie te komen.

In dit project komen veel dimensies van duurzaamheid bij elkaar: Er wordt veel energie bespaard – dat is goed voor het klimaat (totale CO₂-reductie 884 ton) en de deelnemende huishoudens realiseren een kostenreductie van 150 tot 200 euro per jaar op hun energierekening. Dat kan deze groep goed gebruiken! Bovendien krijgen mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt de kans werkervaring op te doen.

Energiebox

Deelnemende huishoudens krijgen een adviesbezoek en de Energiebox aangeboden. Ook kunnen ze meedoen aan het internet-platform Live Cool! van De Kleine Aarde. Daarop geven ze aan welke klimaatsparende maatregelen ze gaan toepassen. Via internet worden hun vorderingen bijgehouden. De KlimaatVoetafdruk maakt hun eigen bijdrage aan klimaatverandering zichtbaar. Deelnemers krijgen daarnaast regelmatig tips toegestuurd en kunnen gebruikmaken van aanbiedingen.

Voor de keuze van besparende maatregelen maakt de energieadviseur met de bewoner een rondgang door het huis om te kijken waar iets te verdienen valt. De Energiebox kan bijvoorbeeld gevuld zijn met radiatorfolie, een waterbesparende douchekop, een doorstroombegrenzer, brievenbusborstel, deurdranger, tochtstrips, drie spaarlampen, een schakelstekkerdoos voor computer met randapparatuur en een tijdschakelaar.

Lezersaanbieding

Energiebox met fikse korting!

De Kleine Aarde biedt alle lezers twee verschillende Energieboxen aan met een fixe korting. Dat is dubbell besparen! U leest er alles over in het Klimaat-kortingsbonnenboekje in het hart van dit magazine. Bestel snel zo'n box, dan kunt u meteen gaan besparen.

Verliefd op pure olie

Maria Wieltch importeert allerlei soorten olie: pompoenpittenolie, olie van druivenpitten, sesam, aardamandelen en pistachenoten. Ze selecteert de grondstoffen en laat de olie door Oostenrijkse boeren persen. Voor elke soort zoekt ze net zo lang tot ze de juiste boer met het ware *fingerspitzengefühl* gevonden heeft.

TEKST: JOOST SCHOLTEN EN DORIEN DIJKHUIS

In steeds meer Hollandse keukens verdringt olijfolie het traditionele botervlootje. En terecht, want olie bevat vetten die veel gezonder zijn dan de vetten in boter. Die zijn niet alleen beter voor hart- en bloedvaten, maar ook voor de lijn. Oliën zijn er in veel meer soorten dan de meeste mensen denken. Wel eens gehoord van pompoenpittenolie, druivenpittenolie of pistachenotenolie? Maria Wieltch kreeg haar passie voor oliën letterlijk met de paplepel ingegoten. Sinds ze van haar hobby haar werk maakte, is ze voortdurend op zoek naar de lekkerste en puurste ingrediënten. Die laat ze persen door de beste persers in haar geboorteland Oostenrijk. Niet alleen zijn haar oliën gezond en goed voor de lijn, maar ook heeft iedere soort zijn eigen heilzame werking.

Eén groot pompoenveld

"Als je denkt aan Oostenrijk, denk je waarschijnlijk aan schnitzels en *sauerkraut* met worst", zegt Wieltch lachend. Intussen zet ze een houten kistje op de grote bruine tafel van het proeflokaal in de Amsterdamse Ruysdaelstraat. Als ze het deksel optilt, liggen er verschillende kleine flesjes op een rij. "Dat is een misverstand", vertelt Wieltch met haar grappige Oostenrijkse tongval. "Die schnitzels en *sauerkraut* worden alleen in de wintersportdorpen geserveerd als nationale specialiteit. Maar Oostenrijk heeft een veel rijkere culinaire traditie. Het is een echt olieland."

Wieltch groeide op in de zuidelijke provincie Steiermark. Dat is één groot pompoenveld. Her en der wordt het landschap onderbroken door het dak van een enkele boerderij, maar verder is het pompoenen zo ver je kunt kijken. "Het is een deel van onze cultuur", vertelt Wieltch. "Als je

hier in Nederland op tafel kijkt, zie je een botervlootje. Of, in steeds meer gevallen, flesjes olijfolie en azijn. In Oostenrijk staat er standaard een flesje pompoenpittenolie op tafel."

Passie voor olie

De zware houten tafel staat inmiddels vol met kleine plastic kuipjes. Wieltch giet er voorzichtig een paar druppeltjes in, uit een paar ondoorzichtige flesjes. Ze vormen rijke kleurschakeringen. De lichte druivenpittenolie en de witte sesamolie vormen een contrast met de diepgroene pistachenotenolie en de donkergekleurde pompoenpittenolie. "Als ik bij mijn familie in Oostenrijk op bezoek was, nam ik altijd een aantal flesjes pompoenpittenolie mee voor vrienden en kennissen. Op een gegeven moment werd de vraag daarnaar zo groot, dat ik met een stationcar naar Steiermark gereden ben en 180 flessen ingeladen heb. Daarna besloot ik ook andere oliën te laten persen. Zo is mijn passie voor olie begonnen." Sindsdien is Wieltch steeds op zoek naar de beste ingrediënten, ook buiten haar geboorteland. "Voor pistachenotenolie heb ik verschillende pistachenoten getest", vertelt ze. "Franse, Turkse..., maar die waren allemaal net niet lekker genoeg. De beste pitten komen uit Iran." Het persen laat Wieltch wél over aan boeren uit haar geboortestreek. "Pompoenpittenolie is voor veel boeren in Steiermark de belangrijkste bron van inkomsten. Ze zijn heel bedreven in het persen. Het is een ambacht dat van vader op zoon wordt overgedragen." Maar er is veel verschil in kwaliteit, legt Wieltch uit. "Na lang zoeken heb ik een boer gevonden die het ware *fingerspitzengefühl* heeft. Het verschil zit 'm in de temperatuur waarop hij de pompoenpitten roostert. Die is veel lager

dan bij andere boeren. Hij behandelt zijn pitten met zorg. Je proeft de toewijding die hij voor de olie heeft."

Ook voor de andere oliën ging ze op zoek naar de meest bedreven boeren om haar druivenpitten, sesam, aardamandelen en pistachenoten aan toe te vertrouwen. "Ik onderzoek nauwkeurig welke boer goed is in het persen van welke grondstof. Voor elke grondstof heb ik een andere boer."

Geen voorraad

Puurheid staat bij Wieltch hoog in het vaandel. "Al mijn oliën worden handmatig geperst. Dat is een heel karwei. Voor pompoenpittenolie snijden de boeren de pompoenen eerst doormidden. Daarna worden de pitten er met de hand uitgehaald en gewassen en gedroogd. Het persen gebeurt pas als het nodig is. Er is geen voorraad. Dat is beter voor de smaak. Het persen van druivenpittenolie is net zo bewerkelijk, alleen worden die pitten na droging ook nog eens met de hand gebroken. Natuurlijk zou ik veel meer geld kunnen verdienen als ik zou gaan voor massaproductie. Maar dan moet ik werken met bestrijdingsmiddelen en ik zou de oliën moeten aanlengen. Dat is juist wat ik niet wil. Mijn grondstoffen zijn onbespoten en kwaliteit schuilt voor mij in de puurheid van de oliën. Die puurheid geeft de olie haar zuivere en unieke smaak. Ook de liefde waarmee de vruchten en de pitten zijn behandeld vind je erin terug. Als ik een pure olie proef, word ik spontaan verliefd."

Lustopwekkend

Wieltch's oliën zijn niet alleen lekker, ze zijn ook gezond. "Ik neem elke ochtend een lepeltje druivenpittenolie", vertelt ze, terwijl ze het kuipje met de goudkleurige vloeistof tegen het licht houdt. "Druivenpittenolie zorgt bijvoorbeeld voor een snellere genezing van een wond. En in pompoenpittenolie zit fytosterol. Dat is goed voor de prostaat en de blaasomgeving." Het mooie van al die verschillende oliën vindt Wieltch de verhalen erachter. Die houden het midden tussen waarheid en fictie. "De boeren in Steiermark hebben allemaal zes of zeven kinderen. Zij zeggen dat het door de pompoenpittenolie komt, omdat die lustopwekkend zou zijn. Toen dat eens op de BBC werd verkondigd, was er de volgende dag in heel Engeland geen flesje pompoenpittenolie meer te krijgen, omdat die binnen een dag was uitverkocht! Maar misschien is het wel waar. Waarom niet? Alle organen rond de blaas worden versterkt, dus wie weet is het ook goed voor het libido!" Er wordt de laatste tijd veel onderzoek gedaan naar de heilzaamheid van verschillende

oliën. Zo verrichtte de universiteit van Graz bijvoorbeeld onderzoek naar pompoenpittenolie. Daar ontdekten wetenschappers dat het gebruik ervan bij prostaatproblemen niet zozeer preventief werkt, als wel acuut zorgt voor vermindering van de klachten. Wieltch: "Ik vind het belangrijk om ook op wetenschappelijk niveau zoveel mogelijk over oliën te weten. Ik wil er zeker van zijn dat ze zo gezond zijn als ik denk. In amandelpitten zit bijvoorbeeld blauwzuur. Daar wordt cyaankali van gemaakt. Mijn amandelolie moest ik laten testen bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Ik zit tweehonderd keer onder de maximaal toegestane waarde. Ik wil natuurlijk niet de vrouw zijn die cyaankali op de markt brengt!"

Chef-koks

Toen Wieltch begon met de import van haar oliën, ging ze eerst langs bij topkok Cees Helder van het Rotterdamse restaurant Parkheuvel dat in 2002 onderscheiden is met drie Michelinsterren. Hij herkende de kwaliteit van haar oliën onmiddellijk. Helder gaf haar een aanbeveling bij verschillende andere chef-koks en inmiddels heeft ze een behoorlijke klantenkring opgebouwd in de restaurantwereld. Ze wordt soms zelfs gebeld of ze wil langskomen om haar oliën te laten proeven. De thuiskeuken laat nog op zich wachten. "Nederland is nog steeds een boterland", zegt Wieltch. "De trend dat mensen olijfolie gebruiken in plaats van boter, is pas ingezet. Mensen eten steeds meer bewust en uitgebalanceerd, maar voordat de Nederlandse consument aan iets aparts als pompoenpittenolie begint... dat kan nog wel even duren. Ik schat nog een jaar of vijf." Misschien worden Wieltch's oliën wel veel eerder ontdekt door het grote publiek. Dat zou terecht zijn, want ze zijn niet alleen gezond, je proeft er ook de liefde in waarmee ze zijn bereid.

Informatie: www.wieltsch.com

Hoe bewaar je een goede olie?

Olie wordt in de supermarkt meestal verkocht in doorzichtige flessen. Ook in lifestyle-winkels staan vaak grote ronde glazen karaffen. Die veelkleurige oliën zien er prachtig uit. Maar goede olie bewaar je het beste in ondoorzichtige flessen, want UV-straling komt de kwaliteit en de smaak niet ten goede.

Verliefd op pure olie

Maria Wieltsch importeert allerlei soorten olie: pompoenpittenolie, olie van druivenpitten, sesam, aardamandelen en pistachenoten. Ze selecteert de grondstoffen en laat de olie door Oostenrijkse boeren persen. Voor elke soort zoekt ze net zo lang tot ze de juiste boer met het ware *fingerspitzengefühl* gevonden heeft.

TEKST: JOOST SCHOLTEN EN DORIEN DIJKHUIS

In steeds meer Hollandse keukens verdringt olijfolie het traditionele botervlootje. En terecht, want olie bevat vetten die veel gezonder zijn dan de vetten in boter. Die zijn niet alleen beter voor hart- en bloedvaten, maar ook voor de lijn. Oliën zijn er in veel meer soorten dan de meeste mensen denken. Wel eens gehoord van pompoenpittenolie, druivenpittenolie of pistachenotenolie? Maria Wieltsch kreeg haar passie voor oliën letterlijk met de paplepel ingegoten. Sinds ze van haar hobby haar werk maakte, is ze voortdurend op zoek naar de lekkerste en puurste ingrediënten. Die laat ze persen door de beste persers in haar geboorteland Oostenrijk. Niet alleen zijn haar oliën gezond en goed voor de lijn, maar ook heeft iedere soort zijn eigen heilzame werking.

Eén groot pompoenveld

“Als je denkt aan Oostenrijk, denk je waarschijnlijk aan schnitzels en *sauerkraut* met worst”, zegt Wieltsch lachend. Intussen zet ze een houten kistje op de grote bruine tafel van het proeflokaal in de Amsterdamse Ruysdaelstraat. Als ze het deksel optilt, liggen er verschillende kleine flesjes op een rij. “Dat is een misverstand”, vertelt Wieltsch met haar grappige Oostenrijkse tongval. “Die schnitzels en *sauerkraut* worden alleen in de wintersportdorpen geserveerd als nationale specialiteit. Maar Oostenrijk heeft een veel rijkere culinaire traditie. Het is een echt olieland.”

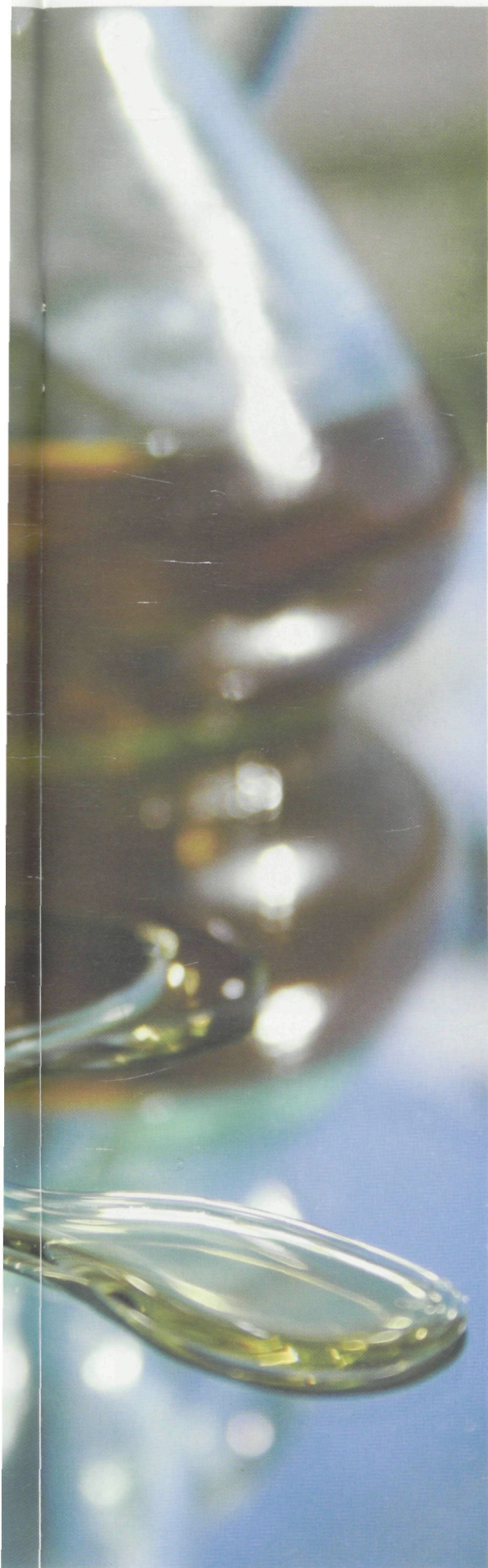
Wieltsch groeide op in de zuidelijke provincie Steiermark. Dat is één groot pompoenveld. Her en der wordt het landschap onderbroken door het dak van een enkele boerderij, maar verder is het pompoenen zo ver je kunt kijken. “Het is een deel van onze cultuur”, vertelt Wieltsch. “Als je

hier in Nederland op tafel kijkt, zie je een botervlootje. Of, in steeds meer gevallen, flesjes olijfolie en azijn. In Oostenrijk staat er standaard een flesje pompoenpittenolie op tafel.”

Passie voor olie

De zware houten tafel staat inmiddels vol met kleine plastic kuipjes. Wieltsch giet er voorzichtig een paar druppeltjes in, uit een paar ondoorzichtige flesjes. Ze vormen rijke kleurschakeringen. De lichte druivenpittenolie en de witte sesamolie vormen een contrast met de diepgroene pistachenotenolie en de donkergekleurde pompoenpittenolie. “Als ik bij mijn familie in Oostenrijk op bezoek was, nam ik altijd een aantal flesjes pompoenpittenolie mee voor vrienden en kennissen. Op een gegeven moment werd de vraag daarnaar zo groot, dat ik met een stationcar naar Steiermark gereden ben en 180 flessen ingeladen heb. Daarna besloot ik ook andere oliën te laten persen. Zo is mijn passie voor olie begonnen.” Sindsdien is Wieltsch steeds op zoek naar de beste ingrediënten, ook buiten haar geboorteland. “Voor pistachenotenolie heb ik verschillende pistachenoten getest”, vertelt ze. “Franse, Turkse..., maar die waren allemaal net niet lekker genoeg. De beste pitten komen uit Iran.” Het persen laat Wieltsch wél over aan boeren uit haar geboortestreek. “Pompoenpittenolie is voor veel boeren in Steiermark de belangrijkste bron van inkomsten. Ze zijn heel bedreven in het persen. Het is een ambacht dat van vader op zoon wordt overgedragen.” Maar er is veel verschil in kwaliteit, legt Wieltsch uit. “Na lang zoeken heb ik een boer gevonden die het ware *fingerspitzengefühl* heeft. Het verschil zit ‘m in de temperatuur waarop hij de pompoenpitten roostert. Die is veel lager

dan bij andere boeren. Hij behandelt zijn pitten met zorg. Je proeft de toewijding die hij voor de olie heeft.”

Ook voor de andere oliën ging ze op zoek naar de meest bedreven boeren om haar druivenpitten, sesam, aardamandelen en pistachenoten aan toe te vertrouwen. “Ik onderzoek nauwkeurig welke boer goed is in het persen van welke grondstof. Voor elke grondstof heb ik een andere boer.”

Geen voorraad

Puurheid staat bij Wieltch hoog in het vaandel. “Al mijn oliën worden handmatig geperst. Dat is een heel karwei. Voor pompoenpittenolie snijden de boeren de pompoenen eerst doormidden. Daarna worden de pitten er met de hand uitgehaald en gewassen en gedroogd. Het persen gebeurt pas als het nodig is. Er is geen voorraad. Dat is beter voor de smaak. Het persen van druivenpittenolie is net zo bewerkelijk, alleen worden die pitten na droging ook nog eens met de hand gebroken. Natuurlijk zou ik veel meer geld kunnen verdienen als ik zou gaan voor massaproductie. Maar dan moet ik werken met bestrijdingsmiddelen en ik zou de oliën moeten aanlengen. Dat is juist wat ik niet wil. Mijn grondstoffen zijn onbespoten en kwaliteit schuilt voor mij in de puurheid van de oliën. Die puurheid geeft de olie haar zuivere en unieke smaak. Ook de liefde waarmee de vruchten en de pitten zijn behandeld vind je erin terug. Als ik een pure olie proef, word ik spontaan verliefd.”

Lustopwekkend

Wieltch's oliën zijn niet alleen lekker, ze zijn ook gezond. “Ik neem elke ochtend een lepeltje druivenpittenolie”, vertelt ze, terwijl ze het kuipje met de goudkleurige vloeistof tegen het licht houdt. “Druivenpittenolie zorgt bijvoorbeeld voor een snellere genezing van een wond. En in pompoenpittenolie zit fytosterol. Dat is goed voor de prostaat en de blaasomgeving.” Het mooie van al die verschillende oliën vindt Wieltch de verhalen erachter. Die houden het midden tussen waarheid en fictie. “De boeren in Steiermark hebben allemaal zes of zeven kinderen. Zij zeggen dat het door de pompoenpittenolie komt, omdat die lustopwekkend zou zijn. Toen dat eens op de BBC werd verkondigd, was er de volgende dag in heel Engeland geen flesje pompoenpittenolie meer te krijgen, omdat die binnen een dag was uitverkocht! Maar misschien is het wel waar. Waarom niet? Alle organen rond de blaas worden versterkt, dus wie weet is het ook goed voor het libido!” Er wordt de laatste tijd veel onderzoek gedaan naar de heilzaamheid van verschillende

oliën. Zo verrichtte de universiteit van Graz bijvoorbeeld onderzoek naar pompoenpittenolie. Daar ontdekten wetenschappers dat het gebruik ervan bij prostaatproblemen niet zozeer preventief werkt, als wel acuut zorgt voor vermindering van de klachten. Wieltch: “Ik vind het belangrijk om ook op wetenschappelijk niveau zoveel mogelijk over oliën te weten. Ik wil er zeker van zijn dat ze zo gezond zijn als ik denk. In amandelpitten zit bijvoorbeeld blauwzuur. Daar wordt cyaankali van gemaakt. Mijn amandelolie moest ik laten testen bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Ik zit tweehonderd keer onder de maximaal toegestane waarde. Ik wil natuurlijk niet de vrouw zijn die cyaankali op de markt brengt!”

Chef-koks

Toen Wieltch begon met de import van haar oliën, ging ze eerst langs bij topkok Cees Helder van het Rotterdamse restaurant Parkheuvel dat in 2002 onderscheiden is met drie Michelinsterren. Hij herkende de kwaliteit van haar oliën onmiddellijk. Helder gaf haar een aanbeveling bij verschillende andere chef-koks en inmiddels heeft ze een behoorlijke klantenkring opgebouwd in de restaurantwereld. Ze wordt soms zelfs gebeld of ze wil langskomen om haar oliën te laten proeven. De thuiskeuken laat nog op zich wachten. “Nederland is nog steeds een boterland”, zegt Wieltch. “De trend dat mensen olijfolie gebruiken in plaats van boter, is pas ingezet. Mensen eten steeds meer bewust en uitgebalanceerd, maar voordat de Nederlandse consument aan iets aparts als pompoenpittenolie begint... dat kan nog wel even duren. Ik schat nog een jaar of vijf.” Misschien worden Wieltch's oliën wel veel eerder ontdekt door het grote publiek. Dat zou terecht zijn, want ze zijn niet alleen gezond, je proeft er ook de liefde in waarmee ze zijn bereid.

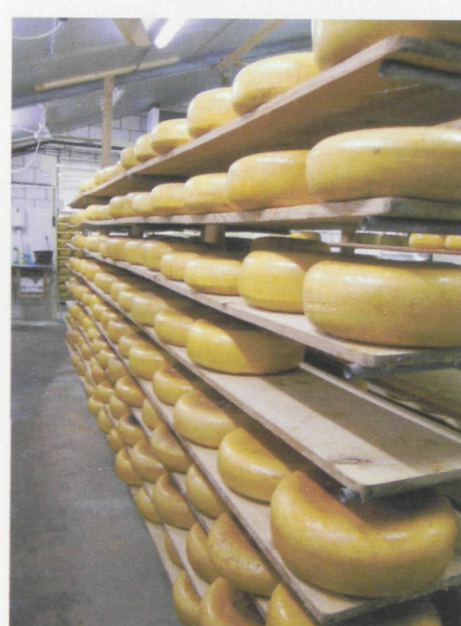
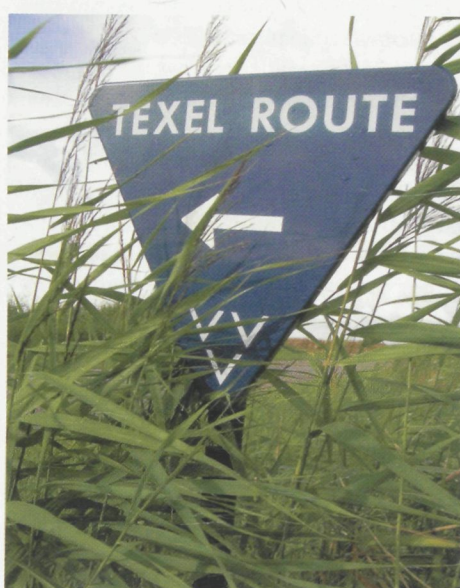
Informatie: www.wieltsch.com

Hoe bewaar je een goede olie?

Olie wordt in de supermarkt meestal verkocht in doorzichtige flessen. Ook in lifestyle-winkels staan vaak grote ronde glazen karaffen. Die veelkleurige oliën zien er prachtig uit. Maar goede olie bewaar je het beste in ondoorzichtige flessen, want UV-straling komt de kwaliteit en de smaak niet ten goede.

In Groene banen

FIETSEN MET FLIP VAN DOORN

TYPISCH TEXELS

Wat je dichtbij haalt, is lekker

Een uniek landschap, karakteristieke producten; Texel is op een plezierige manier eigenzinnig. De fiets brengt u over de mooiste paadjes en dijken, langs boerderijen waar de lekkerste dingen geproduceerd worden. Wind in de haren, zout op de lippen. En die enkele bui? "Die is goed tegen 't stûven!"

TEKST EN FOTO'S: FLIP VAN DOORN
ILLUSTRATIE: ROLF WEIJBURG

Texel is anders. Echt anders. Het grootste Waddeneiland wordt wel 'Nederland in het klein' genoemd, sommigen vinden het een verlengstuk van Noord-Holland, maar beide kwalificaties gaan voorbij aan Texels eigen karakter. Het landschap heeft in de loop der eeuwen een eigen en eigenwijs aanzicht gekregen. Mede dankzij de duurzame wijze waarop de Texelse streekproducten tot stand komen, blijft dat landschap op veel plaatsen onaangetast. Het gebied rond de Hoge Berg ziet er bijvoorbeeld nog net zo uit als op foto's van een eeuw geleden. Geen hekken of sloten, maar 'tuunwallen' doorsnijden de weilanden. Deze afscheidingen bestaan uit gestapelde plaggen en herbergen tientallen plantensoorten. Laat u overigens door de naam 'Hoge Berg' niet afschrikken. Voor Waddenbegrippen is vijftien meter boven de zeespiegel ongetwijfeld erg hoog, maar met de fiets bent u waarschijnlijk al aan het dalen voordat u in de gaten kreeg dat de weg begon te stijgen. De 'schapenboeten' in de weilanden - schuurtjes waarin hooi, ander voer en landbouwwerktuigen werden opgeslagen - hebben nog het meest weg van gehalveerde boerderijen. Als schapen tijdens een stevige noordwesten wind, staan de schuren met de kont naar de wind gekeerd. Over schapen gesproken: in het voorjaar worden op Texel zo'n 25.000 lammetjes geboren.

Hangkonten

Sinds 1625 grazen de schapen van schapenbedrijf De Waddel aan de voet van de Hoge Berg. De schapenkaas van eigen makelij koopt u er tot op de dag van

vandaag zo bij de boerderij. De kazen dragen wel het label 'Echt Texels Produkt', maar geen biologisch keurmerk. Piet Bakker van De Waddel noemt zichzelf een ambachtelijke boer. "Een biologisch certificaat heb ik niet, dat vind ik ook niet zo belangrijk. Respect voor de dieren en voor het land, dat is mijn uitgangspunt. Als je ambachtelijk werkt, word je vanzelf biologisch." Het liefst volgt Bakker zijn gevoel, zijn boerenverstand. "Een jaar of wat geleden werd op Texel alarm geslagen vanwege het hoge gehalte cadmium in de bodem. Dat cadmium bleek in de kunstmest te zitten. Ik gebruikte die troep niet, want ik had meteen al gezien dat de schapen het gewone gras veel lekkerder vonden. Als ik dat zie, weet ik genoeg." Bakker draagt de boerderij over aan zijn zoon. "De schapenhouderij zit in de familie. Mijn zoon kreeg wel ander werk aangeboden, maar hij wil de schapenfok niet loslaten. Hij is een boer van de huidige generatie, hij is beter op de hoogte van alle nieuwe regels. Ik maak mijn keuzes het liefst vanuit mijn intuïtie, maar die is steeds moeilijker te verenigen met de regelgeving."

Op De Waddel werd een eeuw geleden voor het eerst de beroemde Texelaar gefokt. "Oorspronkelijk kwamen hier op Texel alleen sobere, kleine schapen voor. Dat ras, de 'pielsteert', is gekruist met grotere Engelse rassen als Leicester en Wensleydale. De Leicester was te hangkonterig, het vlees veel te vet. Het nieuwe Texelse ras leverde mooi, mager vlees op dat prompt naar Engeland werd geëxporteerd." Inmiddels is Echt Texels Lamsvlees een erkend streekproduct dat moet voldoen aan de

strengere duurzaamheidscriteria van het streekmerk Waddengoud. Ook de bekende Waddenzuivel en Waddendelicatessen vallen onder het merk Waddengoud en zijn vaak van Texel afkomstig.

Duitse Wadden

Marc van Rijsselberghe is actief betrokken geweest bij de ontwikkeling van de keurmerken Waddengoud en Echt Texels Produkt. Zijn moeder kocht, "niet gehinderd door enige kennis van zaken", de Sint Donatushoeve en begon er een biologisch-dynamisch bedrijf. Ze slaagde erin de hoeve tot vlaggeschip van de biologische landbouw op het eiland te maken. In de pioniersjaren, toen biologisch kennelijk nog niet zo logisch was, moest er letterlijk en figuurlijk terrein ontgonnen worden. "Tot twee keer toe hebben we een politie-inval gehad", herinnert Marc van Rijsselberghe zich. "Biologisch-dynamische landbouw was kennelijk bedreigend. We werden verdacht van staatsgevaarlijke praktijken." Inmiddels is het tij gekeerd. De vertrouwde merken Waddenzuivel en Waddendelicatessen, die hun oorsprong op de Sint Donatushoeve vonden, zijn een begrip geworden. Ironisch genoeg wordt de boerderij binnenkort verkocht en is het maar de vraag of het bedrijf biologisch blijft.

Van Rijsselberghe had zich al veel eerder om gezondheidsredenen uit het bedrijf teruggetrokken. Als adviseur plattelandsontwikkeling doet hij nu meer dan alleen biologisch boeren. "Op Texel worden al sinds mensenheugenis mooie en lekkere dingen gemaakt, vaak op traditionele, ambachtelijke wijze. Maar ze werden alleen verkocht aan de eilanders en aan

een paar toeristen. Ik had de indruk dat er veel meer mogelijk was. Sinds we het keurmerk 'Echt Texels Produkt' hebben ontwikkeld, is de omzet vervieelvoudigd. En met Waddendelicatessen en de andere producten van Waddengoud, betrekken we het hele Waddengebied in de duurzame, streekgebonden productie. Die beperkt zich niet alleen tot Nederland, ook het Duitse Waddengebied doet mee."

Juttersvondsten

Een slingerend dijkje, schapen op het fietspad, beboste duinen aan de horizon; als er iets het stempel 'Echt Texels' mag krijgen, dan is het de Waal en Burgerdijk ter hoogte van de Weegeswaal. Fietsers en wandelaars hebben er het rijk alleen. Het is een van de mooiste plekjes om in het voorjaar lammetjes te spotten. De duizenden toeristen die Texels Eigen Stoomboot Onderneming (TESO) dagelijks over het Marsdiep vaart, lijken in het niets te zijn opgelost. Voor het grootste deel van het eiland geldt trouwens dat de toeristen

onzichtbaar zijn. Langs de zeedijk die van 't Horntje naar Oudeschild leidt, zijn meer eidereenden dan vakantiegangers. In Oudeschild grazen de schapen op de dijk aan de haven. Ook Den Hoorn is zo'n plaatsje dat niet voor autoverkeer is gemaakt. Wie er op de fiets doorheen rijdt, zou niet sneller moeten gaan dan een paard en wagen. Nauwe straatjes, waar steeds kleine verrassingen wachten die u anders zomaar voorbij zou rijden. Tuintjes vol juttersvondsten, een boekenschuur met antiquarische boeken, onverwachte winkeltjes en restaurantjes. In de omgeving wordt alles in het werk gesteld om het oorspronkelijke landschap te behouden en te herstellen: de aanleg van nieuwe tuunwallen, herstel van oude dijken, en verbreding van de oevers van sloten. Soms doet het landschap even aan Engeland denken, alsof een stukje van South Suffolk is gebrokkeld en naar de andere kant van de Noordzee is afgedreven. Maar nee, dit is Texel, en Texel is in de eerste plaats zichzelf. Houden zo!

Erkend Streekproduct

De stichting Streek-eigen Producten Nederland (SPN) beheert het landelijk keurmerk 'Erkend Streekproduct'. Deze stichting brengt streekproducten onder de aandacht omdat ze bijdragen aan de regionale economie en aan het behoud van natuur, landschap en milieu. Waddengoud is een van de streekmerken die voldoen aan alle eisen van het SPN-keurmerk. Behalve streekgebonden productie, is ook duurzame bedrijfsvoering een eis voor het krijgen van het keurmerk. Informatie: stichting SPN, tel. (0317) 42 02 24, of via www.erkendstreekproduct.nl

Waddengoud

De Waddenregio beperkt zich niet tot de Waddeneilanden. Om het label van het streekmerk Waddengoud te dragen, mogen producten ook van het vasteland komen. Tot 25 kilometer uit de kust, en uit een gebied dat onder directe invloed van de Waddenzee staat, om precies te zijn. Ook voor Waddengoud staat milieuvriendelijke en duurzame productie voorop. Voor een overzicht van alle handelsmerken, de criteria en alle verdere informatie: tel. (0511) 54 25 25, of www.waddengoud.nl

Echt Texels Lamsvlees

Nog niet zo lang geleden werd het vlees van Texelse lammeren geëxporteerd en

serveerden veel restaurants op Texel goedkoop lamsvlees uit Nieuw-Zeeland. Met de komst van het keurmerk Echt Texels Lamsvlees van Waddengoud is daar verandering in gekomen. Om door Waddengoud gecertificeerd te worden, moeten lammeren niet alleen van het Texelse ras zijn, maar ook minstens honderd dagen in de buitenlucht van het zilte Texelse gras hebben gegeten. Echt Texels Lamsvlees voldoet daarmee vanzelf ook aan alle duurzaamheidscriteria van Erkend Streekproduct.

Echt Texels Produkt

Om zich 'Echt Texels' te noemen, moeten producten in de eerste plaats van Texel afkomstig zijn. Dan kan het gaan om dekbedden, bier, asperges, schapenmelkzeep of huidcrèmes, maar ook om restaurants die Texelse gerechten serveren. Wat bedrijfsvoering en herkomst van grondstoffen betreft ligt de lat minder hoog dan bij Waddengoud. Het gaat bij dit predicaat vooral om het ambachtelijke aspect. Er zijn twee fietsroutes langs 'echt Texelse bedrijven'. De routes staan in de folder en op www.echttexelsprodukt.nl Meer informatie: tel. (0222) 31 21 09.

Verboden kaas

Ooit stond Texel bekend om zijn groene kaas; een schapenkaas waarbij keutels een rol speelden in de bereiding. Verse scha-

penkeutels werden in een doek geknoopt en in de melk gehangen. Enzymen uit de keutelsappen zorgden ervoor dat de kaas van deze melk een bijzondere smaak en kleur kreeg. Tegenwoordig wordt de groene kaas alleen bij hoge uitzondering nog gemaakt. Formeel is de bijzondere bereidingswijze al tientallen jaren geleden door de Keuringsdienst van Waren verboden.

Bedbioscoop

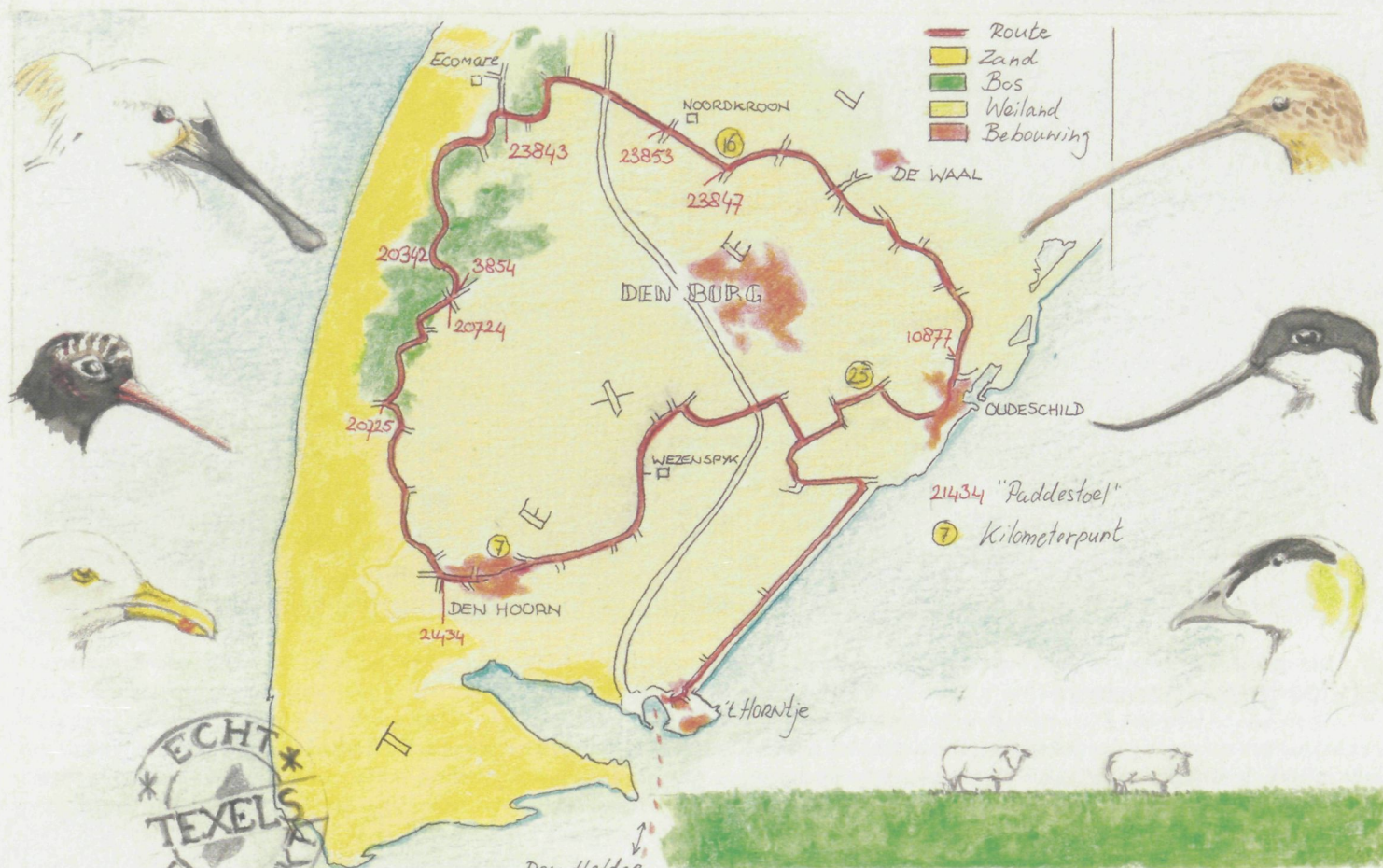
In de dekbeddenfabriek van de Texeler Wol Onderneming is een bioscoop ingericht. Liggend op een Texeler matras kunt u een film van een halfuur over het eiland bekijken. De Vang 33, Oudeschild. Tel. (0222) 36 30 00, www.texeler.nl

Boerderijen

Kaasboerderij Wezenspyk, Hoornderweg 29, Den Burg. Voor openingstijden en rondleidingen: tel. (0222) 31 50 90, www.wezenspyk.nl

De Waddel. Texelse schapenkaas, verkoop bij de boerderij van half mei tot half oktober. Westergeest 4, Den Burg, <http://home.planet.nl/~bakk3971>

De Noordkroon. Wolcrème en andere wolproducten. Vanaf dit seizoen het 'schapentheater', een nieuw programma voor de bezoekers. Nieuwlanderweg 10, Den Burg. Tel. (0222) 31 72 63, www.noordkroon.nl

Fietsen op Texel: routebeschrijving

Start: Veerhaven Texel

OV: Met de trein naar Den Helder. Bij de veerhaven van Texel kunt u fietsen huren.

Afstand: 30 km.

Km. 0

Vanaf veerpont langs fietsverhuur. W-8569 Re ri. 't Horntje. Einde Re (Dageraad), einde Li (Noorderhaaks, later Landsdiep, later De Rede). Hier kunt u kiezen om binnendijs De Rede te volgen, of het buitendijske fietspad.

Km. 3

Fietspad volgen, dijk verlaten. Einde Li (Redoute). 1e Re (Waterweg). Li aanhouden, Waterweg volgen. Einde Li, (Zuidhaffel). Pontweg overst. Einde Zuidhaffel Li, fietspad (Hoornderweg). Fietspad volgen tot Den Hoorn. Voor bezoek kaasboerderij Wezenspyk Li, daarna terugkeren naar route.

Km. 7

Bij binnenrijden Den Hoorn W-4804 Li ri. Den Hoorn (Diek). W-21898 Li ri. Loodsmansduin (Herenstraat). P-21434 Re, fietspad ri. De Koog (Rommelpot). P-20725 fietspad volgen ri. De Koog, later weg overst. Splitsing Li (Rozendijk). P-20724 Li ri. De Koog. P-03854 Rd, fietspad ri. De Koog (Botgrasweg). Randweg overst., schelpenpad op. P-20342 Re, ri. De Koog, fietspad volgen.

Km. 12

P-23843 Re, overst., fietspad (Californiëweg). Li ligt bezoekerscentrum Ecomare. Op de kruising met de klinkerweg Re (Pelikaanweg). Pontweg overst., Li ri. De Koog. Meteen Re, ri. De Waal. Einde P-69328 Re ri. De Waal. Nieuwlanderweg overst., even Li voor boerderij De Noordkroon, terugkeren naar route, P-23853 Rd ri. De Waal, (Waal en Burgerdijk).

Km. 16

Einde P-23847 Li, ri. De Waal. P-23854 Rd, ri. De Waal. W-60433 overst. ri. Oudeschild (Tienhoven). W-64458 Li, ri. Oudeschild. Pad volgen, bij Laagwaalderweg fietspad volgen langs weg. Bij Middellandseweg Re voor pluktuin, terugkeren naar route. Bij binnenrijden Oudeschild Li (De Vang) voor bedbioscoop Texeler, daarna terugkeren naar route.

Km. 22

In Oudeschild Laagwaalderweg volgen. W-10951 Rd, ri. Den Hoorn (Barentszstraat). 1e Re negeren, dan Re aanhouden (De Ruyterstraat). 3e Re (Kerkesteeg). Einde Li (Trompstraat). Einde Re (Skillepaadje).

Km. 25

Kruispunt Li (Doolhof). Einde Li (Schansweg). 1e Re (Westergeest). Re ligt boerderij De Waddel. Einde Li (Redoute). Na circa 300 m. Re (De Rede). Naar keuze binnen- of buitendijs terug naar de veerhaven.

Verklaring van de afkortingen:

Li = links

Overst. = oversteken

Rd = recht door

Re = rechts

ri. = richting

W = wegwijzer + nummer

P = paddestoel + nummer

Toename aantal Vrienden verheugend!

In 2006 maakte De Kleine Aarde veel nieuwe Vrienden (een toename van 15%). Zowel via gerichte acties als via de website meldden veel mensen zich aan als Vriend (donateur), om het werk van De Kleine Aarde verder te ondersteunen. De speciale acties met een welkomstcadeau vielen in de smaak bij de nieuwe Vrienden. Vooral het minipakket badolie en het Simon Levelt-ijskoffiepakket waren in trek. Dit jaar gaan we verder op de ingeslagen weg. Ons doel is in 2007 het huidige Vriendenaantal te verdubbelen!

ER ZIT MUZIEK IN DE KLEINE AARDE..

Service aan Vrienden

Door het toenemend aantal vrienden en abonnees heeft De Kleine Aarde in 2006 de vriendenadministratie uitbesteed aan het facilitaire bedrijf Abonnementenland. De kwaliteit van de service aan Vrienden en abonnees is duidelijk verbeterd en het speciale Kleine Aarde-telefoonnummer bij Abonnementenland is 7 dagen per week en 24 uur per dag bereikbaar. Tel. (025) 25 79 18.

Vriendenbijdrage 2007

In december zonden wij u, samen met het magazine, een acceptgirokaart als betalingsverzoek voor de Vriendenbijdrage voor 2007. Voor dit jaar is de minimale bijdrage voor een Vriendschap vastgesteld op € 27,50. Dat betekent echter niet dat hogere bedragen niet uiterst welkom zijn. Wanneer u de activiteiten van De Kleine Aarde wilt ondersteunen met een extra gift kan dat op rekening 9395622. Vermeldt u dan alstublieft 'Extra donatie'.

Interim-periode

Eind 2006 heeft het bestuur van De Kleine Aarde besloten wegens een verschil van inzicht afscheid te nemen van directeur Marijke Kuipers. Het bestuur is Kuipers zeer erkentelijk voor haar inzet de afgelopen vier jaar. Sinds 1 januari 2007 is Bart Romijn interim-directeur van De Kleine Aarde. Romijn werkt al 26 jaar voor en met Nederlandse en internationale non-profit organisaties. Hij hielp talrijke organisaties bij de vorming van visie, strategie, beleid en programma's. Naast strategisch advies heeft hij veel ervaring in het opzetten en verbeteren van kennisbeheer en resultaatgericht kwaliteitsmanagement. Romijn is bij uitstek een ideeënmanager die organisaties aanzet tot daadwerkelijke vernieuwing. Hij gaf leiding aan de oprichting van diverse organisaties inclusief de benodigde fondsenwerving. Romijn is directielid van het mede door hem opgerichte bureau Warner Strategy & Fundraising. Romijn begeleidt De Kleine Aarde de komende maanden, tot de wervingsprocedure van een nieuwe directeur is afgerond.

De Natuurkalendergids van € 11,50 voor € 9,90

Klimaatverandering in eigen tuin wordt zichtbaar in 'De Natuurkalendergids'

Wanneer krijgen hooikoortspatiënten dit jaar weer last? Wanneer moet ik mijn groenten in de volkstuin zaaien? Loopt de natuur achter wanneer je de grote bonte specht eind februari voor het eerst hoort roffelen? Vragen waarop duizenden waarnemers in Nederland antwoorden verzamelen voor De Natuurkalender-site. Veel bevindingen daaruit zijn nu benut voor een praktische gids om de effecten van klimaatverandering in de eigen achtertuin vast te stellen. Tegen inlevering van deze bon ontvangt u bij de boekhandel

€ 1,60 korting op De Natuurkalendergids

Naam: _____

Straat + huisnummer: _____

Postcode + woonplaats: _____

Telefoon: _____

E-mail: _____

Handtekening: _____

UITGEVER: ROODBONT UITGEVERIJ
ACTIENR 901-26192
PRIJS VAN € 11,50 VOOR € 9,90.
GELDIG VAN 15 FEBRUARI T/M 15 APRIL 2007
AUTEUR ARNOLD VAN VLIET
ISBN 978-90-75280-59-3
MEDIUM DE KLEINE AARDE

Kleurrijke samenwerking met de Keukenhof

Tussen de Keukenhof en De Kleine Aarde is recent een samenwerking gestart die de komende maanden nog verder tot bloei komt. De Keukenhof is weer vanaf 22 maart tot 20 mei geopend en ontvangt in die periode ruim 750.000 bezoekers. Veel bezoekers komen uit (verre) buitenland.

De Keukenhof wil in het komende seizoen speciaal voor de Nederlandse bezoekers een uitstapje naar dit grootste lentepark ter wereld extra aantrekkelijk maken. Dagelijks worden er workshops aangeboden die de Keukenhof-bezoeker tegen een vergoeding kan bijwonen. Op de workshopagenda zal nu ook de naam van De Kleine Aarde terug te vinden zijn. De thema's van De Kleine Aarde-workshops zijn bij het ter perse gaan van deze uitgave nog niet vastgesteld. Zeer waarschijnlijk komen 'groen', 'persoonlijke verzorging' en 'biologisch/ecologisch koken' aan de orde.

DE KEUKENHOF

Tweede cursuslocatie

Het is de bedoeling dat de workshops ook buiten het lenteseizoen op de Keukenhof gevolgd kunnen worden. Het is dus goed mogelijk dat u straks tussen 'locatie Lisse' en 'locatie Boxtel' kunt kiezen voor het volgen van een cursus van De Kleine Aarde! Dit voorjaar zal de samenwerking tussen de Keukenhof en De Kleine Aarde ook zichtbaar zijn door een speciale brochure met attractieve kortingsaanbiedingen, die via de infobalies op de Keukenhof verspreid wordt.

Tuinen ruilen

Voor De Kleine Aarde een fijne kans om een grote groep (nieuwe) geïnteresseerden te bereiken! Voor volgend jaar staat in ieder geval een uitwisseling van tuinen op het programma; het was dit jaar te laat om dit te kunnen realiseren. Door het jaar heen gaan de beide organisaties verder kijken naar mogelijkheden voor samenwerking.

KOKEN MET CHRISTINE Gevulde chocomuffins met glazuur

Weer een (h)eerlijk recept uit de keuken van De Kleine Aarde.

Deze keer koos ik een gebakrecept. Gebruik zoveel mogelijk biologische producten – die zijn milieuvriendelijker én lekkerder.

Het recept is goed voor circa 10 muffins.

TEKST: KLEINE AARDE-KOK CHRISTINE LUITEN

Maak eerst de vulling en neem daarvoor

25 gram dadels zonder pit, 25 gram gedroogde abrikozen, 25 gram gekonfijte sinaas-appelschil en 25 gram rozijnen. Week ze een uur in heet water, giet ze af en pureer ze samen met 100 gram lichtgeroosterde amandelsnippers, 2 eetlepels honing, een mespunt peper en de gevizelde zaadjes van 2 kardemompeultjes. Voor de liefhebbers kan er nog een scheut Amaretto of sinaasappellikeur bij. Maak hier balletjes van ter grootte van een kleine walnoot en leg deze in de koelkast.

Neem voor de muffins

(Let op: alles moet op kamertemperatuur zijn!)

100 gram roomboter en klop deze romig met 100 gram bruine suiker. Voeg nu een voor een 2 eieren toe, tussendoor goed mengen. Smelt op een heel laag vuurtje 100 gram pure chocolade in 2 eetlepels melk en voeg dit toe aan het mengsel. Dan in één keer 125 gram viergranenmeel, 1 eetlepel kokosrasp, 2 theelepels koekkruiden of kaneel en een flinke snuf zout erbij doen en zo kort mogelijk maar wel goed mengen. Verwarm de oven voor op 160 °C. Doe in tien muffinvormpjes evenzoveel papieren cakecups. Schep hierin het beslag en druk dan aan de bovenkant voorzichtig in elk vormpje een vullingballetje. Druk zover dat het beslag 'eroverheen bloest'. Veeg met een lepel wat beslag over het balletje zodat het niet meer te zien is. Bak de muffins circa 30 minuten in de oven. Let op: dit is een richttijd, want elke oven is anders. Prik om te controleren met een satéprikker in een van de muffins (niet precies in het midden, want daar zit de vulling). Als de prikker schoon is, is de muffin gaar. Haal het gebak uit de oven en laat het in de vormpjes afkoelen.

Maak ondertussen het glazuur.

Smelt weer op een heel laag vuurtje, onder voortdurend roeren 50 gram pure chocolade in 2 eetlepels melk. Meng 50 gram gezeefde poedersuiker met een halve eetlepel water en roer deze twee door elkaar. Smeer het mengsel meteen op de muffins vóór het stolt.

Eet smakelijk!

3X Grasduinen voor maar € 8,95

De natuur op haar mooist!

Maak voordelig kennis met Grasduinen, hét blad voor natuurliefhebbers en wandelaars. Iedere maand vol schitterende natuurreportages en adembenemende foto's. En vooral met een schat aan tips en ideeën om er zelf actief op uit te trekken. Geen blad brengt je dichterbij de natuur dan Grasduinen!

Surf naar www.zester.nl/grasduinen of
bel 0800 - 5565560

Voor wie een inspirerende vakantie wil,

ligt er in de Franse Vogezen in een stil natuurgebied

ECOLONIE

- ★ met gastenverblijf en natuurcamping
- ★ zwemplas, atelier en diverse workshops
- ★ biologische groente- en kruidentuinen
- ★ wandelroutes

Voor informatie belt u in Nederland: 0515-433384

Website: www.ecolonie.org

Een plek waar je rust vindt en actief kunt zijn.

UNIEKE KAMPEERVAKANTIE IN DE SPAANSE PYRENEËN

Op ons landgoed, gelegen in de uitlopers van de Spaanse Pyreneeën, (tussen het meer van Bañolas en Olot) vindt U geen modern hotel of verwarmd zwembad. Wel bieden wij een aantal cabañas en bungalows aan, buiten gezichtsafstand van overige gasten geplaatst op ons landgoed Manso Coguleras. Ook een eigen tent is een goede mogelijkheid. Alles in de ongerepte natuur, omgeven door bloemen, kruiden, vlinders en vogels, kunt U helemaal Uzelf zijn zonder taalproblemen. Een eigen zwembad hoog in de bergen, een wandeling, een rit te paard en de mogelijkheid om te blijven eten maken een verblijf verder tot een unieke belevenis. Vanaf € 385,- voor een cabaña (5 pers.) of bungalow (6 pers.) p.w., bent U onze gast. Een plaats voor eigen tent € 195,- p.w. Voor meer informatie bel 020-4634085. U wordt gratis doorverbonden met Spanje. Of schrijf Fam Visser, Manso Coguleras 17854 Sant Jaume de LLeicca (Gerona), Spanje Tel.: 0034972195109 (tussen 17 en 22 uur) Of www.mansocoguleras.com of info@mansocoguleras.com.

25 jaar in 2005

buiten gebeurt het!

Jij bent de kampeerder die houdt van rust, van natuur en geen gedoe om je heen. Jij bent avontuurlijk ingesteld, gaat graag fietsen en wandelen en weet jezelf te vermaken. Je geeft de voorkeur aan natuurlijke kwaliteit. Ontdek de wereld dichtbij huis... met tent, caravan of camper. **Ga eens kamperen met de luxe van eenvoud!**

140 Natuurkampeerterreinen heten je van harte welkom! Schitterend gelegen in of nabij natuurgebieden. Ruime plaatsen, rust en prima basissanitaire. Uitgebreid beschreven in het groenste campinggidsje van Nederland: **Het Groene Boekje 2007**.

Prijs: € 9,- (incl. Natuurkampeerkaart 2007). Verkrijgbaar bij o.a. ANWB, Bever Zwerfspor, de reisboekhandel én: Stichting Natuurkampeerterreinen, tel. 030-6033701 (di t/m vr) of kijk op www.natuurkampeerterreinen.nl

De Kleine aarde

Activiteiten
Lente 2007

AGENDA

Workshops,
cursussen
& meer

1 april:

Klimaatdag

20 mei:

Tuinfestijn

Nieuw:

Kids in de kitsjen!

Het goede leven voor mens, dier en milieu:
genieten * (h)eerlijk eten * wonen * tuinen * schoonheid *

ACTIVITEITEN 2007

Zie ook www.dekleineaarde.nl

22-25 februari TuinIdee

De Kleine Aarde is present op de grote tuinbeurs TuinIdee in Den Bosch.

1 april Klimaatroute

Opening van de Klimaatroute in Eco-park De Kleine Aarde.

20 mei Tuinfestijn 2007

Het goede leven voor mens, dier en milieu.

Jaarlijks evenement voor iedereen met en zonder groene vingers.

16 september Culinaarde

Het jaarlijkse culinaire evenement van De Kleine Aarde voor echte lekkerbekken.

12 en 13 mei Grootste kroegen- tocht van Nederland

Landelijk actieweekend bij 100 nectarkroegen verspreid over het land. Doel van de actie om zoveel mogelijk waarnemingen te laten doen, ook bij de Nectar-kroeg van De Kleine Aarde.

Dagje Eco-park

Met vernieuwde en verrassende activiteiten biedt De Kleine Aarde in Boxtel volop informatie en inspiratie aan iedereen die op zoek is naar duurzame en praktische oplossingen op het gebied van tuinieren, wonen, voeding, persoonlijke verzorging, mobiliteit en recreatie.

Eco-park & tuinen Het Eco-park en de tuinen van De Kleine Aarde zijn een bezoek meer dan waard. Ook voor kinderen valt er veel te beleven.

Werelds Wonen Inspiratie en informatie over eigentijdse en duurzame woninginrichting.

Arrangementen Voor individuele bezoekers en groepen zijn er verrassende arrangementen mogelijk.

Vergaderen & overnachten Behalve over vergaderaccommodatie beschikt De Kleine Aarde ook over sfeervolle slaapkamers. Een bijzondere locatie voor uw vergadering, bezinningsweekend of familiebijeenkomst in de natuurrijke omgeving van Boxtel.

Biologische catering is mogelijk. Vraag de folder over vergaderen en overnachten aan of kijk op www.dekleineaarde.nl

Rondleidingen & excursies Met een gids door het Eco-park en het bezoekerscentrum.

Koken voor groepen Kook uw eigen maaltijd en kom meer te weten over gezonde voeding. Inclusief gezamenlijke maaltijd.

Kids in de kitsjes: kookavontuur in de keuken, voor kinderen van 6-12 jaar. Leuk en lekker voor kinderfeestjes! (minimaal 6 kinderen, maximaal 12).

Catering Het Eco-café biedt volop (h)eerlijke mogelijkheden, vanaf een eenvoudige consumptie tot een complete maaltijd.

Kinderen & scholen Speurtochten voor alle leeftijdsgroepen. Zeer geschikt voor zowel groepen als individuele bezoekers. Speciaal kinderfeestjesarrangement voor kinderen van 8-10 jaar.

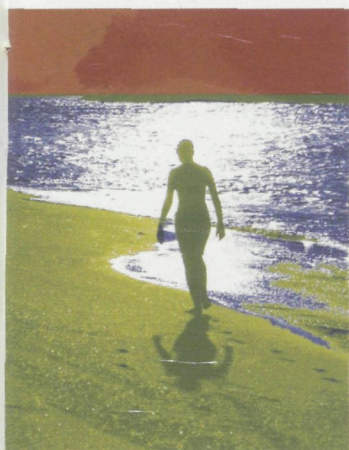
Energietuin-excursies Informeer naar de mogelijkheden voor excursies voor speciale groepen in De Energietuin, gericht op toepassing van duurzame energie in de woon- of werkomgeving.

Vraag de folder over vergaderen en overnachten aan:
tel. (0411) 68 49 21.

Kom in actie voor het klimaat!

Op **zondag 1 april** laat De Kleine Aarde zien hoe leuk het kan zijn om klimaatvriendelijk te leven! Een gezellig dagje uit met (h)eerlijk eten en volop mogelijkheden om iets goeds te doen voor het klimaat. De goede

voornemens kunnen meteen in daden omgezet worden: op de dag zelf zijn spaarlampen, radiatorfolie, biologische producten en nog meer klimaatvriendelijke producten te koop. Tijdens deze dag (van 11 tot 17 uur) willen we een recordaantal klimaatacties uitvoeren. Ook voor kinderen is er een leuk programma. Vanaf 1 april is in het Eco-park ook de permanente klimaat-expositie te bezichtigen, die vertelt wat er aan de hand is met het klimaat. Daarna kunt u de **Klimaatroute** lopen. Die illustreert op een boeiende manier wat u zelf kunt doen om uw KlimaatVoetafdruk te verkleinen.

Het jaarlijkse **Tuinfeestijn** staat ook weer voor de deur. Op 20 mei (van 11 tot 17 uur) vindt het Tuinfeestijn 2007 plaats op De Kleine Aarde. Net als voorgaande jaren zijn de talrijke activiteiten van deze dag verspreid door het Eco-park te vinden. Informatieve stands rondom het thema tuinen, rondleidingen door de prachtige tuinen van De Kleine Aarde, workshops, mooie muziek en spannende kinderactiviteiten staan op het programma. Natuurlijk zal lekker eten en drinken niet ontbreken - zo is er onder meer een sfeervolle high tea in een prachtige omgeving. Een dag voor iedereen met of zonder groene vingers, die van het goede leven houdt.

INHOUD

Activiteiten 2007	2
Workshops en cursussen	4
Cursusagenda	5
Servicepagina, antwoordkaart	7

10% korting voor 'Vrienden van De Kleine Aarde'

Vrienden van De Kleine Aarde krijgen 10% korting op de cursussen en workshops die in dit Activiteitenmagazine en op de website vermeld staan.

Vriend worden?

Bel (0251) 31 39 39

MEER WETEN? BEL DE KLEINE AARDE, TEL. (0411) 68 49 21, WWW.DEKLEINEAARDE.NL OF VUL DE ANTWOORDKAART OP PAGINA 7 IN EN STUUR HEM OP (GEEN POSTZEGEL NODIG).

Workshops & cursussen

Vegetarisch koken voor lekkerbekken!

In deze praktische en informatieve cursus richt diëtiste en kookliefhebber Marion Pluimes zich op het nóg smakelijker bereiden van vegetarische gerechten. U werkt met biologische producten van het seizoen. Docent: Marion Pluimes. Woensdag 25 april, woensdag 6 juni (13.00-17.00 uur), zaterdag 26 mei, zaterdag 23 juni (10.00-14.00 uur), € 42,50 p.p., inclusief ingrediënten. Aanmelden uiterlijk vrijdag 6 april, 4 mei, 18 mei, 1 juni.

Geneeskruiden kweken

Leer kruiden kweken op een ecologische wijze. De cursus bestaat uit vier modules die afzonderlijk te volgen zijn, met steeds een ochtenddeel theorie en een middagdeel praktijk. Docent: Randy Schmidt. Zaterdag 14 en 28 april, 9 juni of 25 augustus (10.00-16.00 uur), € 75,- per module, inclusief handouts, materiaal. Aanmelden uiterlijk vrijdag 23 maart, 6 april, 18 mei, 3 augustus.

Flowforms

Tijdens deze workshop kunt u zien hoe een eenvoudig waterinstrument van boetseerlei wordt gemaakt. Docent: Ernst Cats. Vrijdag 30 (18.30 uur) tot zaterdag 31 maart (15.30 uur), € 140,- p.p.,

inclusief koffie/thee, overnachting, lunch en materiaal. Aanmelden uiterlijk 9 maart.

Ecologische moestuin

Een basiscursus over de opzet van een moestuin, bodem, compost en teeltplan. Docent: Marie-José Meertens. Zaterdag 17 maart (beginners) of 13 oktober (gevorderden) (10.00-16.30 uur), € 55,- p.p. Aanmelden uiterlijk vrijdag 23 februari of 21 september.

Ecologische siertuin

Praktische cursus over het zelf creëren van een natuurrijke tuin, met aandacht voor de planten, vogels, insecten, vlinders en water in de tuin. Docent: Marie-José Meertens. Zaterdag 14 april of 27 oktober (10.00-16.30 uur); € 55,- p.p. Aanmelden uiterlijk vrijdag 23 maart of 6 oktober.

Natuurlijke crèmes en zalven maken

Leer in deze boeiende workshop hoe u zelf plantenextracten in natuurlijke crèmes en zalven kunt verwerken. Deelnemers mogen de crèmes mee naar huis nemen. Docent: Agnes ten Haken. Zondag 25 februari, 29 april, 16 september en 28 oktober (13.30-16.00 uur), € 28,50 p.p., inclusief koffie, thee en materiaal. Aanmelden uiterlijk op vrijdag 3 februari, 6 april, 24 augustus, 5 oktober.

Houtworkshop

Workshop met een verrassend resultaat! Ervaring is niet nodig. U leert de schoonheid van hout bloot te leggen: geur, kleur en tekening. U krijgt een andere blik op bomen en hout. Werkhandschoenen en warme kleding aanbevolen!

Docent: Jos Bregman.

Vrijdag 25 mei, zaterdag 9 juni, vrijdag 14 september (10.30-15.00 uur), € 35,- p.p., exclusief lunch, exclusief hout. U kunt diverse vormen (schijven, blokken, stammen, brokken) van bijzondere bomen ter plekke aanschaffen. (Elektrisch) handgereedschap is aanwezig. Aanmelden uiterlijk vrijdag 4 mei, 18 mei, 24 augustus.

Viltworkshop

Viltten is een oeroude techniek waarbij je met plukken wol, water en zeep een lap stof maakt. Het is fascinerend om met kleuren te spelen waardoor er een bijzonder effect ontstaat. Tijdens deze cursus wordt er een mooie sjaal, tas (zonder naad) of omslagdoek gemaakt. Docent: Charlotte Tielemans. Zaterdag 24 februari (tas), 24 maart (sjaal), 7 april (omslagdoek/sjaal), 19 mei (omslagdoek/sjaal) (13.00-17.00 uur), € 70,- p.p., inclusief koffie, thee en materialen. Aanmelden uiterlijk vrijdag 2 februari, 2 maart, 16 maart, 27 april.

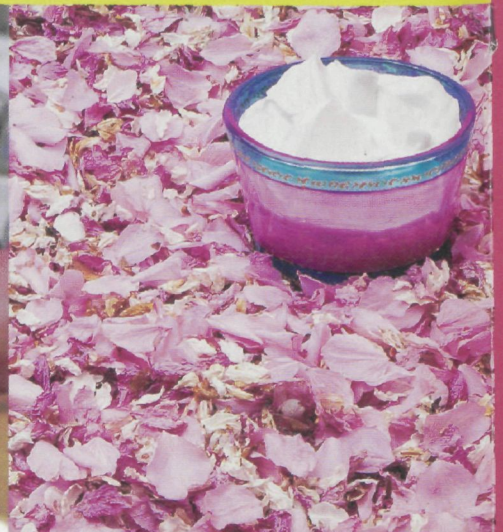
NIEUW!

KIDS IN DE KITSJEN

Nieuw vanaf het lenteseizoen van 2007: een avontuur in en rond de keuken van De Kleine Aarde voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Samen met de kok gaan ze eerst de tuinen van De Kleine Aarde in, op zoek naar alles wat eetbaar is, ook waar je het niet verwacht. Spelletjes met eten en zintuigen. En natuurlijk de grote keuken in, met de echte Kleine Aardekok. Om met z'n allen iets lekkers te klaar te maken en op te eten, bijvoorbeeld zelfgemaakte friet met mayo of juist een gezonde vegetarische groente-tompoes. Als de kinderen thuis komen hebben ze dus al gegeten. Onder leiding van Christine Luiten. Vrijdag 23 februari van 11.30 uur tot 17.00 uur (dagprogramma). Kosten € 19,50 p.k.. Woensdag 2 mei of 20 juni van 13.30 uur tot 18.00 uur (aangepast middagprogramma). Kosten € 15,50 p.k. Aanmelden uiterlijk 19 februari, 13 april, 1 juni.

Kijk voor uitgebreide cursusinformatie op www.dekleinearde.nl of tel. (0411) 68 49 21

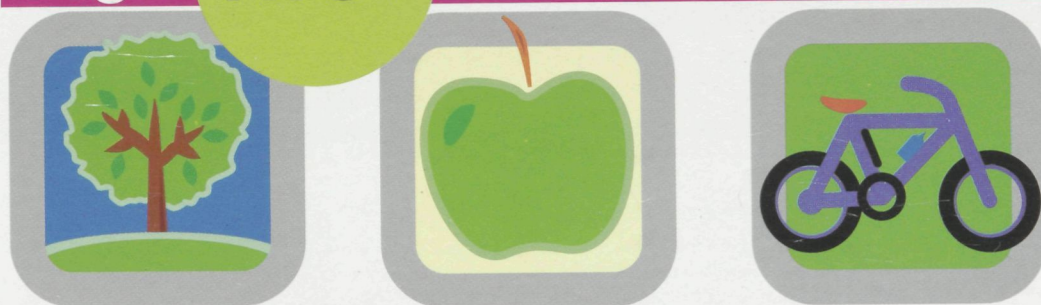
De Kleine aarde

Extra uitgave 2007
De Kleine Aarde

Het klimaat verandert: kom in actie!

Begin hier met superkortingen

op klimaatvriendelijke producten!

Het goede leven voor mens, dier en milieu

Docenten gevraagd

De Kleine Aarde stelt haar faciliteiten beschikbaar, ook voor uw cursus!
De Kleine Aarde verzorgt de publiciteit voor u via persberichten en vermelding op onze website. Daarnaast krijgen meer dan 60.000 lezers uw cursus onder ogen via dit Activiteiten-magazine.

Meer weten?
Tel. (0411) 68 49 21.

deren

en tot
zult
quarel-
ikelijk.

oril
p.p.,
rs-
helden
ri, 23

ereld
van
hoe
alen
bij-
ereld?

e
leze
u

rbij
l door
alisme'
g en

of

)
terlijk
april.

CURSUSAGENDA 2007

februari

- 23 Kids in de kitsjen
- 24 Viltworkshop (tas)
- 25 Crèmes en zalven

maart

- 10 Aan de slag met uw idealen
- 10 Terracotta potten maken
- 11 Douchegel, lippenbalsem en shampoo
- 17 Natuur(lijk) fijschilderen
- 17 Ecologische moestuin
- 24 Viltworkshop (sjaal)
- 30-31 Flowforms

april

- 1 Bodylotion en deodorant maken
- 7 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 14 Geneeskruiden
- 14 Natuur(lijk) fijschilderen
- 14 Ecologische siertuin
- 25 Vegetarisch koken
- 28 Aan de slag met uw idealen
- 28 Geneeskruiden kweken
- 29 Natuurlijke crèmes en zalven maken

mei

- 2 Kids in de kitsjen
- 19 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 25 Houtworkshop
- 26 Vegetarisch koken

juni

- 6 Vegetarisch koken
- 9 Houtworkshop
- 9 Geneeskruiden kweken
- 20 Kids in de kitsjen
- 23 Vegetarisch koken

augustus

- 25 Geneeskruiden kweken

september

- 14 Houtworkshop
- 16 Crèmes en zalven
- 29 douchegel, lippenbalsem en shampoo

oktober

- 13 Ecologische moestuin (gevorderden)
- 27 Ecologische siertuin
- 28 Crèmes en zalven

november

- 24 Fruitbomen snoeien

NIEUW!

KIDS IN DE KITSJEN

Nieuw vanaf het lenteseizoen van 2007: een avontuur in en rond de keuken van De Kleine Aarde voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Samen met de kok gaan ze eerst de tuinen van De Kleine Aarde in, op zoek naar alles wat eetbaar is, ook waar je het niet verwacht. Spelletjes met eten en zintuigen. En natuurlijk de grote keuken in, met de echte Kleine Aardekok. Om met z'n allen iets lekkers te klaar te maken en op te eten, bijvoorbeeld zelfgemaakte friet met mayo of juist een gezonde vegetarische groente-tompoes. Als de kinderen thuis komen hebben ze dus al gegeten. Onder leiding van Christine Luiten. Vrijdag 23 februari van 11.30 uur tot 17.00 uur (dagprogramma). Kosten € 19,50 p.k.. Woensdag 2 mei of 20 juni van 13.30 uur tot 18.00 uur (aangepast middagprogramma). Kosten € 15,50 p.k. Aanmelden uiterlijk 19 februari, 13 april, 1 juni.

W

Vege voor

In deze inform... diëtist... Mario... nóg si... vegeta... U we... produ... Docer... Woens... 6 juni... dag 20... (10.00... inclus... den u... 4 mei,

Gene

Leer l... een e... cursu... len di... zijn, m... deel t... deel p... Schmi... april... (10.00... modu... mater... Aanme... 23 ma... 3 augu...

Flow

Tijden... u zien... terins... klei w... Ernst... uur) t... (15.30

De Kleine Aarde en de Postcode Loterij.

Met een blinddoek het bos leren zien.

Veel kinderen zijn nog nooit in het bos geweest. Ze vinden het er eng of vies. Speciaal voor hen voert De Kleine Aarde in Brabant het natuurbelevingsproject 'Het Bewaarde Land' uit. Daarin maken kinderen tussen de acht en tien jaar oud kennis met de natuur. Ze klimmen in bomen, zoeken kruiden, lopen op blote voeten en sporen beestjes op. Ze luisteren naar het ruisen van de wind en lopen bijvoorbeeld met een blinddoek om, 200 meter door het bos. Helemaal alleen en langs een touw. Zonder te zien gaan hun andere zintuigen beter werken en zo voelen zij letterlijk de natuur. In hart en ziel. En dat is belangrijk. Want waar je om geeft, daar zorg je voor. Je hele leven lang.

Grote mensen worden door De Kleine Aarde op andere

manieren geïnspireerd om hun leefstijl duurzamer te maken. En dat ze dat daadwerkelijk doen blijkt uit hun eigen onderzoek onder 122 bezoekers. 50% Van hen gaf aan iets te gaan doen met de informatie die zij bij De Kleine Aarde opdeden. Na telefonische benadering van deze 61 mensen bleek dat 80% daarvan inderdaad gemiddeld 1,8 duurzame innovaties had toegepast in hun leven.

De Postcode Loterij steunt het landelijk centrum voor een duurzame leefstijl De Kleine Aarde met 500.000 euro per jaar. Al sinds 2000. Met z'n allen werken we aan een betere wereld.

Samen maken we het verschil.

www.postcodeloterij.nl

Kijk voor uitgebreide cursusinformatie op www.dekleineaarde.nl of tel. (0411) 68 49 21

De Kleine Aarde
Postbus 151
5280 AD Bostel
Tel.: (0411) 68 49 21 fax: (0411) 68 34 07
Bezoekadres:
Het Klaverblad 1
5283 TV Bostel
E-mail: info@dekleineaarde.nl
Internet: www.dekleineaarde.nl

De Kleine Aarde wil zoveel mogelijk mensen inspireren tot een duurzame leefstijl.

Dit bewaarboekje is gedrukt op 100% kringlooppapier.

Redactie: Heleen van der Sanden (hoofd-redacteur), Vivian Siebering

Eindredactie: Anja de Zeeuw

Fotografie: Marc Cornelissen, Istockphoto, Roos van der Sanden

Advertenties: Heleen Petter, tel. (0411) 68 49 21

Vormgeving: Quadro Vormgevers, Oss

Druk: Incido, Uden

Uitgever: Stichting De Kleine Aarde, Centrum voor een duurzame leefstijl

Auteursrecht:
De Kleine Aarde 2007

Dit Klimaatboekje is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij.

Het klimaat verandert **MERKBAAR**

Ons klimaat verandert.

De gemiddelde temperatuur op aarde stijgt. Dat is niets nieuws, het is zelfs een natuurlijk proces. Zorgwekkend is dat de temperatuurstijging heel snel gaat. Dat heeft gevolgen voor ons allemaal, ook in Nederland.

INHOUD

- 4 Tien stappen op weg naar een beter klimaat
- 6 Win een zonnepaneel-systeem
- 7 Klimaatvoordeel-bonnen
- 12 Supervoordeel met De Kleine Aarde Energie-box

Klimaatverandering heeft effect op het weer, op de natuur en op onze gezondheid. Het is nog niet te laat om in actie te komen. Ook u kunt daar een bijdrage aan leveren. In dit boekje vindt u daarvoor inspiratie en als u de bonnen in dit boekje verzilvert, vermindert u direct uw eigen bijdrage aan het broeikaseffect. En dat voelt u ook in uw portemonnee, want in vrijwel alle gevallen gaat u direct besparen op uw kosten.

Wilt u meer weten?

Bezoek de Klimaatroute in het Eco-park van De Kleine Aarde in Bostel of bezoek de reizende expositie 'Het klimaat verandert. Heb jij het al gemerkt?' van het IVN, de organisatie voor natuur- en milieu-educatie in Nederland. Meer info: www.ivn.nl

De Klimaatroute en reizende expositie zijn vanaf 1 april 2007 te bezoeken.

KLIMAAT KORTINGBONNENBOEKJE 3

Docenten gevraagd

De Kleine Aarde stelt haar faciliteiten beschikbaar, ook voor uw cursus! De Kleine Aarde verzorgt de publiciteit voor u via persberichten en vermelding op onze website. Daarnaast krijgen meer dan 60.000 lezers uw cursus onder ogen via dit Activiteiten-magazine.

Meer weten?
Tel. (0411) 68 49 21.

leren

en tot
zult
quarel-
nkelijk.

oril
p.p.,
rs-

nhelden
ri, 23

ereld
van
hoe
alen
k bij-
vereld?

e
leze
t u

rbij
l door
alisme'
g en

of

;)
terlijk
april.

CURSUSAGENDA 2007

februari

- 23 Kids in de kitsjen
- 24 Viltworkshop (tas)
- 25 Crèmes en zalven

maart

- 10 Aan de slag met uw idealen
- 10 Terracotta potten maken
- 11 Doucheegel, lippenbalsem en shampoo
- 17 Natuur(lijk) fijschilderen
- 17 Ecologische moestuin
- 24 Viltworkshop (sjaal)
- 30-31 Flowforms

april

- 1 Bodylotion en deodorant maken
- 7 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 14 Geneeskruiden
- 14 Natuur(lijk) fijschilderen
- 14 Ecologische siertuin
- 25 Vegetarisch koken
- 28 Aan de slag met uw idealen
- 28 Geneeskruiden kweken
- 29 Natuurlijke crèmes en zalven maken

mei

- 2 Kids in de kitsjen
- 19 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 25 Houtworkshop
- 26 Vegetarisch koken

juni

- 6 Vegetarisch koken
- 9 Houtworkshop
- 9 Geneeskruiden kweken
- 20 Kids in de kitsjen
- 23 Vegetarisch koken

augustus

- 25 Geneeskruiden kweken

september

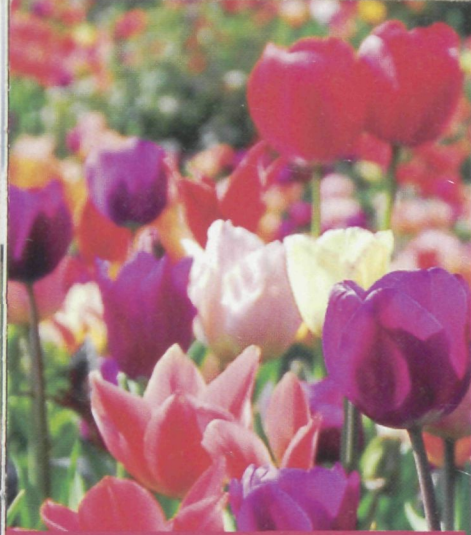
- 14 Houtworkshop
- 16 Crèmes en zalven
- 29 doucheegel, lippenbalsem en shampoo

oktober

- 13 Ecologische moestuin (gevorderden)
- 27 Ecologische siertuin
- 28 Crèmes en zalven

november

- 24 Fruitbomen snoeien

NIEUW!

KIDS IN DE KITSJEN

Nieuw vanaf het lenteseizoen van 2007: een avontuur in en rond de keuken van De Kleine Aarde voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Samen met de kok gaan ze eerst de tuinen van De Kleine Aarde in, op zoek naar alles wat eetbaar is, ook waar je het niet verwacht. Spelletjes met eten en zintuigen. En natuurlijk de grote keuken in, met de echte Kleine Aardekok. Om met z'n allen iets lekkers te klaar te maken en op te eten, bijvoorbeeld zelfgemaakte friet met mayo of juist een gezonde vegetarische groente-tompoes. Als de kinderen thuiskomen hebben ze dus al gegeten. Onder leiding van Christine Luiten. Vrijdag 23 februari van 11.30 uur tot 17.00 uur (dagprogramma). Kosten € 19,50 p.k.. Woensdag 2 mei of 20 juni van 13.30 uur tot 18.00 uur (aangepast middagprogramma). Kosten € 15,50 p.k. Aanmelden uiterlijk 19 februari, 13 april, 1 juni.

W

Vege voor

In deze inform... diëtist... Marie... nóg s... vegeta... U we... produ... Doce... Woer... 6 juni... dag 20... (10.00... inclus... den u... 4 mei,

Gene

Leer l... een e... cursu... len d... zijn, m... deel t... deel p... Schmi... april, (10.00... modu... mater... Aanm... 23 ma... 3 augu

Flow

Tijden... u zien... terins... klei w... Ernst... uur) t... (15.30

10 stappen op weg naar een

Het zijn de vele kleine dingen die het doen.

Met z'n allen kunnen we een groot verschil maken.

En we worden er op diverse manieren voor beloond.

Soms met geld, met een betere gezondheid, maar

ook met minder klimaatschade, nu en in de toekomst.

FOTO: MARC CORNELISSEN/ POLETRACK

hier

kunt u iets doen aan klimaatverandering. HIER is een initiatief van ruim 40 goede doelen van de Nationale Postcode Loterij, die op dit moment op tientallen plaatsen over de hele wereld werken aan het klimaatprobleem. Waaronder De Kleine Aarde. Meer weten? Kijk op www.hier.nu

4 De Kleine Aarde

Kijk voor uitgebreide cursusinformatie op www.dekleinearde.nl of tel. (0411) 68 49 21

beter klimaat

1

Het nieuwe rijden

De auto is niet meer weg te denken uit ons dagelijks leven. Rij volgens de tips op www.nieuwerijden.nl en spaar het milieu én uw portemonnee.

2

Gezond op de fiets

Korte autoritten vreten energie en vervuilen relatief veel. Minder dan 7 kilometer rijden? Neem de fiets. Nog gezond ook!

3

Ontdek trein en schip

Op vakantie? Ontdek de charme van het reizen per trein en schip en laat het vliegtuig eens staan. Op www.vakantievoetafdruk.nl rekent u uit hoeveel u daarmee bespaart.

4

Minder vlees en zuivel

Minder vlees en zuivel eten is goed voor dieren, klimaat, uw portemonnee én uw eigen gezondheid. Doe de test op www.voedseivoetafdruk.nl en ontdek wat u kunt besparen.

5

Beter uit de buurt

Koop streekproducten. Goed voor het klimaat en u steunt de bedrijven in de buurt.

6

Groen als het kan

Kies voor groene of natuurstroom. En groen gas kan tegenwoordig ook. Prijzen vergelijken kan op www.groenestroomjagraag.nl

7

Cv eerder lager

Zet de thermostaat wat eerder lager. Dat levert veel winst op voor je portemonnee en het klimaat. Kijk voor meer besparingstips op www.milieucentraal.nl

8

Standby kan uit

Hoeveel apparaten staan er thuis standby? Zonde van de energie en het geld. Alle apparaten uitzetten kan tot 15% schelen op uw energierekening. Je kunt ook een 'standby killer' aanschaffen.

9

Koop Top 10

Gaat u binnenkort een auto, tv, computer of koelkast kopen? Op www.top10.hier.nu heeft Stichting Natuur en Milieu de energiezuinigste modellen voor u op een rij gezet.

10

1 miljoen spaarlampen

Vervang gloeilampen door spaarlampen en doe mee met de actie van Greenpeace op www.1miljoenspaarlampen.nl. Met zijn allen een miljoen spaarlampen indraaien bespaart 126 miljoen kilo CO₂.

leren

en tot
zult
quarel-
iikelijk.

ril
p.p.,
rs-

nelden
ri, 23

ereld
van
hoe
alen
bij-
ereld?

e
leze
t u

rbij
l door
alisme'
g en

of

g
)
terlijk
april.

CURSUSAGENDA 2007

februari

- 23 Kids in de kitsjen
- 24 Viltworkshop (tas)
- 25 Crèmes en zalven

maart

- 10 Aan de slag met uw idealen
- 10 Terracotta potten maken
- 11 Doucheegel, lippenbalsem en shampoo
- 17 Natuur(lijk) fijschilderen
- 17 Ecologische moestuin
- 24 Viltworkshop (sjaal)
- 30-31 Flowforms

april

- 1 Bodylotion en deodorant maken
- 7 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 14 Geneeskruiden
- 14 Natuur(lijk) fijschilderen
- 14 Ecologische siertuin
- 25 Vegetarisch koken
- 28 Aan de slag met uw idealen
- 28 Geneeskruiden kweken
- 29 Natuurlijke crèmes en zalven maken

mei

- 2 Kids in de kitsjen
- 19 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 25 Houtworkshop
- 26 Vegetarisch koken

juni

- 6 Vegetarisch koken
- 9 Houtworkshop
- 9 Geneeskruiden kweken
- 20 Kids in de kitsjen
- 23 Vegetarisch koken

augustus

- 25 Geneeskruiden kweken

september

- 14 Houtworkshop
- 16 Crèmes en zalven
- 29 doucheegel, lippenbalsem en shampoo

oktober

- 13 Ecologische moestuin (gevorderden)
- 27 Ecologische siertuin
- 28 Crèmes en zalven

november

- 24 Fruitbomen snoeien

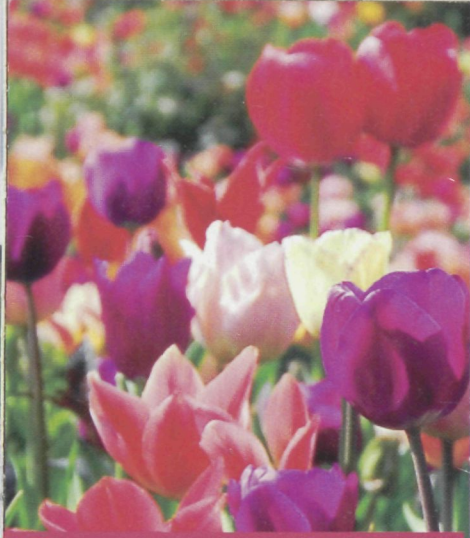
Docenten gevraagd

De Kleine Aarde stelt haar faciliteiten beschikbaar, ook voor uw cursus!

De Kleine Aarde verzorgt de publiciteit voor u via persberichten en vermelding op onze website. Daarnaast krijgen meer dan 60.000 lezers uw cursus onder ogen via dit Activiteiten-magazine.

Meer weten?
Tel. (0411) 68 49 21.

NIEUW!

KIDS IN DE KITSJEN

Nieuw vanaf het lenteseizoen van 2007: een avontuur in en rond de keuken van De Kleine Aarde voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Samen met de kok gaan ze eerst de tuinen van De Kleine Aarde in, op zoek naar alles wat eetbaar is, ook waar je het niet verwacht. Spelletjes met eten en zintuigen. En natuurlijk de grote keuken in, met de echte Kleine Aardekok. Om met z'n allen iets lekkers te klaar te maken en op te eten, bijvoorbeeld zelfgemaakte friet met mayo of juist een gezonde vegetarische groente-tompoes. Als de kinderen thuiskomen hebben ze dus al gegeten. Onder leiding van Christine Luiten. Vrijdag 23 februari van 11.30 uur tot 17.00 uur (dagprogramma). Kosten € 19,50 p.k.. Woensdag 2 mei of 20 juni van 13.30 uur tot 18.00 uur (aangepast middagprogramma). Kosten € 15,50 p.k. Aanmelden uiterlijk 19 februari, 13 april, 1 juni.

W

Vege voor

In deze inform... diëtist... Mario... nóg s... vegeta... U wel... produ... Doce... Woer... 6 juni... dag 20... (10.00... inclus... den u... 4 mei...

Gene

Leer l... een e... cursu... len d... zijn, m... deel t... deel p... Schmi... april, (10.00... modu... mater... Aanm... 23 ma... 3 augu...

Flow

Tijden u zien terins klei w Ernst uur) t (15.30

Win een zonnepaneel-systeem!

Hoe klimaat-vriendelijk leeft u?

Geen idee of uw leefstijl klimaatvriendelijk is? De Kleine Aarde maakt het u makkelijk. In een paar minuten rekt u uw KlimaatVoetafdruk uit op www.klimaatvoetafdruk.nl Zo ziet u snel wat u kunt doen om klimaatvriendelijker te leven. Zin om meteen te beginnen? Neem dan de uitdaging aan van internetplatform Live Cool! en maak kans op een gratis zonnepaneelsysteem!

ZELF IETS DOEN? DOE MEE MET

LIVE COOL!

Met **Live Cool!** daagt De Kleine Aarde u uit om klimaatvriendelijker te leven. Meld u aan op www.dekleineaarde.nl Geef ons door welke klimaatacties u wilt uitvoeren in de komende maand. Onder de deelnemers verloten we diverse prijzen. Hoofdprijs: gratis zonnepanelen t.w.v. € 3.250 om uw eigen stroom mee op te wekken! (inclusief montage en servicekosten) Het zonnepaneelsysteem is beschikbaar gesteld door Solar Access. De Klimaatscan en Live Cool zijn *vanaf 1 maart 2007 beschikbaar.

METEN IS WETEN DOE DE

KLIAMAATSCAN!

De **klimaatscan** is een vragenlijst waarmee u kunt uitrekenen hoe groot uw bijdrage is aan de verandering van het klimaat.

www.klimaatvoetafdruk.nl

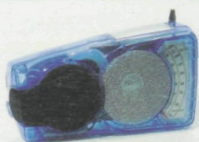
6 De Kleine Aarde

Kijk voor uitgebreide cursusinformatie op www.dekleineaarde.nl of tel. (0411) 68 49 21

Klimaatbonnen. Doe er uw voordeel mee!

KLIMAATVOORDEELBON 10 % korting

DE OPWINDENDE ENERGIE VAN FREEPLAY

Altijd licht of muziek, waar u wilt, wanneer u wilt. Oplaadbaar met de hand, de zon of via het lichtnet. Gepatenteerd supersnel oplaadsysteem. Top rendement. (30 seconden laden geeft 30 minuten licht) Leds gaan 100.000 branduren mee. Is 12 jaar continue branden! Hoge lichtopbrengst en laag energieverbruik. Kunnen tegen een stootje door speciaal gehard kunststof. Spatwaterproof.

KLIMAATVOORDEELBON € 1,- korting

Buiten gebeurt het! Als je houdt van rust, natuur en geen gedoe om je heen. Als je graag gaat wandelen of fietsen. Als je de voorkeur geeft aan natuurlijke kwaliteit. Ga dan eens Kamperen met de luxe van eenvoud. 140 Natuurkampeerterreinen in Nederland heten je van harte welkom! Ruime plaatsen, prima basissanitaire. Ontdek de wereld dicht bij huis. Uitgebreid beschreven in het groenste campinggidsje van Nederland: **Het Groene Boekje 2007.**

KLIMAATVOORDEELBON 20 % korting

Met deze bon krijgt u 20% korting op de **POWERSAFERS / ECOMAN** (bij aanschaf in 2007 zolang de voorraad strekt)

Kijk op WWW.MAGICTORCH.NL of WWW.SMARTPOWER.NL voor uw energiebesparingmogelijkheden.

KLIMAATVOORDEELBON Gratis Schrijfknipper

In **Studio Hergebruik** zijn producten te koop van meer dan 40 ontwerpers die zich bezig houden met hergebruik en recycling. Van meubilair tot mode, van alledaagse gebruiksvoorwerpen tot conceptuele kunst. Ook worden workshops en masterclasses georganiseerd.

Docenten gevraagd

De Kleine Aarde stelt haar faciliteiten beschikbaar, ook voor uw cursus! De Kleine Aarde verzorgt de publiciteit voor u via persberichten en vermelding op onze website. Daarnaast krijgen meer dan 60.000 lezers uw cursus onder ogen via dit Activiteitenmagazine.

Meer weten?
Tel. (0411) 68 49 21.

leren

en tot
zult
quarel-
nkelijk.

oril

p.p.,
rs-

helden
ri, 23

ereld

van

hoe

alen

t bij-

ereld?

e

leze

t u

rbij

l door

alisme'

g en

of

;

)

terlijk

april.

CURSUSAGENDA 2007

februari

- 23 Kids in de kitsjen
- 24 Viltworkshop (tas)
- 25 Crèmes en zalven

maart

- 10 Aan de slag met uw idealen
- 10 Terracotta potten maken
- 11 Doucheegel, lippenbalsem en shampoo
- 17 Natuur(lijk) fijschilderen
- 17 Ecologische moestuin
- 24 Viltworkshop (sjaal)
- 30-31 Flowforms

april

- 1 Bodylotion en deodorant maken
- 7 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 14 Geneeskruiden
- 14 Natuur(lijk) fijschilderen
- 14 Ecologische siertuin
- 25 Vegetarisch koken
- 28 Aan de slag met uw idealen
- 28 Geneeskruiden kweken
- 29 Natuurlijke crèmes en zalven maken

mei

- 2 Kids in de kitsjen
- 19 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 25 Houtworkshop
- 26 Vegetarisch koken

juni

- 6 Vegetarisch koken
- 9 Houtworkshop
- 9 Geneeskruiden kweken
- 20 Kids in de kitsjen
- 23 Vegetarisch koken

augustus

- 25 Geneeskruiden kweken

september

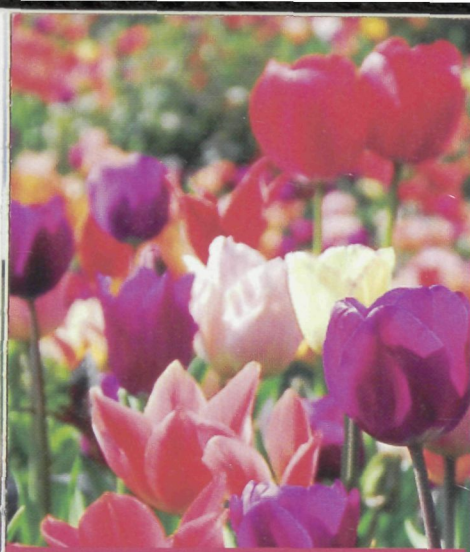
- 14 Houtworkshop
- 16 Crèmes en zalven
- 29 doucheegel, lippenbalsem en shampoo

oktober

- 13 Ecologische moestuin (gevoorderden)
- 27 Ecologische siertuin
- 28 Crèmes en zalven

november

- 24 Fruitbomen snoeien

NIEUW!

KIDS IN DE KITSJEN

Nieuw vanaf het lenteseizoen van 2007: een avontuur in en rond de keuken van De Kleine Aarde voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Samen met de kok gaan ze eerst de tuinen van De Kleine Aarde in, op zoek naar alles wat eetbaar is, ook waar je het niet verwacht. Spelletjes met eten en zintuigen. En natuurlijk de grote keuken in, met de echte Kleine Aardekok. Om met z'n allen iets lekkers te klaar te maken en op te eten, bijvoorbeeld zelfgemaakte friet met mayo of juist een gezonde vegetarische groente-tompoes. Als de kinderen thuis komen hebben ze dus al gegeten. Onder leiding van Christine Luiten. Vrijdag 23 februari van 11.30 uur tot 17.00 uur (dagprogramma). Kosten € 19,50 p.k.. Woensdag 2 mei of 20 juni van 13.30 uur tot 18.00 uur (aangepast middagprogramma). Kosten € 15,50 p.k. Aanmelden uiterlijk 19 februari, 13 april, 1 juni.

Vege voor

In de inform...
diëtist...
Mario...
nóg si...
vegeta...
U we...
produ...
Doce...
Woer...
6 juni...
dag 20...
(10.00...
inclus...
den u...
4 mei,

Gene

Leer l...
een e...
cursus...
len di...
zijn, m...
deel t...
deel p...
Schmi...
april...
(10.00...
modu...
mater...
Aanm...
23 ma...
3 augu...

Flow

Tijden...
u zien...
terins...
klei w...
Ernst...
uur) t...
(15.30

W

KLIMAATVOORDEELBON € 14,95 korting, - .. CO₂

Stuur eerst de volledig ingevulde bon in een open enveloppe zonder postzegel naar:
SMARTPOWER BV, antwoordnummer 3020
7320 VB APELDOORN

U kunt na verzending van de kaart bestellen via
www.magictorch.nl of www.smartpower.nl

Naam: _____
Voorletters: _____ dhr / mevr.
Adres: _____
Geboortedatum: _____
Postcode: _____
Woonplaats: _____

Als extra bestelling: de MAGICTORCH schudlamp voor slechts € 4,50
(Zolang de voorraad strekt).

Bij besteding vanaf € 25,- en inlevering van deze bon ontvangt u gratis de **schrijfknijs** (winkelwaarde € 6,50) van Jos van der Meulen.

Studio Hergebruik

Coolsingel 53
3012 AB Rotterdam
woensdag t/m zaterdag 12 - 18 uur
zondag 13 - 17 uur
www.studiohergebruik.nl

8 De Kleine Aarde

KLIMAATVOORDEELBON 10 % KORTING

NU 10 % COUPONKORTING!
Op de volgende producten

De sherpa zaklantaarn
van 49,95 voor 44,95

De Indigo reislamp
van 59,95 voor 53,95

De Eyemax FM AM radio met led-lampje van 69,95 voor 62,95

De Summit wereldontvanger met wekkerfunctie van 99,95 voor 90,--

(alleen bij de sherpa geldt een bijdrage in de verzendkosten van 3,50)

FREEPLAY EEN VRIEND VOOR HET LEVEN
Voor meer info. WWW.GIZMOLINK.NL

Speciale aanbieding voor lezers
Het Groene Boekje 2007 voor € 8,-
(dus € 1,- korting!)

Naam: _____
Voorletters: _____ dhr / mevr.
Adres: _____
Geboortedatum: _____
Postcode: _____
Woonplaats: _____
Bank/girorekening: _____
Handtekening: _____

Bestellen?

Stuur de volledig ingevulde bon naar:
Stichting Natuurkampeerterreinen, antwnr: 3105,
3430 VP Nieuwegein. Je kan ook via onze website aanmelden. In het laatste vakje van het aanmeldformulier noteer je DKA2007.
Met het invullen van de bon machtigt je ons eenmalig het bedrag van je rekening af te schrijven en wordt Het Groene Boekje 2007 incl. de Natuurkampeerkaart toegezonden. Deze actie is geldig t/m 31 mei 2007.
Meer info op www.natuurkampeerterreinen.nl

Stichting Natuurkampeerterreinen
Postbus 314, 3430 AK Nieuwegein, 030 - 6033701

Kijk voor uitgebreide cursusinformatie op www.dekleinearde.nl of tel. (0411) 68 49 21

Innovatieve warmteisolatie

voor effectief energie besparen

ecologisch verantwoord

TONZON vloerisolatie

isolatie voorzetwand

dakisolatie

badisolatie

Nieuwe Radiatorfolie

bandagefolie

www.tonzon.nl 053-4332391

Ook 6x per jaar alles weten over
het weer en klimaatverandering?

Het Weer Magazine

Meer informatie of proefnummer:

www.hetweermagazine.nl

OV-fiets: overal een fiets!

- snelle en gemakkelijke huurfiets
- ruim 100 huurlocaties
- € 2,85 per keer (tot 20 uur)
- lidmaatschap € 9,50 per jaar
- automatische incasso

€ 4,75
korting

fiets

Word nu lid van **OV-fiets** voor de helft van de prijs!
Meld u aan via www.OV-fiets.nl en stuur dan deze bon mee.

Geldig tot 31 december 2007 en alleen voor het eerste jaar lidmaatschap.

ENERGYKEEPER PC

DE OVERSPANNINGS-
BEVEILIGING DIE ZICHZELF
TERUG VERDIENT

VERZENDING
T.W.V. € 7,50
GRATIS

KLIJMAAT KORTINGBONNENBOEKJE 9

Docenten gevraagd

De Kleine Aarde stelt haar
faciliteiten beschikbaar, ook
voor uw cursus!

De Kleine Aarde verzorgt de
publiciteit voor u via persbe-
richten en vermelding op onze
website. Daarnaast krijgen meer
dan 60.000 lezers uw cursus
onder ogen via dit Activiteiten-
magazine.

Meer weten?
Tel. (0411) 68 49 21.

leren

en tot
zult
quarel-
ikelijk.

ril
p.p.,
rs-

helden
ri, 23

ereld
van
hoe
alen
bij-
ereld?

leze
u

rbij
door
alisme'
g en

of

terlijk
april.

CURSUSAGENDA 2007

februari

- 23 Kids in de kitsjen
- 24 Viltworkshop (tas)
- 25 Crèmes en zalven

maart

- 10 Aan de slag met uw idealen
- 10 Terracotta potten maken
- 11 Doucheegel, lippenbalsem en shampoo
- 17 Natuur(lijk) fijschilderen
- 17 Ecologische moestuin
- 24 Viltworkshop (sjaal)
- 30-31 Flowforms

april

- 1 Bodylotion en deodorant maken
- 7 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 14 Geneeskruiden
- 14 Natuur(lijk) fijschilderen
- 14 Ecologische siertuin
- 25 Vegetarisch koken
- 28 Aan de slag met uw idealen
- 28 Geneeskruiden kweken
- 29 Natuurlijke crèmes en zalven maken

mei

- 2 Kids in de kitsjen
- 19 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 25 Houtworkshop
- 26 Vegetarisch koken

juni

- 6 Vegetarisch koken
- 9 Houtworkshop
- 9 Geneeskruiden kweken
- 20 Kids in de kitsjen
- 23 Vegetarisch koken

augustus

- 25 Geneeskruiden kweken

september

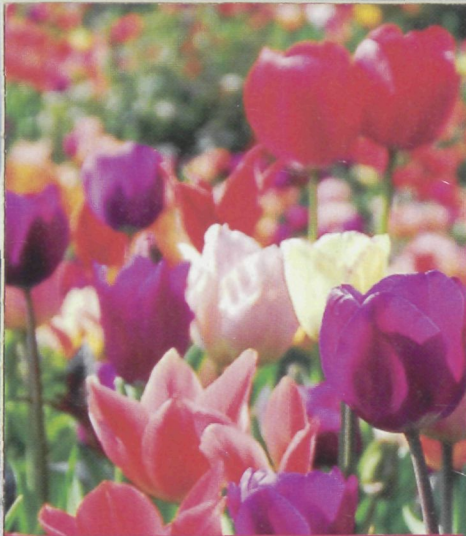
- 14 Houtworkshop
- 16 Crèmes en zalven
- 29 doucheegel, lippenbalsem en shampoo

oktober

- 13 Ecologische moestuin (gevoorderden)
- 27 Ecologische siertuin
- 28 Crèmes en zalven

november

- 24 Fruitbomen snoeien

NIEUW!

KIDS IN DE KITSJEN

Nieuw vanaf het lenteseizoen van 2007: een avontuur in en rond de keuken van De Kleine Aarde voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Samen met de kok gaan ze eerst de tuinen van De Kleine Aarde in, op zoek naar alles wat eetbaar is, ook waar je het niet verwacht. Spelletjes met eten en zintuigen. En natuurlijk de grote keuken in, met de echte Kleine Aardekok. Om met z'n allen iets lekkers te klaar te maken en op te eten, bijvoorbeeld zelfgemaakte friet met mayo of juist een gezonde vegetarische groente-tompoes. Als de kinderen thuiskomen hebben ze dus al gegeten. Onder leiding van Christine Luiten. Vrijdag 23 februari van 11.30 uur tot 17.00 uur (dagprogramma). Kosten € 19,50 p.k.. Woensdag 2 mei of 20 juni van 13.30 uur tot 18.00 uur (aangepast middagprogramma). Kosten € 15,50 p.k. Aanmelden uiterlijk 19 februari, 13 april, 1 juni.

Vege voor

In deze inform... diëtist Mario... nóg si... vegeta... U we... produ... Doce... Woer... 6 juni... dag 2... (10.00... inclus... den u... 4 mei...

Gene

Leer l... een e... cursu... len di... zijn, m... deel t... deel p... Schmi... april, (10.00... modu... mater... Aanm... 23 ma... 3 augu...

Flow

Tijder... u zien... terins... klei w... Ernst... uur) t... (15.30...

Wat is OV-fiets?

De OV-fiets is de snelle en gemakkelijke huurfiets. U kunt OV-fietsen huren op ruim honderd plekken, vooral bij stations. Dat kan binnen een minuut. Want tijdrovende

handelingen zijn geautomatiseerd. U hebt alleen een geschikt gemaakte NS-kaart of een apart OV-fietspasje nodig. De slimme OV-fiets is ideaal voor het laatste stukje vanaf het station.

Geniet van de vrijheid om te gaan en te staan waar u wilt: overal een fiets!

ENERGYKEEPER PC

Zie www.energykeeper.nl voor meer informatie.

Indien u de **EnergyKeeper-PC** wilt aanschaffen, vul dan de velden in onder de button **BESTELLEN**.

In het veld 'opmerkingen' vermeldt u actiecode **KA**.

U ontvangt een email ter bevestiging met de kosten van uw bestelling.

Na ontvangst van uw betaling wordt de bestelling, met een kwitantie, binnen 5 werkdagen toegezonden.

Cadeaubon

Deze bon geeft recht op gratis Nieuwe Radiatorfolie ter waarde van € 14,50* (3,75 m² incl tape) bij afname van TONZON isolatieproducten:.

**Boven € 150,- 1 pakket
Boven € 300,- 2 pakketten.**

Naam:

adres

pc + plaats

tel.

* TONZON Nieuwe Radiatorfolie kan achterop de radiator zelf worden geplakt, zonder de radiator van de kant te halen. Dankzij de temperatuurbestendige dubbelzijdige tape blijft deze folie wel zitten. Een keurige en effectieve oplossing voor mensen die wel energie willen besparen maar niet de rommelige aanblik willen.

TONZON, Postbus 1375, 7500 BJ Enschede

Ja, ik neem een abonnement op Het Weer Magazine met drie euro korting en betaal € 19,95 i.p.v. € 22,95 (6 nrs).

Naam

Adres

Postcode / Plaats:

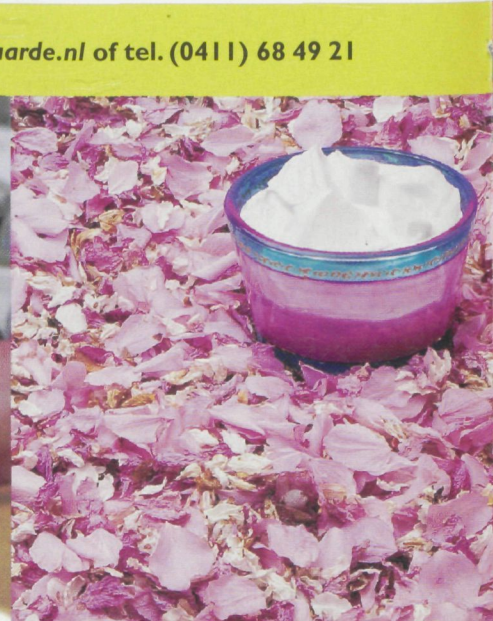
Tel.

Deze bon in een ongefrankeerde envelop sturen naar

Het Weer Magazine

Antwoordnummer 7086, 3700 TB Zeist

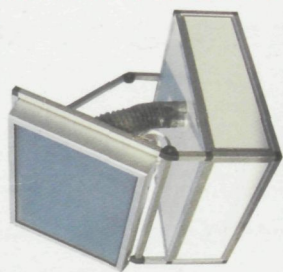
Kijk voor uitgebreide cursusinformatie op www.dekleinearde.nl of tel. (0411) 68 49 21

Waardebon voor 10 % korting*

Luchtontvochtiger
op zonne-energie

Heeft u last van een vochtige
woning (en een muffe lucht)?
speciaal voor recreatiewoning,
camper, caravan, boot of garage

SolarVenti® Shop.nl

* zie omme-
zijde voor de
voorwaarden

De Solarventi zorgt voor een droog
en aangenaam klimaat, vooral
belangrijk in de periode dat u uw
recreatie woning, boot of caravan
niet gebruikt.
Schimmels en vocht brengen veel
schade aan uw eigendom en zijn
zeer slecht voor de gezondheid.

De Solarventi werkt geheel op zonne-
energie en blaast, zo gauw de zon
schijnt, warme droge lucht in uw
woning. Hiermee zorgt u dat de lucht-
vochtigheid laag blijft zonder gebruik te
maken van stroom verslindende
apparaten of vochtreeters.

vanaf
€ 395,-

Kijk op onze website:
www.solarventishop.nl voor de vele
toepassingen en voordelen.

SolarVenti® Shop.nl

Showroom: Nijverheidslaan 1e
1382 LE Weesp
te. 0294 458 202

Led verlichting (de nieuwe spaarlamp) is de toekomst.

Voordelen Ledlamp:

- Verbruik 1 tot 2 Watt
- Levensduur tot 100.000 uur
- Tril- en schok bestendig
- Geven geen warmte
- Verkrijgbaar in wit,
warm wit en kleuren

email: info@niikuled.com

Kennismakingsaanbieding:

Bestel nu voor
minimaal 50 Euro
en ontvang een
gratis carabine
Led zaklampje

Vermeld aub bij uw bestelling
actie code "de kleine aarde"

Kijk eens rond op onze website, dit is slechts een greep uit onze producten www.niikuled.com

Docenten gevraagd

De Kleine Aarde stelt haar
faciliteiten beschikbaar, ook
voor uw cursus!
De Kleine Aarde verzorgt de
publiciteit voor u via persbe-
richten en vermelding op onze
website. Daarnaast krijgen meer
dan 60.000 lezers uw cursus
onder ogen via dit Activiteiten-
magazine.

Meer weten?
Tel. (0411) 68 49 21.

CURSUSAGENDA 2007

februari

- 23 Kids in de kitsjen
- 24 Viltworkshop (tas)
- 25 Crèmes en zalven

maart

- 10 Aan de slag met uw idealen
- 10 Terracotta potten maken
- 11 Doucheegel, lippenbalsem en shampoo
- 17 Natuur(lijk) fijnschilderen
- 17 Ecologische moestuin
- 24 Viltworkshop (sjaal)
- 30-31 Flowforms

april

- 1 Bodylotion en deodorant maken
- 7 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 14 Geneeskruiden
- 14 Natuur(lijk) fijnschilderen
- 14 Ecologische siertuin
- 25 Vegetarisch koken
- 28 Aan de slag met uw idealen
- 28 Geneeskruiden kweken
- 29 Natuurlijke crèmes en zalven maken

mei

- 2 Kids in de kitsjen
- 19 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 25 Houtworkshop
- 26 Vegetarisch koken

juni

- 6 Vegetarisch koken
- 9 Houtworkshop
- 9 Geneeskruiden kweken
- 20 Kids in de kitsjen
- 23 Vegetarisch koken

augustus

- 25 Geneeskruiden kweken

september

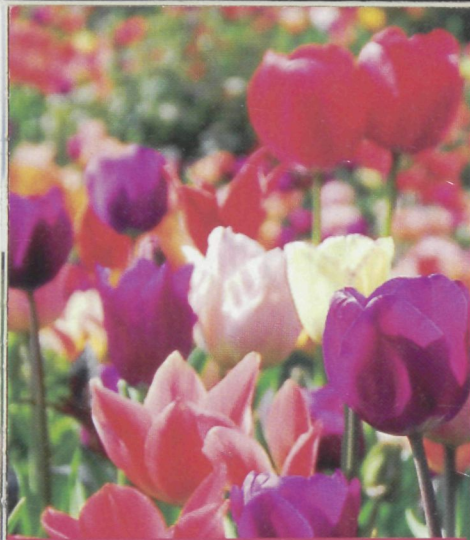
- 14 Houtworkshop
- 16 Crèmes en zalven
- 29 doucheegel, lippenbalsem en shampoo

oktober

- 13 Ecologische moestuin (gevorderden)
- 27 Ecologische siertuin
- 28 Crèmes en zalven

november

- 24 Fruitbomen snoeien

NIEUW!

KIDS IN DE KITSJEN

Nieuw vanaf het lenteseizoen van 2007: een avontuur in en rond de keuken van De Kleine Aarde voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Samen met de kok gaan ze eerst de tuinen van De Kleine Aarde in, op zoek naar alles wat eetbaar is, ook waar je het niet verwacht. Spelletjes met eten en zintuigen. En natuurlijk de grote keuken in, met de echte Kleine Aarde-kok. Om met z'n allen iets lekkers te klaar te maken en op te eten, bijvoorbeeld zelfgemaakte friet met mayo of juist een gezonde vegetarische groente-tompoes. Als de kinderen thuis komen hebben ze dus al gegeten. Onder leiding van Christine Luiten. Vrijdag 23 februari van 11.30 uur tot 17.00 uur (dagprogramma). Kosten € 19,50 p.k.. Woensdag 2 mei of 20 juni van 13.30 uur tot 18.00 uur (aangepast middagprogramma). Kosten € 15,50 p.k. Aanmelden uiterlijk 19 februari, 13 april, 1 juni.

Vege voor

In deze informatie diëtist Mario nóg si vegeta. U wel produ. Doce. Woer. 6 juni. dag 2. (10.00 inclus. den u. 4 mei.

Gene

Leer l. een e. cursu. len di. zijn, m. deel t. deel p. Schmi. april, (10.00 modu. mater. Aanm. 23 ma. 3 augi.

Flow

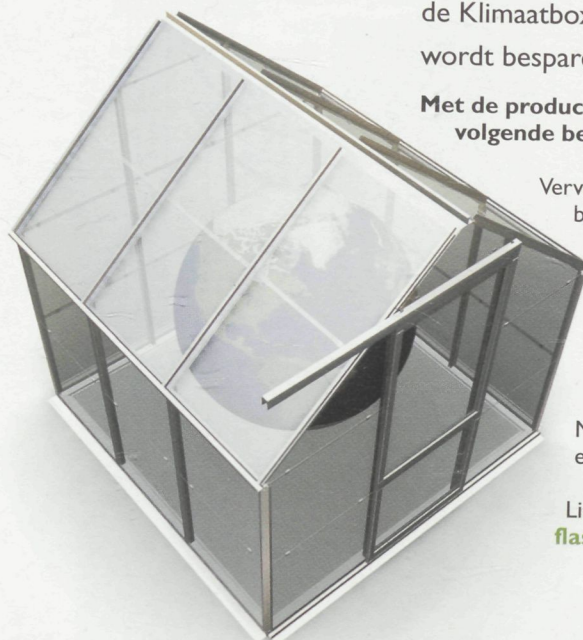
Tijder. u zier. terins. klei w. Ernst. uur) t. (15.30

hier

maakt u een goede start...

U wilt meteen beginnen met energie en geld besparen? Gebruik de bonnen op de voorgaande pagina's en doe er uw voordeel mee. Wilt u meteen een flinke stap vooruit zetten? Bestel dan een van de Klimaatboxen op Energiebespaarshop.nl, dan wordt besparen wel heel gemakkelijk.

Met de producten in de **Energiebox** realiseert u snel de volgende besparingen:

Vervang een gloeilamp door een **spaarlamp** en bespaar bijna **10 euro** per jaar

Sluit een **stand by killer** aan op uw TV en bespaar ruim **20 euro**

Monteer een **deurveer**, voorkom onnodig warmteverlies en bespaar **8 euro** per jaar

Monteer de **waterbespaarders** in de kraan en bespaar ruim **30 euro** per jaar

Licht nodig? Even schudden en de **shaking flashlight** doet zijn werk. **Gratis!**

DEZE BEDRIJVEN STAAN MET EEN KLIMAATKORTINGSBON IN DIT BOEKJE

Tonzon, Postbus 1375, 7500 BJ Enschede, www.tonzon.nl
Gizmolink, Binnenwei 87, 8409 JK Hemrik, 0516 471202, www.gizmolink.nl
Smartpower, Deventerstraat 427, 7323 PS Apeldoorn, www.smartpower.nl
Solar Venti, Nijverheidslaan 1 e, 1382 LE Weesp, www.solarventishop.nl
St. Natuurkampeerterreinen, Postbus 413, 3430 AK Nieuwegein, www.natuurkampeerterreinen.nl
Magazine "Het Weer", Postbus 595, 3700 AN Zeist, www.hetweermagazine.nl
Niikuled, Botticelliplantsoen 18, 1328 VL Almere, www.niikuled.com
Studio Hergebruik, Coolingsingel 53, 3012 AA Rotterdam, www.studiohergebruik.nl
OV fiets, Postbus 8213, 3503 RE Utrecht, www.OV-fiets.nl
Energykeeper, Essenlaan 74, 3062 NR Rotterdam, www.energykeeper.nl
www.energiebespaarshop.nl

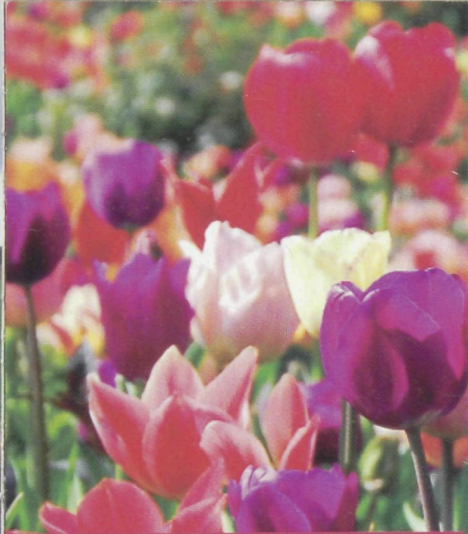
12 De Kleine Aarde

Kijk voor uitgebreide cursusinformatie op www.dekleinearde.nl of tel. (0411) 68 49 21

The image displays a variety of energy-saving products. At the top center is a box for a 'TV-Standby Killer', which is a plug-in device designed to reduce power consumption when a TV is in standby mode. The box features the 'ENERGIE LIVE' logo and a 'SAVE POWER' banner. To the left of the box is a black power strip. In the foreground, there is a blue box for a 'waterbespaander' (water saver) for toilets, which claims to save up to 50% of water. Several light bulbs are also shown: a standard incandescent bulb, a compact fluorescent bulb (CFL), and a small LED bulb. A coiled black cable and a small metal spring component are also visible.

NIEUW!

KIDS IN DE KITSJEN

Nieuw vanaf het lenteseizoen van 2007: een avontuur in en rond de keuken van De Kleine Aarde voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Samen met de kok gaan ze eerst de tuinen van De Kleine Aarde in, op zoek naar alles wat eetbaar is, ook waar je het niet verwacht. Spelletjes met eten en zintuigen. En natuurlijk de grote keuken in, met de echte Kleine Aarde-kok. Om met z'n allen iets lekkers te klaar te maken en op te eten, bijvoorbeeld zelfgemaakte friet met mayo of juist een gezonde vegetarische groente-tompoes. Als de kinderen thuis komen hebben ze dus al gegeten. Onder leiding van Christine Luiten. Vrijdag 23 februari van 11.30 uur tot 17.00 uur (dagprogramma). Kosten € 19,50 p.k. Woensdag 2 mei of 20 juni van 13.30 uur tot 18.00 uur (aangepast middagprogramma). Kosten € 15,50 p.k. Aanmelden uiterlijk 19 februari, 13 april, 1 juni.

Vege voor

In deze inform... diëtist Mario... nóg si... vegeta... U wel... produ... Doce... Woer... 6 juni... dag 2... (10.00... inclus... den u... 4 mei,

Gene

Leer k... een e... cursu... len di... zijn, m... deel t... deel p... Schmi... april, (10.00... modu... mater... Aanm... 23 ma... 3 augu...

Flow

Tijden... u zien... terins... klei w... Ernst... uur) t... (15.30

Klimaatbox De KLEINE Aarde VOORDEELBON € 33,46 korting, 942 KG CO₂ minder uitstoot

Produkt	Besparing*	Besparing*	Besparing*	Besparing*	Besparing €	Besparing €
		per jaar kWh	per jaar gas	per jaar water	in eerste jaar	na 10 jaar
Spaarlamp Softlight	44 W**	44 kWh			€ 9,68	€ 96,80
Spaarlamp Classic I	44 W**	44 kWh			€ 9,68	€ 96,80
Standbykiller TV	109 W**	109 kWh			€ 23,98	€ 239,80
1 deurveer standaard	15 m ³		15 m ³ gas		€ 8,55	€ 85,50
3 waterbespaarders	8 m ³			24 m ³ water	€ 33,60	€ 336,00
Shaking flashlight						
Totaal		197 kWh	15 m ³ gas	24 m ³ water	€ 85,49	€ 854,90
Totaal		111,5 kg CO ₂	26,7 kg CO ₂	18,7 kg CO ₂	157 kg CO ₂	942 kg CO ₂

* Prijs stroom: € 0,22 / kWh; gas: € 0,57 / m³; water: € 1,40 / m³

** Per 1.000 uur

Waarde van dit pakket: € 81,05

U betaalt slechts: € 47,59. UW KORTING: 33,46

Klimaatbox De GROTE Aarde VOORDEELBON € 38,42 korting, 1.210 KG CO₂ minder uitstoot

Produkt	Besparing*	Besparing*	Besparing*	Besparing*	Besparing €	Besparing €
		per jaar kWh	per jaar gas	per jaar water	in eerste jaar	na 10 jaar
Spaarlamp Softlight	44 W**	44 kWh			€ 9,68	€ 96,80
Spaarlamp Classic I	44 W**	44 kWh			€ 9,68	€ 96,80
Lilliputlamp 8	32 W**	32 kWh			€ 7,04	€ 70,40
Standbykiller TV	109 W**	109 kWh			€ 23,98	€ 239,80
1 deurveer standaard	15 m ³		15 m ³ gas		€ 8,55	€ 85,50
1 deurveer hoekmodel	15 m ³		15 m ³ gas		€ 8,55	€ 85,50
3 waterbespaarders	8 m ³			24 m ³ water	€ 33,60	€ 336,00
Shaking flashlight						
Totaal		229 kWh	30 m ³ gas	24 m ³ water	€ 101,08	€ 1.010,80
Totaal		129,6 kg CO ₂	53,4 kg CO ₂	18,7 kg CO ₂	202 kg CO ₂	1.210 kg CO ₂

* Prijs stroom: € 0,22 / kWh; gas: € 0,57 / m³; water: € 1,40 / m³. ** Per 1.000 uur

Waarde van dit pakket: € 104,09

U betaalt slechts: € 65,67. UW KORTING: 38,42

Kijk voor uitgebreide cursusinformatie op www.dekleinearde.nl of tel. (0411) 68 49 21

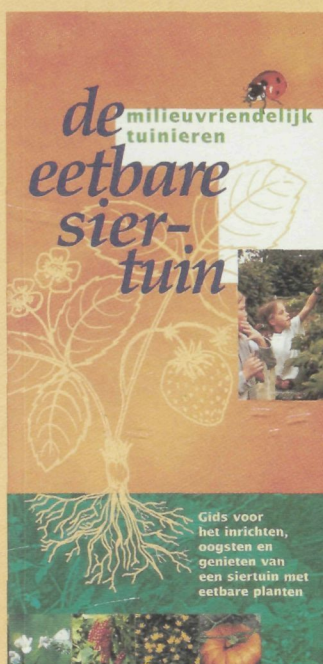

Geschenk voor nieuwe Vrienden: 'De Eetbare Siertuin'

Eetbare planten in de siertuin bieden extra ontspanning en tuinplezier. Voor volwassenen en voor kinderen is een tuin waarin het gehele groeiseizoen iets lekkers te vinden is, heel aantrekkelijk. Want wat is er nu lekkerder dan aardbeien, Oost-Indische kers of bieslook vers van de plant?

In 'De Eetbare Siertuin' kunt u lezen welke eetbare planten geschikt zijn voor uw tuin, terras of balkon. En ook welke rassen en plantendelen het lekkerst zijn, hier en daar aangevuld met een verrassend recept. Aan bod komen bloemen, groenten, kruiden, bomen, heesters, paddestoelen en groene tuinafscheidingen.

Een volledig ingerichte eetbare siertuin is een mogelijkheid. Maar ook hier en daar een hoekje of pot met lekkere vruchten, bladeren of bloemen kan mooi en smakelijk zijn. Een balkon of terras biedt al voldoende ruimte voor wat kruiden of aardbeien.

Ja,

ik word Vriend van De Kleine Aarde (minimumdonatie € 27,50)

Ik betaal met de acceptgiro die ik van u krijg en ontvang het boekje 'De Eetbare Siertuin' en mijn Vriendenkaart.

(Deze actie loopt zolang de voorraad strekt).

Naam: ☐ M ☐ V

Straat en huisnummer:

Postcode / woonplaats:

Telefoonnummer:

E-mailadres:

Handtekening:

Deze antwoordkaart kunt u uitknippen of kopiëren en in een envelop zonder postzegel sturen naar:

De Kleine Aarde
Abonnementenadministratie
Antwoordnummer 1852
1910 WB Ultgeest

KLIMAATBOEKJE 2007

U KUNT OOK BELLEN MET ABONNEMENTENLAND TEL: (0251) 25 79 18

Docenten gevraagd

De Kleine Aarde stelt haar faciliteiten beschikbaar, ook voor uw cursus! De Kleine Aarde verzorgt de publiciteit voor u via persberichten en vermelding op onze website. Daarnaast krijgen meer dan 60.000 lezers uw cursus onder ogen via dit Activiteiten-magazine.

Meer weten?
Tel. (0411) 68 49 21.

leren

en tot
zult
quarel-
ikelijk.

ril
p.p.,
rs-

velden
ri, 23

ereld
van
hoe
len
bij-
ereld?

eze
u

rbij
door
alisme'
g en

of

terlijk
april.

CURSUSAGENDA 2007

februari

- 23 Kids in de kitsjen
- 24 Viltworkshop (tas)
- 25 Crèmes en zalven

maart

- 10 Aan de slag met uw idealen
- 10 Terracotta potten maken
- 11 Doucheegel, lippenbalsem en shampoo
- 17 Natuur(lijk) fijschilderen
- 17 Ecologische moestuin
- 24 Viltworkshop (sjaal)
- 30-31 Flowforms

april

- 1 Bodylotion en deodorant maken
- 7 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 14 Geneeskruiden
- 14 Natuur(lijk) fijschilderen
- 14 Ecologische siertuin
- 25 Vegetarisch koken
- 28 Aan de slag met uw idealen
- 28 Geneeskruiden kweken
- 29 Natuurlijke crèmes en zalven maken

mei

- 2 Kids in de kitsjen
- 19 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 25 Houtworkshop
- 26 Vegetarisch koken

juni

- 6 Vegetarisch koken
- 9 Houtworkshop
- 9 Geneeskruiden kweken
- 20 Kids in de kitsjen
- 23 Vegetarisch koken

augustus

- 25 Geneeskruiden kweken

september

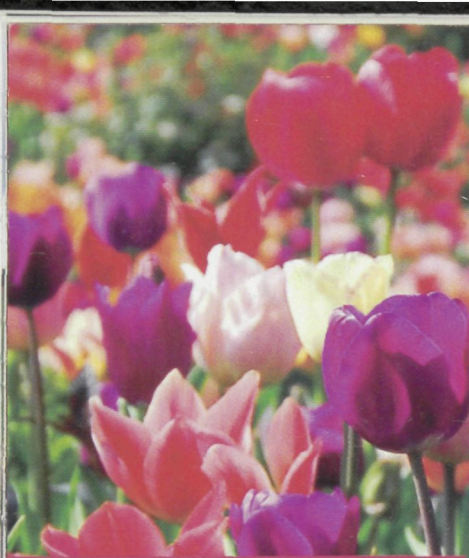
- 14 Houtworkshop
- 16 Crèmes en zalven
- 29 doucheegel, lippenbalsem en shampoo

oktober

- 13 Ecologische moestuin (gevorderden)
- 27 Ecologische siertuin
- 28 Crèmes en zalven

november

- 24 Fruitbomen snoeien

NIEUW!

KIDS IN DE KITSJEN

Nieuw vanaf het lenteseizoen van 2007: een avontuur in en rond de keuken van De Kleine Aarde voor kinderen van 6 t/m 12 jaar.

Samen met de kok gaan ze eerst de tuinen van De Kleine Aarde in, op zoek naar alles wat eetbaar is, ook waar je het niet verwacht. Spelletjes met eten en zintuigen. En natuurlijk de grote keuken in, met de echte Kleine Aarde-kok. Om met z'n allen iets lekkers te klaar te maken en op te eten, bijvoorbeeld zelfgemaakte friet met mayo of juist een gezonde vegetarische groente-tompoes. Als de kinderen thuis komen hebben ze dus al gegeten. Onder leiding van Christine Luiten. Vrijdag 23 februari van 11.30 uur tot 17.00 uur (dagprogramma). Kosten € 19,50 p.k.. Woensdag 2 mei of 20 juni van 13.30 uur tot 18.00 uur (aangepast middagprogramma). Kosten € 15,50 p.k. Aanmelden uiterlijk 19 februari, 13 april, 1 juni.

W

Vegetarisch voor

In deze informele diëtist Mario nog steeds vegetarisch. U wilt producten Docet Woensdag 6 juni dag 26 (10.00 inclusief den u 4 mei.

Geneeskunde

Leer hoe een eetkursus kan zijn, met deel te nemen Schiedam april, (10.00 moduleren mater Aanmelden 23 mei 3 augustus

Flow

Tijdens u zien terins klei w Ernst uur) t (15.30

Word nu Vriend van De Kleine Aarde!

Vul de antwoordkaart in (z.o.z.) of bel (0251) 25 79 18

De Kleine Aarde wil zoveel mogelijk mensen inspireren tot een duurzame leefstijl. Dat kunnen we niet alleen. Daarom zijn wij voortdurend op zoek naar nieuwe Vrienden. Doet u mee?

Als Vriend van De Kleine Aarde helpt u onze doelstelling te realiseren en geniet u van vele voordelen: u en één introducee hebben het hele jaar gratis entree tot het Eco-park van De Kleine Aarde met de prachtige tuinen in Boxtel. U krijgt korting op cursussen, workshops en overnachtingen en ontvangt vier maal per jaar het magazine voor een duurzame leefstijl in de bus.

Natuurlijk. De Kleine Aarde!

Kijk voor uitgebreide cursusinformatie op www.dekleineaarde.nl of tel. (0411) 68 49 21

bij De Kleine Aarde

Douchegel, lippenbalsem en shampoo

Met natuurlijke ingrediënten leert u heel eenvoudig douchegel, lippenbalsem en shampoo maken.

Docent: Agnes ten Haken.
Zondag 11 maart, zaterdag 29 september (14.00- 16.00 uur), € 27,- p.p., inclusief koffie, thee en materiaal. Aanmelden uiterlijk vrijdag 16 februari, 7 september.

Fruitbomen snoeien

Op deze studie/praktijkdag leert u kijken naar vorm en ontwikkelingen in de groei van fruitbomen. U leert alles over onderhoud bij hoogstamfruitbomen, de snoeiwijze voor optimale productie en vormsnoei bij jonge bomen. U past de opgedane theorie meteen zelf toe in de praktijk.

Docent: Cees Sleutjens.
Zaterdag 24 november (9.15-16.30 uur), € 65,- p.p., inclusief lunch, koffie, thee en literatuur. Aanmelden uiterlijk vrijdag 2 november.

Terracotta potten maken

Terracotta, bekend van de rode tuinpotten en tegels, betekent letterlijk: 'gebakken aarde'. In de workshop 'Terracotta potten maken' gaan we aan de slag met deze roodbakende klei.

U leert hoe u op een eenvoudige manier een pot, vaas of schaal kunt opbouwen. Met

andere kleuren klei of door te stempelen in de klei kunt u het werkstuk decoreren. Aan het eind van de dag gaat u naar huis met uw eigen unieke pot, vaas of schaal. U krijgt adressen mee om uw werkstuk bij een pottenbakker in de buurt te laten afbakken.

Docent: Dorothé Arts.
Zaterdag 10 maart (10.45-17.00 uur), € 60,- p.p., inclusief warme lunch. Aanmelden uiterlijk vrijdag 16 februari.

Bodylotion en deodorant

Maak zelf uw eigen bodylotion en deodorant op basis van natuurlijke ingrediënten. Docent: Agnes ten Haken.
Zondag 1 april (14.00-16.00 uur), € 27,- p.p., inclusief koffie, thee en materiaal. Aanmelden uiterlijk vrijdag 16 maart.

RESERVEREN

kan tot drie weken voor aanvang van een cursus.*

Vul de antwoordkaart in op de laatste pagina van dit activiteitenmagazine en stuur hem op. Of stuur een e-mail naar cursus@dekleineaarde.nl met naam en datum van de cursus en uw naam, adres en telefoonnummer.

Of tel. (0411) 68 49 21.
*Wilt u zich nog opgeven binnen drie weken voor een cursus, neem dan contact op om te vragen of er nog plaats is.

Natuur(lijk) fijnschilderen

U leert met aquarelverf vogels, planten en insecten tot in detail te schilderen. U zult op een andere manier aquarelverf gebruiken dan gebruikelijk. Docent: Jasper de Ruiter.

Zaterdag 17 maart, 14 april (10.00-16.00 uur), € 65,- p.p., inclusief lunch en schildersmaterialen, zoals aquarel, penselen en papier. Aanmelden uiterlijk vrijdag 23 februari, 23 maart.

Aan de slag met uw idealen

Wereldverbeteren voor beginners. Een betere wereld begint bij jezelf, leren we van Postbus 51-spotjes. Maar hoe dan? Hoe zet ik mijn idealen om in daden? Hoe kan ik bijdragen aan een betere wereld? Hoe voorkom ik cynisme en onverschilligheid? In deze workshop ontdekt u wat u kunt doen om uw ideale wereld een stukje dichterbij te brengen. Geïnspireerd door het boekje 'Praktisch idealisme' van Natasja van den Berg en Sophie Koers!

Docent: Ingrid Kerkvliet of Vivian Siebering.
Vrijdag 9 maart, zaterdag 28 april (13.30-16.30 uur) € 35,- p.p. Aanmelden uiterlijk op vrijdag 16 februari, 6 april.

CURSUSAGENDA 2007

februari

- 23 Kids in de kitsjen
- 24 Viltworkshop (tas)
- 25 Crèmes en zalven

maart

- 10 Aan de slag met uw idealen
- 10 Terracotta potten maken
- 11 Douchegel, lippenbalsem en shampoo
- 17 Natuur(lijk) fijnschilderen
- 17 Ecologische moestuin
- 24 Viltworkshop (sjaal)
- 30-31 Flowforms

april

- 1 Bodylotion en deodorant maken
- 7 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 14 Geneeskruiden
- 14 Natuur(lijk) fijnschilderen
- 14 Ecologische siertuin
- 25 Vegetarisch koken
- 28 Aan de slag met uw idealen
- 28 Geneeskruiden kweken
- 29 Natuurlijke crèmes en zalven maken

mei

- 2 Kids in de kitsjen
- 19 Viltworkshop (omslagdoek/sjaal)
- 25 Houtworkshop
- 26 Vegetarisch koken

juni

- 6 Vegetarisch koken
- 9 Houtworkshop
- 9 Geneeskruiden kweken
- 20 Kids in de kitsjen
- 23 Vegetarisch koken

augustus

- 25 Geneeskruiden kweken

september

- 14 Houtworkshop
- 16 Crèmes en zalven
- 29 douchegel, lippenbalsem en shampoo

oktober

- 13 Ecologische moestuin (gevoorderden)
- 27 Ecologische siertuin
- 28 Crèmes en zalven

november

- 24 Fruitbomen snoeien

Docenten gevraagd

De Kleine Aarde stelt haar faciliteiten beschikbaar, ook voor uw cursus!

De Kleine Aarde verzorgt de publiciteit voor u via persberichten en vermelding op onze website. Daarnaast krijgen meer dan 60.000 lezers uw cursus onder ogen via dit Activiteitenmagazine.

Meer weten?
Tel. (0411) 68 49 21.

Cadeau voor nieuwe Vrienden van De Kleine Aarde (H)eerlijk Theepakket of fraai boek

Vriend worden: bel (0251) 25 79 18
of vul de bon in op www.dekleineaarde.nl/form.htm

Deze aanbieding is geldig zolang de voorraad strekt.

Advertentie

*De Hof van Heden
kleur je samen in*

In veel woonwijken groeit de anonimiteit. Mensen kennen hun buren niet en weten niet eens wie erboven of naast hen woont. Als reactie op het verharde van de maatschappij is er steeds meer behoefte aan contact met buurt en buren. Hof van Heden biedt een alternatief. In de Hof van Heden worden 32 eengezinswoningen en 28 appartementen, koop en huur, gebouwd. De prijzen zijn vanaf € 165.000 v.o.n. en € 485 per maand (huur). De prijzen zijn onder voorbehoud.

Hof van Heden biedt: veel groen | betrokkenheid | kindvriendelijk veilige omgeving | samen leven, maar ook ruimte om je terug te trekken

Klinkt goed toch....

Regelmatig worden er kennismakingsavonden gehouden voor mensen die geïnteresseerd zijn in de Hof van Heden. Neem voor meer informatie contact op met: info@hofvanhedenhoogvliet.nl of kijk op www.wonenopdemeeuwenplaat.nl.

VESTIA
Rotterdam Hoogvliet

*Duurzaam
en vooral groen*

*Soms samen,
soms lekker alleen*

*Een plek om
thuis te komen*

Servicepagina

Wegwijzer

De Kleine Aarde is als volgt te bereiken:

Vanaf NS-station Boxtel met de **treintaxi** tel. (0411) 68 33 84.

Huurfiets: op werkdagen tel. (0411) 68 59 99.

OV-fiets: op werkdagen. Aanmelden bij OV-fiets: www.ovfiets.nl

Te voet (een half uur lopen): volg de bordjes in het centrum.

Per auto: vanaf de A2 uit de richting Den Bosch: afslag Boxtel-Noord,
uit de richting Eindhoven: afslag Boxtel. Daarna de bordjes volgen.

Kijk op www.dekleineaarde.nl voor een routekaartje of kijk op www.routenet.nl

Toegangsprijzen

Vrienden van De Kleine Aarde: Gratis

Volwassenen: € 5,-

Kinderen 4-12 jaar: € 2,50

Kinderen tot 4 jaar: Gratis

Adresgegevens

De Kleine Aarde
bezoekadres: Het Klaverblad 1
5283 TV Boxtel
Postbus 151, 5280 AD Boxtel
Tel. (0411) 68 49 21
Fax (0411) 68 34 07
E-mail: info@dekleineaarde.nl
Website: www.dekleineaarde.nl

Openingstijden

Dinsdag-zondag 10.00-17.00 uur
's Maandags gesloten

**Veel voordeel voor
Vrienden van De Kleine Aarde:**
Vrienden van De Kleine Aarde krijgen
10% korting op alle cursussen, hebben gratis
entree tot het Eco-park en ontvangen vier maal
per jaar het magazine *De Kleine Aarde*.

Word ook Vriend van De Kleine Aarde!*
Bel Abonnementenland
(0251) 25 79 18.

Meer informatie over workshops en cursussen
op www.dekleineaarde.nl of tel. (0411) 68 49 21

Colofon

Uitgave: Stichting De Kleine Aarde

De Kleine Aarde wil zoveel mogelijk
mensen inspireren tot een duurzame
leefstijl.

Redactie:

Maïke Nelissen en Heleen van der Sanden

Fotografie:

Marjo van den Boomen, Roos van der Sanden

Advertenties:

Heleen Petter, tel. (0411) 68 49 21

Vormgeving:

Quadro Vormgevers, Oss

Druk:

Incido, Uden

De Kleine Aarde is een van de goede
doelen van de Nationale Postcode Loterij.

Info, Workshops & Cursussen

☐ Ik wil graag meer informatie over:

☐ Groeps- en vergaderaccommodatie ☐ Cursussen ☐ Anders, namelijk:

☐ Ik wil graag deelnemen aan de volgende workshop of cursus:

Naam cursus:

Datum:

Aantal personen:

Naam:

☐ M ☐ V

Straat + huisnummer:

Postcode + woonplaats:

Telefoon:

E-mail:

Handtekening:

Knip deze antwoordkaart uit,
of maak een kopie en stuur de
ingevulde kaart naar:

De Kleine Aarde
Cursusadministratie
Antwoordnummer 16151
5280 VJ Boxtel

Een postzegel is niet nodig.

Vrienden van De Kleine Aarde krijgen 10% korting op cursussen en workshops.
Ik word graag Vriend van De Kleine Aarde ☐ ja ☐ nee ☐ ik ben reeds Vriend

Keukenhof
HOLLAND

22/03 - 20/05 2007

Het mooiste lentepark ter wereld

10 redenen om Keukenhof niet te missen:

- uniek in de wereld, inspireert elke tuinliefhebber
- 7 miljoen bloeiende bloembollen
- de meest gefotografeerde plek ter wereld
- de grootste lilieshow ter wereld
- verrassende optredens en inspirerende demonstraties
- ook erg leuk voor kinderen
- showt de grootste collectie koninklijke hoeden
- vele b(l)oeiende binnenshows
- een zeer uitgebreide kunstcollectie
- open van 22 maart tot en met 20 mei

Kijk voor meer informatie en het actuele programma op www.keukenhof.nl

Maximaal 50 woorden. Tarief: t/m 20 woorden € 30,-. Daarboven € 1,50 per woord. Voor brieven onder nummer € 3,75 extra. Bewijsnummer € 5,- extra inclusief BTW. Stuur uw tekst op papier, per fax (liefst getypt) of e-mail naar Regeldadvertenties, De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel, fax (0411) 68 34 07, h.petter@dekleineaarde.nl Vermeld uw adres; u krijgt een acceptgiro toegestuurd. De redactie behoudt zich het recht voor advertenties niet te plaatsen. Zend uw regeldadvertentie voor het lentenummer voor 15 april 2007 in.

TE KOOP

Hoekhuis 1934. inhoud 400 m3, oppervlakte 3 are. Gelegen in Boxtel. Tel. (0411) 67 23 34. Vraagprijs € 257.500,-.

TSJECHIE, landhuis, boerderij en (kleine) camping. Grond ca. 17.000 m2. Object goed in delen te splitsen. Vraagprijs € 525.000,- zie ook www.rekbo.nl Inlichtingen: Ton ten Dam (0575) 52 92 27 of (06) 28 43 59 91.

Wij leveren onder garantie nieuwe, opnieuw geëmailleerde en gebruikte AGA's. Ook voor verhuizing, onderhoud, reparatie en ombouw naar gas kunt u bij ons terecht. De showroom is uitsluitend geopend op afspraak. Voor meer informatie zie onze website www.classiccookers.nl

EERLIJKE dan FSC. De enige eerlijke plankenvloer is een iepenvloer van een iepenboom die de iepziekte heeft. Te koop vanaf € 35,- p/m2. Grenen € 13,- p/m2, kastanje € 22,- p/m2. www.baxhoutenvloeren.nl Terheijden, Tel. (076) 593 21 88.

FIN-OVEN bouwpakketten, geheel droog stapelbaar en in combinatie met leem/baksteenbouw. Inclusief stookdeuren met glas, roosters, enz. bouwtekening en bouwomschrijving. Bel voor documentatie. Tigchelaar Tegelkachels, tel. (0566) 60 21 71 of fax (0566) 60 19 71.

Duurzame KLEDING voor heren en dames. Ecologische hennepkleding en biokatoen. Webwinkel: www.natuurstoffen.nl Bezoekadres: Stadsboerderij De Wiershoeck, Groningen, eerste verdieping. Tel. (050) 549 71 55.

TE HUUR/VAKANTIE

NEDERLAND

GELDERSE ACHTERHOEK. Vier stenen vakantiewoningen en minicamping bij woonboerderij. Fijne fietsomgeving. Als u van rust en ruimte houdt. Silvolde, tel. (0315) 32 97 28. www.meyboske.nl

Noord-DRENTH, buurtschap Amerika (Norg/Roden). Voor natuurliefhebbers! Lief, eenvoudig, keurig schoon 2 pers. zomerhuisje. Verscholen in ruige natuur, aan een vennetje. www.eenerveld.nl

In het Brabantse LIEMPDE te huur: 2 comfortabele vakantiewoningen, 2-5 pers. Ideaal voor wandel-, fiets- of ruitervakantie. Tel. (0411) 63 27 55. www.dehopbel.tk

ZIERIKZEE: bij particulier een sfeervolle rustig en prachtig gelegen nieuwe woning. Wandelen, fietsen en strand dichtbij. Tel. (0111) 41 27 12 of genieten@zeeland.nl

Uw regeldadvertentie op de website van De Kleine Aarde is ook mogelijk voor hetzelfde bedrag als hiernaast aangegeven. Wilt u zowel op de website als in het magazine adverteren, dan rekenen wij voor het magazine de hele prijs en voor dezelfde advertentie op de website de halve prijs. Meer info: Heleen Petter, tel. (0411) 68 49 21.

EEXT (Dr.) comfortabel rookvrij appartement in woonboerderij. 2-4 personen. Ervaar het landleven. Rustig gelegen, 3 hunebedden op wandelafstand. Tel. (0592) 26 10 16 of www.mooieext.nl

DUITSLAND

VRIJSTAAND VAKANTIEHUIS, 2-5 personen in rustig Duits dorp (Moezel-Hondsruggebied). Genieten van prachtige natuurwandelingen in een bosrijke omgeving? De wonderlijke wereld van edelstenen, leistenen en fossielen ontdekken? De Romeinse geschiedenis herbeleven in het cultuurhistorische Trier? Tel. (010) 434 88 04, e-mail: amschmidtchen@tiscali.nl

FRANKRIJK

VOGEZEN, 600 kilometer ten zuiden van Utrecht. Te huur ons ruime authentieke huis, waar u kunt genieten van rust, natuur en prachtige sterrenhemels. V.a. € 285,- per week. Informatie: tel. (024) 323 47 38. Meerdere personen in overleg.

Kleine, rustige camping in Z.W.-FRANKRIJK aan prachtig riviertje. Ideaal voor kinderen en wandelaars. Biologische producten te koop op onze boerderij. Voor meer info tel. (00) (33) (0)5 65 81 89 67 www.campingliort.com Moulin de Liort, 12440 La Salvat-Peyralès

BOURGOGNE, Z.O.-Morvan, vakantiehuisje, prachtig, vrij liggend, stil, nieuw ingericht aan klein watertje en bosje. Geen huisdieren. Nederlands. Tel. (00) (33) 386 301 015 www.moulinfrance.com

ARDÈCHE, Zuid-Frankrijk, eenvoudig boerenhuis in de bergen. Rustieke en bosrijke omgeving. 2-4 personen. Prijs € 300,-. Tel./fax (0566) 65 14 92.

BOURGONDIE, Morvan. Pension/camping Sur Yonne. Ook verhuur. Rivier, natuur, rust, wandel-fietsroutes. www.gastinfrankrijk.com Tel. (00) (33) 386 224 667.

In de mooie DORDOGNE (Fr.) bieden we 7 ha ruzssst! Voor natuurliefhebbers, wandelaars, rostoelers, fietsers, senioren. 2 Sfeervolle Perigordijnse vakantiehuisen (4-6 pers.) en mininatuurcamping (4 ruime plaatsen). Biotuin, vlindertuin, wandelbos met schitterende voorjaarsvegetatie. www.lacolline-linard.fr

T.h. BRIANÇON (Fr.) Z.-kant Hoogalpen, chalet of deel hiervan, 4-5 pers. Veel ruimte, ook groep. Klein paradijsje, spelen, wandelen, klimmen, fietsen, kanoën, biologisch geweldig, ook kamperen. Tel. (070) 386 39 25/(026) 334 26 63.

PORTUGAL

CASA DONA MARIA Midden-Portugal: 2 appartementen te huur in Portugese vivenda, gelegen in pittoresk dorpie aan de rivier de Alva; ideaal voor wandelvakanties. www.casadonamaria.nl of tel. (013) 580 06 26.

ITALIË

Te huur: 3 mooie 2-persoons APPARTEMENTEN en 3 idyllische kampeerplekjes voor tentjes in Piemonte, een prachtig wandelgebied. www.morbello.nl

TOSCANE, voormalig boerenhuis te huur van mei t/m oktober. 3 kamers, keuken, sanitair, terras. Wandelroutes, rust, biologische moestuin, ingemaakte producten, pecorino. www.xs4all.nl/~sweda Tel. (020) 616 08 11, vanaf april: (00) (39) 0575 420 228.

TSJECHIË

Tsjechië, in de uitlopers van het ADELAARSGEBERGTE. Te huur: div. vakantiehuisen, boerderij ook kleine (SVR-) camping (6 plaatsen). Mooie, rustige omgeving met veel mogelijkheden zoals wandelen, fietsen, cultuur, skiën, langlaufen etc. Inlichtingen: www.rekbo.nl of bel (033) 465 04 27.

DIVERSEN

GREENCHOICE levert uitsluitend groene energie. Gegarandeerd voordeliger dan 'grijze' energie. Geen topsalarissen en toch goede service. Tel. (010) 478 23 26.

MENSEN & MOGELIJKHEDEN

Zoekt u mensen om samen iets te gaan doen? Stuur een bericht van maximaal 50 woorden naar Mensen en Mogelijkheden, De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel, fax (0411) 68 34 07 of h.petter@dekleineaarde.nl. Een gratis service, uitsluitend voor Vrienden en abonnees. Niet voor commerciële berichten. De redactie behoudt zich het recht voor advertenties niet te plaatsen. Stuur uw bericht voor het lentenummer vóór 15 mei 2007 in.

Wij wonen in Z.W.-Frankrijk aan riviertje en hebben een **kleine boerderij en camping**. Houd je van rust en natuur en heb je zin minimaal een maand te helpen in de tuin, op de camping of met bouwen: Moulin de Liort, 12440 La Salvat-Peyralès. Tel. (00) (33) 565 818 967 campliort@wanadoo.fr www.campingliort.com

Autoloze **kunst- en natuurminnende vrouw** zoekt gezellige, prettige, niet te drukke man of vrouw vanaf 55 jaar om mooie wandelingen te maken. Niet rokend. Liefst vegetarisch. Met hoofd evt. in de wolken, maar voeten op de aarde. Tel. (0545) 27 36 53.

Op een **natuurkampeerterrein** in de omg. BRIANÇON wordt er in juli/augustus hulp gevraagd. Bent u handig? Minimaal 2 weken. Contact opnemen met F. Otter, Rembrandtlaan 81, 2271 GH Voorburg, (070) 386 39 25/(026) 334 26 63.

Vrouw, gescheiden, 48 jaar, rustig, niet rokend, geen bartye, huiselijk, zoekt leuke vrienden en vriendinnen. Ik hou van lezen, dieren, theater, wandelen, reizen, de natuur. Brieven onder nummer RA140MM naar De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel.

DE MONDIALE VOETAFDRUK VAN JONNIE BOER VAN RESTAURANT DE LIBRIJE

‘In het seizoen is alles lekkerder’

Sterrenkok Jonnie Boer en zijn vrouw Thérèse groeiden op in de omgeving van hun Librije in Zwolle, met snoekbaars vangen, watermunt plukken en punteren naar de eendenkooi. Zo krijg je vanzelf kookkunst zonder poeha, puur en gedurfd, de natuur als inspiratiebron.

TEKST: ERIC SCHOONES FOTO'S: JAN BARTELSMAN

De website van De Librije opent met een mooie anekdote: “Niet zo lang geleden hadden we een ouder echtpaar te gast. Ze hadden in de winter besloten dat ze in De Librije wilden eten en belden alvast om een tafel voor twee te reserveren. En op een mooie junidag kwamen ze langs, op de fiets nota bene. Dat vond ik prachtig. We hebben ze op tafel twee gezet, konden ze mooi het hele restaurant overzien. Ik weet zeker dat ze hebben genoten. Wij ook trouwens, want voor ons hoeft het allemaal niet zo ingewikkeld.”

Trendsetter

Dit tekstje is Jonnie Boer ten voeten uit, de man van de ‘culinaire hemel op aarde’, waar zelfs de meest verwende lekkerbekken toch minstens een paar keer op een avond gelukkig van hun stoel glijden. Jonnie werd zelfs niet warm of koud van het bericht dat CNN zou komen filmen voor een programma over de vijf beste restaurants van

de wereld. “Ik heb ze nog niet gezien”, zegt hij laconiek. “Ik ga niet naast mijn schoenen lopen, we zijn er nog lang niet. Ik ben nu op de helft van wat ik kan en wil.” Samen met zijn onafscheidelijke Thérèse gaat hij eigenzinnig zijn eigen weg, een onopzettelijke trendsetter. Zijn overal nagemaakte lolly's van eendenlever of truffel bedacht hij alleen maar omdat je dan geen vette handen krijgt...

Ademhalen

Jonnies grootvader, beroepsvisser uit Giethoorn, leerde hem de fijne kneepjes: paling, snoekbaars, snoek. Jonnie ging met jagers mee, en hij is vaak samen met Thérèse te vinden in het veld, eieren zoeken. “Ik weet niet of ik door mijn jeugd dichter bij de natuur sta, want iedereen is verbonden met de natuur. De meeste mensen hebben het niet in de gaten. Ze beseffen niet eens dat ademhalen ook natuur is.” Toch kan en wil hij de wereld niet verbeteren: “Ik kan alleen maar zorgen dat mijn stukje ervan, hier in het restaurant, helemaal perfect is.

Mensen zien hier vaak dat dingen anders in elkaar zitten en het personeel heeft ook de opdracht om dat duidelijk te maken. Vlees of groenten moeten lekker worden opgevoed. Dat is niet vanzelfsprekend, daar is rust en tijd voor nodig en de beesten steeds sneller doorfokken is echt krankzinnig.”

Jomanda

Jonnie Boer kent zijn eigen streek als zijn broekzak. Dat voedsel de halve wereld wordt rondgevologen heeft hij nooit begrepen. “Daar ben ik te nuchter voor. Je haalt de beste spullen van ver als het nodig is, maar wat je ver haalt is niet altijd lekker. Inmiddels heb ik een netwerkje van leveranciers om me heen. Een paar jaar geleden kon ik hier nog geen tomaat kopen, nu is het perfect. Bij onze groenteboer hebben we 800 vierkante meter kas in gebruik en zo hebben we altijd topkwaliteit.” De groenten worden speciaal gekweekt, met gevitalseerd water. “Ook bronwater is dood. Ik ben helemaal geen Jomanda-type maar het werkt.”

Natuurlijk is alles biologisch: “Het is gezonder en vaak ook lekkerder. Toen de biologische groenten net opkwamen was biologisch dikwijls slecht, daarna werd het een hype, daar hou ik ook niet van. Nu komt het er steeds meer in, het is normaal, net zoals niet roken.”

Vervlakking

Cuisine pure, zo omschrijft Jonnie graag zijn kookkunst. De pure keuken. “Ik kook met eerlijke en verse ingrediënten, liefst uit de streek en altijd van het seizoen. Ik haal mijn neus niet op voor geitenkaas en makreel. Mijn streven is om met hooguit vier ingrediënten een gerecht te maken, maar ik haal het niet altijd...”

“Ik hou me wel extreem aan de seizoenen. Ik werk van oktober tot mei - het ligt een beetje aan het weer - niet met komkommer en tomaat. Ook komt er bij mij geen tarbot en tong op tafel in de maanden dat de vissen zich voortplanten.”

JONNIE BOER MET ZIJN ONAFSCHEIDELIJKE THÉRÈSE.

JONNIE BOER BEREKENDE OP
WWW.VOETENBANK.NL ZIJN MONDIALE
VOETAFDRUK EN KEEK NAAR DE UITKOMSTEN.

“Deze winter waren we nog in Parijs. Daar word je dan in twee- en driesterrenrestaurants vol trots een aardbei gepresenteerd! Daar snap ik niks van, alles in het seizoen is beter en lekkerder. Als je het hele jaar door met dezelfde ingrediënten werkt, krijg je een vervlakking, er is nooit iets nieuws.”
Op de quickscan scoren Jonnie en Thérèse

aardig gemiddeld. Thérèse lust geen melk en Jonnie eet veel kaas en veel vis: “We zijn geen grote vleeseters. Conserven en kant-en-klaar maaltijden komen er niet in, tenzij we die zelf ingemaakt hebben.”

“Thérèse koopt meer kleding dan ik”, knipoogt Jonnie, “veel is ook voor het werk, maar toch je kunt daar gerust het hoogste invullen!” Thuis wordt er nooit gekookt en de gasrekening is laag. Omdat Jonnie en Thérèse tegenover het restaurant wonen, maken ze weinig kilometers. Alleen twee keer per jaar met het vliegtuig op vakantie of met de auto op wintersport. “Nee, neem dan onze pastor. Die trekt er een maand lang op uit met de ezel, die scoort veel punten.” Buiten op het Broerenkerkplein fietst zoon-tje Jimmie zijn eerste rondjes. Voortdurend gaat de telefoon. Nog een interview, “Thérèse, wat is ook al weer mijn lievelings-hoofdgerecht?”

DE STELLING VAN JONNIE BOER:

**‘In de kuittijd moet
vissen op platvissen
verboden worden’**

“Ik hou me aan de seizoenen.
Er komt bij mij geen tarbot en tong op
tafel in de maanden dat de vissen zich
voortplanten.”

Reageren op de stelling?

Mail naar: redactie@dekleineaarde.nl

JONNIE BOER EN ZIJN ZOONTJE JIMMIE PLUKKEN KRUIDEN IN DE ZWOLSE NATUUR.

MV in het kort

DE MONDIALE VOETAFDRUK

Het model van de Mondiale Voetafdruk staat centraal op De Kleine Aarde. In dit model wordt de milieudruk van uw leefstijl uitgedrukt als het ruimtebeslag dat u daarmee legt op de aarde. Hoeveel ruimte dat is, hangt onder meer af van uw consumptiegedrag. Het model berekent de oppervlakte die met uw levensstijl nodig is voor bijvoorbeeld energie en grondstoffen, productie van voedsel, wonen enzovoorts. Per wereldburger is er 1,8 hectare beschikbaar, inclusief natuur. Dit noemen we het Eerlijk Aarde Aandeel. In Nederland gebruiken we gemiddeld 4,4 ha.

REDACTIE: ERIC SCHOONES EN JAN JUFFERMANS

MINDER VOETEN IN DE AARDE: RYMKE WIERSMA EN WEIA REINBOUD

In deze nieuwe rubriek portretteren we Nederlanders met een zeer kleine mondiale voetafdruk. Wat is hun geheim? De eerste keer: Rymke Wiersma (rechts) en Weia Reinboud (links) uit Utrecht, al vijftwintig jaar synoniem met vrouwen-uitgeverij Atalanta, bekend van spraakmakende boeken als 'Groot Verlanglijstje van de Aarde', geschreven voor 'kritiese consumenten en andere zotten'.

Rymke en Weia hebben een Mondiale Voetafdruk van tweederde van het Eerlijk Aarde Aandeel (zij hebben een voetafdruk van 1,2ha!). Weia: "Ja, ook bij de voedsel- en vakantiescan komen we op die score uit. Hoe je dat doet? Simpel, geen auto, niet met het vliegtuig, we zijn veganist en eten uitsluitend biologisch. We wonen in een ecologische wijk, de energierekening is heel laag, maar 400 kubieke meter gas vind ik nog veel. Ik ben op de derde etage gaan wonen, hier is het warmer dan beneden."

Het begon allemaal in 1982 met een artikel in De Kleine Aarde. Rymke: "Het geweten knaagde al langer, maar toen ik las dat koeien elk jaar toch een kalfje moesten krijgen om de melkproductie op gang te houden, heb ik radicaal besloten om veganist te worden. De dieren kwamen op de eerste plaats, het milieu was reden nummer twee. Nu draag ik ook geen leren schoenen of wollen truien meer." Weia: "Een jaar later gingen we alles biologisch gebruiken. Heel consequent, en dat vinden velen zelfs nu nog extreem. We gaan niet ergens eten als er niet biologisch gekookt wordt." "Er was vijftwintig jaar geleden nog weinig te krijgen. Ik had me al verzoend met het idee dat ik nooit meer bananen zou eten, tot er biologische bananen kwamen," zegt Rymke. "We eten alleen groenten en fruit van het seizoen, maar een eigen tuin is er nooit van gekomen."

Weia had vroeger maar één vuilniszak afval per jaar. "Toen kocht ik mijn tahoe nog in een zelf meegebracht glazen potje. Met de opmars van biologische producten zijn er meer verpakkingen gekomen, we zitten nu op één volle kliko per twee maanden. Ook op vakantie eten we alleen biologisch. In Rome hadden we een enorm leuk contact met een winkelier, die het geweldig vond dat we zijn biologische winkel hadden gevonden." Het niet-vliegen is voor Rymke niet echt een beperking. Weia denkt daarbij aan een gezegde van de onderwijzer en natuurbeschermster Jac P. Thijssen: "Als je het wonder niet binnen honderd meter van je huis kunt vinden, vind je het nooit." Het echte reizen gaat met vijf kilometer per uur, dan pas ervaar je het landschap goed. "We zijn heel gewone mensen", lacht Weia. "Ik leef voor mijn gevoel bourgondisch."

"Wat ontzeg je je toch veel", zei mijn moeder altijd tegen me", herinnert Rymke zich. "Maar dat ervaar ik niet zo. We zijn heel gelukkig, bezig met muziek en filosofie, daar gaat het voor ons om. We zijn creatievelingen en studeren filosofie op onze eigen manier." De drang om de wereld te verbeteren – zonder opgeheven vingertje – blijft, "maar de wereld is ook zoals ze is en we worden niet neerslachtig als het niet lukt." Weia is erg enthousiast over de Mondiale Voetafdruk: "Het is een heel mooi concept, mooi bedacht, een helder plaatje over beschaving. Maar de boodschap is niet welkom. Drie mensen zitten op een bankje, voor ieder is er genoeg ruimte, er komt een vierde bij en die duwt één van de drie eraf." Ondertussen hebben Rymke en Weia veel voldoening van het feit dat ze ruim onder het Eerlijk Aarde Aandeel zitten. "Een goed gevoel."

Meer info: www.at-a-lanta.nl

(Un) Happy Planet Index

De in Londen gevestigde New Economics Foundation (NEF) bracht vorig jaar samen met Friends of the Earth de eerste versie uit van de (Un) Happy Planet Index. Het is een nieuwe poging om de wereld duidelijk te maken dat indrukwekkende economische cijfers nog geen gelukkig leven opleveren. En dat we goed in de gaten moeten houden dat volgende generaties een leefbare planeet aantreffen. In deze index speelt de Mondiale Voetafdruk een belangrijke rol. Meer informatie op www.happyplanetindex.org. Daar kan het rapport ook worden gedownload (60 pagina's).

Ook Het Financieele Dagblad

Nadat eerst *het Parool* met twee hele pagina's uitvoerig over de Mondiale Voetafdruk rapporteerde, kwam eind december Het Financieele Dagblad uit met zelfs vier pagina's over de Voetafdruk en de noodzaak van beter klimaatbeleid. Over twee pagina's werd daarbij in kleur het mooie overzicht gepubliceerd van de voetafdrukken van alle landen op aarde met meer dan 1 miljoen inwoners, overgenomen uit het Living Planet Report 2006.

Zwitserland loopt voorop

Als eerste land heeft Zwitserland een eigen studie laten maken van hun Mondiale Voetafdruk. Daarmee werden de eigen statistische gegevens vergeleken met de gegevens die vanuit diverse instellingen gebruikt worden voor het Living Planet Report. Er kwamen geen grote verschillen uit naar voren. De eigen meting kwam iets lager uit: 4,7 ha per inwoner. Zwitserland heeft 'duurzame ontwikkeling' tot nationaal doel verheven. Het is nu zelfs in de grondwet vastgelegd. Het Voetafdrukrapport is in vier talen verschenen en kan gevonden worden via de site www.footprintnetwork.org

Met de Mondiale Voetafdruk worden niet alleen grote mondiale verschillen duidelijk, maar ook de milieueffecten van onze persoonlijke leefstijl. Met deze inzichten kan iedereen in het dagelijks leven daadwerkelijk iets doen om zijn Mondiale Voetafdruk te verkleinen. En dat is nodig, want veel wereldburgers, waaronder wij in Nederland, leven op te grote voet. Op www.voetenbank.nl kunt u zelf eenvoudig uw MV uitrekenen. Op www.vakantievoetafdruk.nl en www.voedselvoetafdruk.nl meet u het effect van uw vakanties en uw voedingsgewoonten op het milieu.

Llink met Voetafdruk op tv

Veertien uitzendingen van het tv-programma 'Llink Soep' van de omroep Llink staan in het teken van de Mondiale Voetafdruk. De serie begon op 2 januari met een introductie over het model en een bezoek aan de Miljonairsbeurs in de RAI. Naast veel spullen die ongetwijfeld tot grote voetafdrukken leiden, bleken er ook kunstwerken en antiek aangeboden te worden, die slechts een bescheiden voetafdruk achterlaten. Vooral antieke voorwerpen, die vaak meer dan tweedehands zijn, scoren goed. De uitzendingen beginnen op dinsdagavond rond 21.00 uur op Nederland 3. De serie wordt – met kleine onderbrekingen – tot en met 15 mei uitgezonden. Voor het onderdeel Big Bother worden nog deelnemers gezocht. Meer info op www.Llink.nl

Nieuw lesmateriaal van WNF

Samen met de aanbieder van de geëngageerde elektronische leeromgevingen Codename Future ontwikkelt het Wereld Natuur Fonds in Nederland lesmateriaal met de Voetafdruk voor middelbare scholieren. Daarmee kunnen de leerlingen het gedachtegoed uit het Living Planetreport op een speelse manier onder de knie zien te krijgen. Een belangrijk onderdeel van het lesmateriaal is natuurlijk de berekening van de eigen voetafdruk. In maart zullen de eerste resultaten op enkele scholen getest worden. Voor het schooljaar 2007/2008 zal het materiaal voor andere scholen beschikbaar komen. Voor meer informatie: Petra van Aken, via e-mail paken@wwf.nl

One Planet Living/ One Planet Business

Dat het Wereld Natuur Fonds wereldwijd actief is met de Voetafdruk is alom bekend. Het tweejaarlijkse Living Planet Report is daar het beste voorbeeld van. Eind 2006 verscheen de meest recente editie. In diverse landen worden nu programma's ontwikkeld om met de verontrustende conclusies uit dat rapport vervolgstappen te zetten. Een van die programma's is One Planet Living voor ieder van ons, waarbij men uitgaat van de 1,8 hectare die er per wereldbewoner aan gebruikruimte beschikbaar is, inclusief de nodige ruimte voor de natuur/biodiversiteit. Een ander programma is One Planet Business. Via een zoekmachine is door een van deze twee termen in te typen snel meer informatie te vinden.

KLEINE AARDE LEZERSAANBIEDING

Slim licht

Dit slimme zaklampje is uitgerust met zonnecellen. Wanneer het lampje is opgeladen geeft het maar liefst 6 uur licht. Opladen gebeurt door het lampje in de zon te leggen of binnen onder een felle lamp.

Het zaklampje is van aluminium en heeft het handige formaat van 12 x 2 cm. Het is een sterk staaltje van de combinatie van alternatieve energiebronnen, moderne techniek en vormgeving. Dankzij 5 sterke LED's, is het lampje een krachtige lichtbron.

Prijs inclusief verzendkosten:

€ 24,95

De aanbieding geldt zolang de voorraad strekt.

Bestellen

Maak het totaalbedrag over op postbankrekening 342300 van Premium & Promotion Partners in Heemstede, o.v.v. 'slim zaklampje' en het gewenste aantal. Vermeld alstublieft duidelijk uw adres bij schriftelijke én internet-overboeking!

Wolkenvanger op de watertoren

De Himalaya heeft na de poolregio de grootste concentratie van gletsjers ter wereld. Deze gletsjers voorzien de zeven grote rivieren van Azië continu van water. Daarom wordt de Himalaya ook wel de 'watertoren van Azië' genoemd. Door klimaatverandering dreigen deze belangrijke gletsjers weg te smelten. Op korte termijn leidt dit tot verwoestende overstromingen. Op lange termijn zal een groot gedeelte van Azië met een watertekort kampen. Twee miljard mensen zijn afhankelijk van het zoete water uit de Himalaya.

MAIKE NELISSEN

In Nepal voert de Nederlandse organisatie Simavi een uniek drinkwaterproject uit in het kader van de HIER-klimaatcampagne. Met speciale wolkenvangers (opvangnetten voor water uit mist en wolken) en regenwateropvangsystemen wordt schoon drinkwater gegarandeerd zonder aantasting van klimaat of natuur. Het opzetten van deze drinkwatersystemen gaat samen met voorlichting aan de lokale bevolking. Simavi werkt in dit project samen met de lokale or-

ganisatie Nepal Water for Health (NEWAH). (Zie de informatie op pagina 51.) Het drinkwaterproject richt zich op de armste bevolkingsgroepen in Nepal die geen of onvoldoende toegang hebben tot schoon drinkwater. De mensen wonen in afgelegen, moeilijk toegankelijke dorpen of gehuchten in de Himalaya-regio. De acht gemeenschappen die geholpen worden behoren tot de meest achtergestelde groepen in de samenleving. Nepal kent een kastensysteem.

Betrokkenheid

Alle inwoners van de acht dorpen worden met dit project geholpen. In totaal zijn dat er ongeveer 2.500. NEWAH geeft voorrang aan de gebieden waar de nood het hoogst is, ongeacht geslacht, kaste of afkomst. De drijfveer van deze projecten is de vraag van de bewoners zelf om zodoende voldoende betrokkenheid te garanderen. Men moet eigen bijdragen leveren in de vorm van arbeid, maar ook van geld. NEWAH zoekt al-

tijd naar participatie, actieve betrokkenheid van de lokale bevolking bij projecten, door training, voorlichting en bewustwording. In iedere gemeenschap (dorp) praten de dorpsbewoners mee over de invulling van de projectactiviteiten, naar aanleiding van de lokale behoefte. Onderdelen zijn vaak de training van dorpsgezondheidswerkers en lokale organisaties, het vormen van water- en sanitatiecomités voor onderhoud en reparatie van de voorzieningen en gezondheidsvoorlichting aan families en op scholen (kinderen-voor-kinderenpak). Dorpsbewoners leggen drinkwaterstructuren aan zoals wolkenvangers, regenwateropvangtanks en tappunten. Ook bouwen ze sanitaire voorzieningen, zoals simpele hurktoiletten.

HANDJE helpen

hier

HIER-campagne

Bijna 40 goede doelen werken, met steun van de Nationale Postcode Loterij, in een uniek samenwerkingsverband aan de HIER-klimaatcampagne. Dit initiatief komt tot stand met €16,3 miljoen, omgerekend het symbolische bedrag van €1 per Nederlander. Met dit bedrag willen de goede doelen de problematiek rondom klimaatverandering onder de aandacht brengen en benadrukken dat er wat aan gedaan kan worden, hier en nu. Lees meer op www.hier.nu

Drinkwaterproject

Een van de HIER-projecten is het drinkwaterproject van Simavi in India en Nepal, waar wolkenvangers en regenwatersystemen worden gebouwd. Met NEWAH werkt Simavi al langere tijd samen in projecten voor water, sanitaire voorzieningen en gezondheid. NEWAH is een grote organisatie. De financiële bijdrage van Simavi in het kader van de HIER-campagne maakt maar een klein deel mogelijk van alle projecten die door NEWAH werden uitgevoerd.

Nepal is het armste land in Zuid-Azië. 67% van de bevolking heeft toegang tot schoon drinkwater. Slechts 25% heeft toegang tot sanitaire voorzieningen (67% in de stad en 18% (!) op het platteland). Jaarlijks sterven er 28.000 mensen, vooral kinderen, aan ziekten veroorzaakt door vervuild water. 72% van alle ziekten in Nepal hangen samen met het water. De politieke situatie in Nepal is grimmig.

Handje helpen?

Simavi steunt organisaties in Azië en Afrika, die - samen met de lokale bevolking - projecten uitvoeren ter verbetering van de gezondheid van de allerarmsten. De nadruk ligt op de financiering van water- en sanitaire voorzieningen en op de verbetering van de basisgezondheidszorg. De projecten bevatten altijd een voorlichtingscampagne voor de bevolking.

Simavi

Simavi is grotendeels afhankelijk van bijdragen van donateurs, stichtingen en bedrijven. U kunt online doneren via de website www.simavi.nl. Uw eenmalige gift voor de wolkenvangers kunt u overmaken op giro 300100, ten name van Simavi in Haarlem, o.v.v. wolkenvangers.

Wolkenvanger op de water

De Himalaya heeft na de poolregio de grootste concentratie van gletsjers ter wereld. Deze gletsjers voorzien de zeven grote rivieren van Azië continu van water. Daarom wordt de Himalaya ook wel de 'watertoren van Azië' genoemd. Door klimaatverandering dreigen deze belangrijke gletsjers weg te smelten. Op korte termijn leidt dit tot verwoestende overstromingen. Op lange termijn zal een groot gedeelte van Azië met een watertekort kampen. Twee miljard mensen zijn afhankelijk van het zoete water uit de Himalaya.

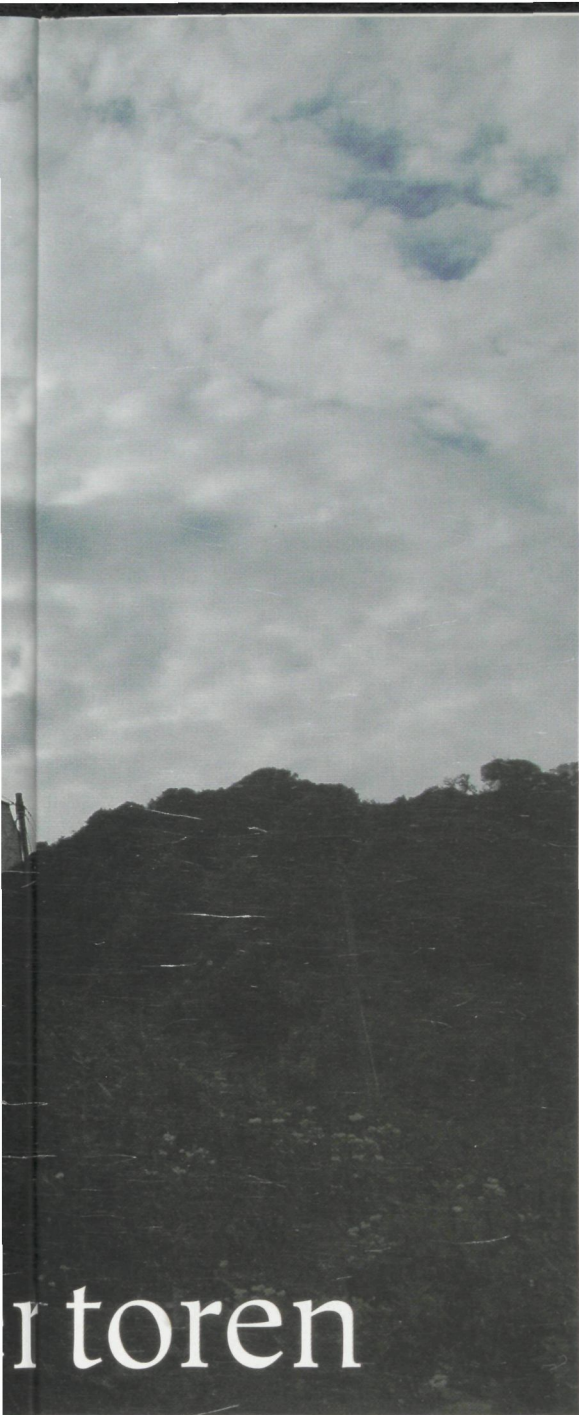
MAIKE NELISSEN

In Nepal voert de Nederlandse organisatie Simavi een uniek drinkwaterproject uit in het kader van de HIER-klimaatcampagne. Met speciale wolkenvangers (opvangnetten voor water uit mist en wolken) en regenwateropvangsystemen wordt schoon drinkwater gegarandeerd zonder aantasting van klimaat of natuur. Het opzetten van deze drinkwatersystemen gaat samen met voorlichting aan de lokale bevolking. Simavi werkt in dit project samen met de lokale or-

ganisatie Nepal Water for Health (NEWAH). (Zie de informatie op pagina 51.) Het drinkwaterproject richt zich op de armste bevolkingsgroepen in Nepal die geen of onvoldoende toegang hebben tot schoon drinkwater. De mensen wonen in afgelegen, moeilijk toegankelijke dorpen of gehuchten in de Himalaya-regio. De acht gemeenschappen die geholpen worden behoren tot de meest achtergestelde groepen in de samenleving. Nepal kent een kastensysteem.

Betrokkenheid

Alle inwoners van de acht dorpen worden met dit project geholpen. In totaal zijn dat er ongeveer 2.500. NEWAH geeft voorrang aan de gebieden waar de nood het hoogst is, ongeacht geslacht, kaste of afkomst. De drijfveer van deze projecten is de vraag van de bewoners zelf om zodoende voldoende betrokkenheid te garanderen. Men moet eigen bijdragen leveren in de vorm van arbeid, maar ook van geld. NEWAH zoekt al-

toren

HANDJE helpen

hier

HIER-campagne

Bijna 40 goede doelen werken, met steun van de Nationale Postcode Loterij, in een uniek samenwerkingsverband aan de HIER-klimaatcampagne. Dit initiatief komt tot stand met €16,3 miljoen, omgerekend het symbolische bedrag van €1 per Nederlander. Met dit bedrag willen de goede doelen de problematiek rondom klimaatverandering onder de aandacht brengen en benadrukken dat er wat aan gedaan kan worden, hier en nu. Lees meer op www.hier.nu

Drinkwaterproject

Een van de HIER-projecten is het drinkwaterproject van Simavi in India en Nepal, waar wolkenvangers en regenwatersystemen worden gebouwd.

Met NEWAH werkt Simavi al langere tijd samen in projecten voor water, sanitaire voorzieningen en gezondheid. NEWAH is een grote organisatie. De financiële bijdrage van Simavi in het kader van de HIER-campagne maakt maar een klein deel mogelijk van alle projecten die door NEWAH werden uitgevoerd.

Nepal is het armste land in Zuid-Azië.

67% van de bevolking heeft toegang tot schoon drinkwater. Slechts 25% heeft toegang tot sanitaire voorzieningen (67% in de stad en 18% (!) op het platteland). Jaarlijks sterven er 28.000 mensen, vooral kinderen, aan ziekten veroorzaakt door vervuild water. 72% van alle ziekten in Nepal hangen samen met het water. De politieke situatie in Nepal is grimmig.

"In Dhonjedanda zijn zes wolkenvangers zijn geplaatst. Dit zijn netten die vooral 's ochtends en 's avonds het vocht uit de lucht op kunnen vangen en via een simpele buis in een tank opslaan. Het dorpje is hoog gelegen en lastig te bereiken. Het belang van het project is me direct duidelijk! Wat moet het zwaar zijn geweest voor de vrouwen om het water vanaf het lager gelegen dorp naar hun huis te brengen."

Uit het reisdagboek van de klimaatreizigers Arnold Bolwerk en Wendy Koopman. Zij maakten een klimaatreis naar Nepal, onder begeleiding van Marc Cornelissen (zie ook interview met Marc Cornelissen op pagina 8).

tijd naar participatie, actieve betrokkenheid van de lokale bevolking bij projecten, door training, voorlichting en bewustwording. In iedere gemeenschap (dorp) praten de dorpsbewoners mee over de invulling van de projectactiviteiten, naar aanleiding van de lokale behoefte. Onderdelen zijn vaak de training van dorpsgezondheidswerkers en lokale organisaties, het vormen van water- en sanitatiecomités voor onderhoud en reparatie van de voorzieningen en gezondheidsvoorlichting aan families en op scholen (kinderen-voor-kindereenpak). Dorpsbewoners leggen drinkwaterstructuren aan zoals wolkenvangers, regenwateropvangtanks en tappunten. Ook bouwen ze sanitaire voorzieningen, zoals simpele hurktoiletten.

Handje helpen?

Simavi steunt organisaties in Azië en Afrika, die - samen met de lokale bevolking - projecten uitvoeren ter verbetering van de gezondheid van de allerarmsten. De nadruk ligt op de financiering van water- en sanitaire voorzieningen en op de verbetering van de basisgezondheidszorg. De projecten bevatten altijd een voorlichtingscampagne voor de bevolking.

Simavi

Simavi is grotendeels afhankelijk van bijdragen van donateurs, stichtingen en bedrijven. U kunt online doneren via de website www.simavi.nl. Uw eenmalige gift voor de wolkenvangers kunt u overmaken op giro 300100, ten name van Simavi in Haarlem, o.v.v. wolkenvangers.

**Doe ook mee op
1miljoenspaarlampen.nl**

Help het klimaat in een handomdraai

www.1miljoenspaarlampen.nl

GREENPEACE

Getest: Z&M

In deze rubriek deelt Sabine Horsting stippen uit aan biologische lunchgelegenheden.
De Kleine Aarde-stip als opstapje naar een Michelinster?

Z&M

Veerhaven 13
3016 CJ Rotterdam
Tel. (010) 280 08 68 of
(010) 280 08 80
www.zenm.nl

Openingstijden: ma. gesloten,
di. t/m vrij. 12.00-15.00 uur
en 17.30-22.00 uur (restaurant),
12.00-19.00 uur (winkel),
za. en zo. 12.00-22.00 uur.

DE TEST

We bestellen zuurdesembrood met geroosterde groenten en gemarineerde geitenkaas en Frans stokbrood met buffelmozzarella, tomaat en basilicum. Het verse zuurdesembrood is mooi grijs en lekker dun gesneden. Vraag om een scherp mes, anders komt u niet door de stevige korst heen. De paprika en champignons zijn heerlijk knapperig en gaan goed samen met de scherpe en wat nootachtige smaak van de rucola, overgoten met een uitstekende vinaigrette. Buffelmozzarella komt voor in vele gedaanten, van taaie stuiterbal tot sneu, snotterig hoopje. Gelukkig is die van ons precies goed. Het stokbrood smaakt zoals stokbrood hoort te smaken: Frans. We drinken er een erg lekkere biologische droge witte wijn bij. De cappuccino erna is uitstekend.

Biologisch Op de kaart staat duidelijk vermeld dat vlees, brood, zuivel en de meeste andere producten biologisch zijn. Het personeel is goed op de hoogte en kan precies vertellen waar de producten vandaan komen.

Kindvriendelijkheid Turkse pizza, garnalenkroketjes en omeletjes met kaas zal niet elk kind zonder morren willen eten. Wijk desnoods uit naar taart of ijs. De stoep om het terras is breed en er kan lekker op gespeeld worden. Het restaurant op de eerste verdieping is ruim en licht. Helaas mag er wel gerookt worden. Op een steenworp afstand bevinden zich het Wereldmuseum Rotterdam en het vertrekpunt van de Spido-rondvaartboten en de watertaxi.

Bereikbaar met openbaar vervoer Neem vanaf Rotterdam Centraal Station tramlijn 5 richting Willemsplein. Na een minuut of tien uitstappen bij halte Westplein. Z&M ligt vlakbij, schuin aan de overkant van de haven (dus rechtsom om het haventje heenlopen). Binnen en buiten

Tip: wilt u de drukte vermijden, ga dan na half twee.

- zeer matig
- redelijk
- goed
- absolute aanrader

Het terras van Z&M zit tjokvol met lunchende zakenlui. Geen plekje meer te vinden, maar we kunnen ernaast op een tafeltje wachten, bij de Frans aandoende, prettig rommelige wijnbar annex wijnhandel. De wijnhandel bevindt zich naast een delicatessenwinkel met de meest verrukkelijke worsten, kazen en antipasti. Winkel, wijnzaak en restaurant behoren alle drie bij Z&M delicatessen. Het Parijse cafégevoel wordt nog versterkt door stevig doorrookende burens. Het terrasmeubilair is wat wankel, maar het uitzicht op het haventje, de Maas en Hotel New York is prachtig. Het restaurant op de eerste verdieping heeft hetzelfde uitzicht. De inrichting is industrieel chique: er zijn betonnen vloeren, maar ook mooi beklede banken en grote boeketten. De bediening is snel, ontspannen en professioneel.

Het verhaal achter Z&M

Eigenaar van Z&M is Rob Baris, natuurvoedingspionier, chef-kok, oprichter van de biologische Zonnemaire-bakkerijen en voormalig eigenaar van de restaurants Zinc en Montaigne. Baris wilde graag een winkel waar te koop is wat in zijn restaurants gegeten en gedronken kan worden. In Z&M combineert hij al deze dingen. Hij gaat geregeld in Frankrijk 'op jacht' naar de lekkerste wijnen, kazen en worsten.

Op de kaart

Biologische sapjes van vruchtensapbedrijf Jus de Pommes (vanaf € 2,-). Broodjes vanaf € 3,90. Er is keuze uit bruin, wit, panini, ciabatta, zuurdesembrood van Menno 't Hoen en Frans stokbrood met onder andere brie, Franse peperworst en hummus met geroosterde paprika. Maaltijdsalades vanaf € 9,-, warme lunchgerechten vanaf € 5,-. Er is ook een lunch met drie gangen voor € 27,50. De wijnkaart is zeer de moeite waard.

Waardering: ●●●●

Groen!

lentemenu

FOTO'S: ROOS VAN DER SANDEN

Voor iedereen met of zonder
winterdip: een menu met de
kleur van het voorjaar.

Met verse broccoli, asperges,
spinazie, peultjes, peterselie
en doperwtjes laten we de
winter snel achter ons.
Leve de lente!

De recepten zijn bedoeld voor vier personen.

Snack bij de borrel

Broccolibeignets

Nodig

8 broccoliroosjes
150 gram bloem
1 tl zout
5 gram droge gist
200 ml melk
bosje verse bieslook
versgemalen zwarte peper

Blancheer de roosjes ongeveer 3 minuten in kokend water met zout tot ze beetgaar zijn. Laat ze goed uitlekken. Zeef de bloem boven een beslagkom, zodat er geen klonten in het beslag komen, en voeg daar het zout en de gist aan toe. Verwarm de melk even op het vuur tot deze lauw is en voeg deze dan toe aan het meel. Klop het mengsel met een garde tot een glad beslag en zet het een half uur weg, zodat het kan rijzen. Knip de bieslook klein en roer deze samen met de peper door het gerezen beslag. Verhit een pan olie of frituurvet tot 180 °C. Wentel de broccoliroosjes door het beslag en frituur ze in 3 minuten goudbruin. Laat de beignets uitlekken op keukenpapier en serveer ze met bijvoorbeeld aioli, een goede tomaten-ketchup of mosterd.

Voorgerecht

Gevulde courgettes

Nodig

2 courgettes
olijfolie
1 teen knoflook, geperst
1 ui, gesnipperd
3 tomaten, in blokjes
10 groene olijven, kleingesneden
handje broodkruim
zout en versgemalen zwarte peper
verse basilicum
handje pijnboompitten

Snijd de courgettes in de lengte doormidden en hol ze uit, bijvoorbeeld met een meloenboor. Snijd de restjes klein en bewaar ze. Bak de uitgeholde courgettes in een pan met wat olijfolie, tot ze aan alle kanten iets gekleurd en zacht zijn. Laat ze uitlekken op keukenpapier. Maak nu de vulling. Zweet de knoflook aan in wat olijfolie, voeg de ui toe en bak tot de ui zacht is en glazig ziet. Voeg nu de tomaten toe, laat ze in een paar minuten zacht worden en doe tot slot de olijven erbij. Bind de vulling met een paar eetlepels broodkruim. Voeg zout, peper en verse basilicum toe en vul de courgettes. Bestrooi ze met de pijnboompitten en zet de courgettes nog een paar minuten onder de grill, zodat ze goed doorwarmen en de pijnboompitten goudbruin worden.

Hoofdgerecht

Flensjes met asperges en geitenkaas

Nodig

125 gram bloem
4 eieren
250 ml melk
zout en versgemalen zwarte peper
handje verse kruiden, zoals tijm, rozemarijn en oregano of 2 el Provençaalse kruiden
1 kg groene asperges
150 gram harde geitenkaas, geraspt

Doe de bloem in een kom, breek de eieren erboven en klop ze met een garde voorzichtig door het meel. Voeg beetje bij beetje de melk toe en tot slot het zout, de peper en de kruiden. Bak van het beslag dunne flensjes en houd ze warm op een kom heet water, afgedekt met een bord, of afgedekt met aluminiumfolie in de oven op 100 °C.

Snijd de harde onderkantjes van de asperges en kook ze in 8 minuten beetgaar in water met wat zout. Laat ze goed uitlekken en verdeel ze over de flensjes. Bestrooi de asperges met de geitenkaas, vouw de flensjes dicht en serveer ze.

Nagerecht

Chocoladerisotto met fruit

Nodig

klontje roomboter
150 gram risottorijst
500 ml melk
50 gram pure chocolade, in stukjes
35 gram suiker
fruit naar keuze
4 takjes munt

Verwarm de roomboter in de pan, voeg de risottorijst toe en schep deze om totdat alle rijstkorrels glanzen van de roomboter. Voeg nu een scheutje melk toe, roer tot de melk is opgenomen en herhaal dit, totdat de melk op is. Zorg ervoor dat u telkens pas een nieuwe scheut melk toevoegt als de vorige is opgenomen. Na zo'n 25 minuten is de rijst gaar. Voeg nu de chocolade en de suiker toe, laat ze smelten en meng deze massa goed door de rijst. Serveer de chocoladerisotto met wat fruit, zoals rode bessen, sinaasappel, frambozen, kersen, bramen of banaan. Garneer dit nagerecht met een takje munt.

ECOLOGISCH WIJNADVIES

DOOR ELISABETH DU YSÈR *

Borrel:

Sinnya Sauvignon, zachte droge kruidige witte wijn uit Zuid-Afrika.

Voorafje:

Domaine de Brau Rosé, volle geurige frisse rosé uit Zuid-Frankrijk. Koel serveren.

Hoofdgerecht:

André Stenz Riesling, volle kruidige 'groene' wijn uit de Elzas, gemaakt van de Rieslingdruif, perfect in balans.

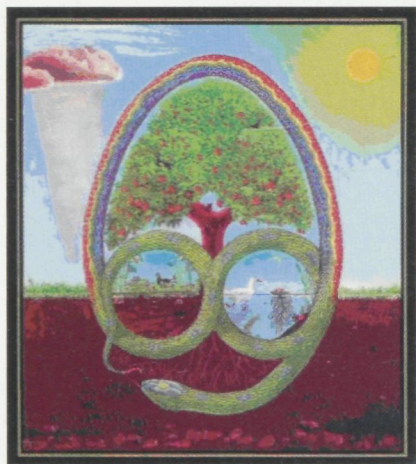
Nagerecht:

Château Côtes des Caris moelleux, honingzoete, fris-fruitige, naar bloemen geurende witte wijn uit de Bordeaux.

Alle wijnen zijn te koop in het Eco-café van De Kleine Aarde.

* Meer info: www.roskamwijnkopers.nl

(Advertenties)

School voor Permacultuur

Gedegen jaartraining Permacultuur
Werk studie dagen
Week trainingen Permacultuur
Grootschalige Permacultuur
proeftuin
Inlichtingen www.Permacultuur.eu
Taco Blom Tel 0570 601155
Ishi Crosby Tel 0570 633281

Natuurlijk Reizen.nl

Natuurlijk, uw manier van reizen!

Natuurlijk Reizen, een kleine reisorganisatie die gespecialiseerd is in natuur- en wandelreizen, waarbij duurzaamheid, kleinschaligheid en kwaliteit voorop staan.

www.natuurlijkreizen.nl

Biologisch begint bij Bolster.nl

Groot assortiment biologische zaden: groenten, bloemen en kruiden.

Gratis catalogus op aanvraag via www.bolster.nl
of via telefoon: +31(0)578-621433.

De Bolster biologische zaden
Oude Oenerweg 13 | 8161 PL Epe The Netherlands

Hanneke (55): verpleegkundige/
kunstenares

Thijs (18)

Inkomen: beneden modaal

Percentage biologisch: 65

VoedselVoetafdruk 1,07 ha

TEKST EN FOTO: SABINE HORSTING

Waarom kies je voor biologisch?

"Ik heb een zoon, die inmiddels 18 is, en ik wilde hem graag zo gezond mogelijk de wereld in sturen. Helaas vindt hij niet alles van de natuurwinkel even lekker als van de gewone supermarkt. Toch zal het geholpen hebben, want hij proeft vaak meteen of het regulier of biologisch is. De koekjes en het snoep zijn minder zoet, het vlees is vaak ietsje taaier en het brood compacter. Ik wil mezelf ook zo lang mogelijk in goede vorm houden en ik wil verder niet dat we de we-

"Er wordt zoveel gerommeld met regulier eten. Het maximale aan troep zit erin."

reld nog langer uitputten en verontreinigen. Je hoort rare dingen over bestrijdingsmiddelen, bijvoorbeeld dat je uit de buurt van de machines moet blijven waarmee gespoten wordt omdat ze zwaar giftig zijn. Groenten en fruit bij de natuurwinkel zien er prima uit zonder bestrijdingsmiddelen. Hormonen en antibiotica in vlees en melk vind ik ook heel zorgwekkend. Beesten hebben steeds minder ruimte om te bewegen en ze komen nauwelijks buiten. Ik vind niet alleen dat je dat tegenover de dieren niet kunt maken, maar het lijkt me ook ongezond om vlees en melk van een gestrest dier te eten. Biologisch lijkt me dus echt veel gezonder, ook al zegt de Consumentenbond dat in biologisch dezelfde voedingsstoffen zitten als in reguliere spullen. Er wordt zoveel gerommeld met eten. Het maximale aan troep dat erin mag zitten, zit er ook in. Af en toe griezel ik als ik hoor wat er allemaal in eten gestopt wordt, luizenschildjes en wat al niet meer. Waarom moet jam bijvoorbeeld zo onecht rood zijn en zit overal veel te

Alleenverdiener Hanneke

veel suiker en zout in? Ik begrijp ook niet waarom er conserveringsmiddelen worden gebruikt. Iedereen heeft tegenwoordig een koelkast en een diepvries, en restjes worden toch weggegooid."

Wat wel en wat niet biologisch?

"Zoveel mogelijk dagelijkse etenswaren en dranken. Biologisch eten is erg duur, dus als ik krap bij kas zit, slipt er meer niet-biologisch eten tussendoor. Soms kom ik iets lekkers tegen dat niet-biologisch is, en dat mag dan van mezelf. Mijn zoon vindt regulier brood, komkommer, snoep en vlees lekkerder, dus af en toe zie ik dat maar door de vingers.

Waar doe je je boodschappen?

"Het liefst koop ik zoveel mogelijk bij de natuurwinkel. Ik word daar ook herkend en

gegroet door de vaste medewerkers – bij de supermarkt blijf ik een soort onbekende. Je moet bij biologische producten in de supermarkt ook goed opletten of niet alleen de hoofdingrediënten biologisch zijn geteeld. Bovendien is het niet altijd duidelijk hoe de ingrediënten verwerkt zijn."

Hoe haal je je boodschappen?

"Meestal op de fiets. Ik heb geen auto, maar ook toen ik nog een auto had ging ik op de fiets. Gezonder voor mezelf en het milieu. Als mijn zoon meegaat ga ik lopend, die wil er graag een wandeling aan vastknopen. Hij draagt dan wel zelf de zware tassen."

Wat is je Gouden Tip?

"Lees de informatie op de verpakkingen goed en laat je niet in de maling nemen."

GROEN!

TUINTIPS VAN MACHTELD KLEES

Wat moet er allemaal gebeuren voordat een zaadje is uitgegroeid tot een volwaardige plant? Machteld Klees voert u mee langs schimmels, potgrond, grondpotjes en biologische zaden. Ook geeft ze tips over voorzaaien en afharderen.

Zaai goed

Het ontkiemen van een zaadje is een delicaat proces. Allereerst moet de kiemrust van het zaad opgeheven worden, meestal door temperatuur en vocht. Dan volgt een kettingreactie. Met behulp van het aanwezige reservevoedsel groeien een worteltje en de kiembladjes. Zodra die gevormd zijn moet de plant voor zichzelf zorgen. Ze moet water en voedingsstoffen kunnen opnemen, en zelf voedingsstoffen maken via fotosynthese. En verder groeien natuurlijk. Niet alle zaden ontkiemen onder dezelfde omstandigheden. Tuinkers ontkiemt al na een paar dagen op een schoteltje met watten. Andere soorten hebben eerst kou en vocht nodig om te ontkiemen. Gentianen en sleutelbloemen bijvoorbeeld. Zaad van deze soorten moet voor de winter gezaaid worden. Pas na de winterse kou en nattigheid zal het ontkiemen. Akker-onkruiden, zoals

klaprozen, hebben het liefst een losse bodem en veel licht om te ontkiemen. Soms blijven zaden jarenlang in de grond rusten tot de omstandigheden gunstig zijn. Dan opeens ontkiemen ze. Teunisbloemen bijvoorbeeld groeien op verstoorde grond. Als de tuin tot rust komt, verdwijnen ze. Wordt er na een aantal jaren opeens gespit, dan is de kans groot dat ze weer terugkomen.

Omvalziekte

Kiemplanten zijn kwetsbaar. De rulle zaai-grond is leuk voor katten. Het zachte blad is aantrekkelijk voor slakken. Schimmels vormen een serieuze bedreiging. Vooral *Botrytis* en *Fusarium* zorgen ervoor dat de kiemplanten bij de voet wegrotten en omvallen. Deze schimmelziekten worden daarom ook wel 'omvalziekte' of 'kiemplantenziekte' genoemd. Voorkom schimmelaantasting door schone grond, schone bakjes, niet te natte, koude grond en ventilatie. Zaai niet in turfmoel, die grond is te zuur.

Beter is het om potgrond met 'RHP-keur' te gebruiken (zie verderop). Gaat het toch mis, verwijder dan meteen alle aangetaste planten en verspeen de overgebleven planten in schone grond.

Voorzaaien en afharderen

Voorzaaien is een slimme truc om het groeiseizoen naar voren te schuiven. Buiten is het nog te koud, maar binnen kan alvast gezaaid worden. Ook zijn de kwetsbare kiemplanten beschermd tegen slakkenvraat en raken ze niet overwoekerd door snellere groeiers. Nadelen zijn er ook. De plantjes groeien hard. Vaak zijn de omstandigheden om ze uit te planten dan net niet gunstig of is er even geen tijd voor. Resultaat: slappe, uit hun krachten gegroeide planten. Zaai daarom, ondanks de jeukende handen, niet te vroeg voor. Een maand tot zes weken voordat de planten naar buiten kunnen, is vaak vroeg genoeg. Voor vaste planten, die de warmte binnen niet per se nodig hebben,

is buiten voorzaaien een prima optie. Dat kan bijvoorbeeld in een platte bak. De planten worden veel sterker dan wanneer ze binnen groeien. Vergeet niet om de planten voor het uitplanten af te harden. Zet ze eerst overdag buiten, daarna ook 's nachts, mits het niet vriest. Doe dit tot de planten goed aan de veranderde omstandigheden gewend zijn, en plant ze daarna pas uit.

Potjes

In het voorjaar komt menig tuinier potjes te kort en later in het seizoen ligt de schuur er weer vol mee. Bij tuincentra zijn pottenpersjes te koop. Van natgemaakte potgrond kan daarmee een klein potje geperst worden. Ideaal voor het opkweken van plantjes, en bij het uitplanten gaat het 'grondpotje' mee. Geen afval en geen beschadiging bij het uitplanten. Het is sowieso niet nodig om potjes te kopen. Van allerlei wegwerpmateriaal zijn prima tijdelijke potjes te maken, bijvoorbeeld uit melkpakken en van koffiebekertjes. Zorg wel voor drainage in de vorm van een paar gaatjes in de bodem.

RHP-keur

Met potgrond kan makkelijk gerommeld worden. Om dat te voorkomen bestaat het RHP-keurmerk. RHP staat voor Regeling Handels Potgronden. De Stichting RHP heeft een laboratorium in Naaldwijk waar monsters onderzocht worden. De onderzoekers controleren op de aanwezigheid van ziektekiemen en vervuiling zoals zware metalen, en onderzoeken de samenstelling en bemesting. De onderzochte grond moet aan hoge kwaliteitseisen voldoen voordat het keurmerk eraan gegeven wordt. Potgrond bestaat voor een groot deel uit doorgevroren veengrond, onder meer gewonnen in Scandinavië en de Baltische staten. De grond wordt gemengd met kleine hoeveelheden klei en meststoffen. Toegevoegde kalk zorgt voor neutralisering van de zuurgraad.

Tips

Meng fijn zaad met wat vochtig zand. Dan is het veel makkelijker om gelijkmatig uit te zaaien. Peterselie en selderij zijn trage kiemers. Door het zaad te mengen met vochtig zand en dat mengsel een week te laten staan, wordt de kieming sterk bevorderd.

De winning van veengrond tast het landschap aan. In Nederland is het veen door turfwinning vrijwel helemaal verdwenen. Soms wordt potgrond gebruikt als bodemverbeteraar. Compost is dan een beter alternatief. Het gebruik daarvan spaart potgrond en daarmee het landschap in de winningsgebieden.

Zaden

De Bolster in Kielwindeweer (Groningen) is een biologisch-dynamisch zaadteeltbedrijf. Dit bedrijf kweekt veel soorten bloemen en groentezaden en geeft jaarlijks een catalogus uit. Een deel van het assortiment is onder meer in natuurvoedingswinkels te koop. Veel bijzondere soorten waaronder 'vergeten groenten' zijn verkrijgbaar bij Vreeken in Dordrecht. Een beperkt deel van het assortiment is biologisch. Een leuk initiatief op internet is De Nationale Proeftuin. Dit is een ruilbeurs op internet waarbij iedereen zelf geoogste zaden kan aanbieden en aanvragen. Het systeem is eenvoudig: stuur een aan uzelf gerichte en gefrankeerde envelop naar de aanbieder en de envelop met inhoud komt weer retour.

Onder plantenliefhebbers is kwekerij Cruydhoeck nog steeds een begrip, al levert de kwekerij sinds 2003 geen zaden meer aan particulieren. Het assortiment inheemse planten en zaadmengsels is overgenomen door de Morgenster en is daar verkrijgbaar.

Meer info: www.bolster.nl, www.vreeken.nl, www.nationaleproeftuin.nl, www.morgenster-zaden.nl

TUINAGENDA

Op **21 april** houdt **De Boschhoeve** in Wolfheze een lentemarkt. De aandacht gaat vooral uit naar zomerbollen, die prima in april geplant kunnen worden. Bollenkweker Rita van der Zalm houdt een lezing. Verder zijn er diverse kwekers en zaadleveranciers.

Eveneens op De Boschhoeve wordt op **26 mei** een meimarkt gehouden, met aandacht voor 'de mooie moestuin'. Er zijn volop decoratieve groenteplanten te koop. Informatie: De Boschhoeve, Boshoeve 3, 6874 NB Wolfheze, tel. (026) 482 12 31, www.boschhoeve.nl

Fort Hoofddijk, de botanische tuin van de Universiteit Utrecht, is na de winter-sluiting weer open voor publiek. De tuinen zijn een bezoek zeker waard. Er zijn ook speciale weekenden.

Op **24 en 25 maart** 'Geen praatjes, maar zaadjes'. Workshops zaaien, verspenen, stekken en scheuren en veel stands met bijzondere zaden en bollen.

Op **21 en 22 april** 'Rotsplantenweekend'. Dit jaar speciale aandacht voor 'veentuin'. Rondleidingen, verkoop van rotsplanten en adviezen.

Informatie: tel. (030) 253 54 55

Op **20 mei** het jaarlijkse Tuinfestijn bij De Kleine Aarde in Boxtel.

Informatie: tel. (0411) 68 49 21 of www.dekleineaarde.nl

Een tuinier staat letterlijk met beide benen op de grond. Bij het aanleggen van een nieuwe tuin is het zaak om eerst de bodem te onderzoeken. Wat is de grondsoort? Hoe valt de grond te verbeteren?

De basis voor succesvol tuinieren is en blijft de grond. Als een plant kwijnt, is vaak de standplaats of de grondsoort niet goed. Een probleem als stagnerend water wijst op een slechte structuur. Ook verdroging heeft met de grond te maken, meer dan met de hoeveelheid neerslag. Bij de aanleg van een nieuwe tuin kun je op extra problemen stuiten. Nieuwbouwwijken worden aangelegd op opgespoten zand, meestal afkomstig uit een diepe ontgronding. Dit zand bevat amper organisch materiaal en de structuur laat vaak te wensen over.

Klei of zand

Vroeger op school leerden we over klei, zand en veen. In de praktijk zijn die grondsoorten lastiger te onderscheiden dan in theorie, temeer omdat er allerlei mengsels voorkomen. Klei en zand zijn nauw verwant. Beide zijn ontstaan door verwerking van gesteenten. De korrelgrootte maakt het verschil. Korrels kleiner dan 0,002 mm noemen we klei, grotere korrels noemen we zand. Worden de zandkorrels groter dan 2 mm, dan is het grind. Daarnaast zijn er mengvormen zoals zavel en leem. Klei is plakkerig, bevat veel voedsel en droogt niet snel uit. Grote, snelle groeiers die veel behoefte hebben aan vocht en voedsel doen het op de klei fantastisch. Maar planten die van droge, schrale grond houden, kwijnen weg op de klei. Het verschrallen van kleigrond door maaien en afvoeren is onbegonnen werk. Zandgrond is veel lichter te bewerken dan klei, heeft een luchtige structuur en water zakt er makkelijk in weg. De voedselrijkdom van zandgrond hangt nauw samen met de aanwezige hoeveelheid organische stoffen. Zowel klei als zand kan kalk bevatten

en heet dan basisch. Dat wil zeggen dat de pH of zuurgraad groter is dan 7. Kalk zorgt ervoor dat organische stoffen snel afgebroken worden en beschikbaar komen voor de planten. Op kalkrijke grond groeien speciale planten graag, zoals grote centaurie, veldsalie en bosrank. Veen heeft een heel andere oorsprong. Het is onder water ontstaan uit verteerde plantenresten, met name van veenmos. Veen is zeer vochthoudend, zuur (de pH is kleiner dan 5) en voedselarm. Het opwarmen in het voorjaar gaat traag. Heesters zoals rododendron, azalea en hortensia gedijen goed op veengrond.

Bouwafval

In de tuin draait alles om het creëren van gunstige omstandigheden voor de planten. Dat begint bij de bodem. Wanneer een nieuwe tuin wordt aangelegd, is dat dé gelegenheid om daar aandacht aan te schenken. Wat is de grondsoort? Hoe is de structuur? Zit er veel bouwafval in de grond? Zakt na een regenbui het water snel weg of slaat de grond dicht en komen er plassen? Blijven die lang staan? Goed kijken geeft al veel duidelijkheid.

Grond beginselen

TEKST: MACHTELD KLEES

HEESTERS ZOALS RODODENDRON, AZALEA EN HORTENSIA GEDIJEN GOED OP VEENGROND.

In veel tuinen, zeker op zandgrond, is droogte een probleem. Droge grond heeft veel baat bij organisch materiaal. Dit houdt het vocht vast en verbetert de structuur. Compost is hier een prima middel voor. Ook het aanplanten van bodembedekkers en het laten liggen van blad biedt een oplossing. Zware klei vraagt een heel andere aanpak. De dichte, plakkerige structuur voorkomt dat het water de grond in zakt. De structuur is te verbeteren door er flink veel zand doorheen te mengen. De grond wordt losser en water kan makkelijker wegzakken. Als er een plek in de tuin is waar het water stagneert, dan kan het helpen om op die plek een diep gat te graven en daar een laag grind in te storten. In nieuwbouwwijken zit regelmatig nog bouwafval in de grond. Ook is de ondergrond vaak platgereden door het bouwverkeer. Een goede aanpak is: eenmalig diep spitten, puin en ander afval verwijderen en dan de grond verbeteren met compost.

Vaak storten mensen een toplaag van 'zwarte grond', zonder eerst af te wachten of de ondergrond problemen oplevert. Is de bodem, de basis van de tuin, in orde, dan komen de planten aan de beurt. Het beste resultaat wordt bereikt door planten te kiezen die van nature op de aanwezige grond thuishoren. Dus geen hei op de klei en geen vochtminnende planten op droge zandgrond. Kies ook met zorg de beste standplaats voor de planten, met het oog op de hoeveelheid zon en schaduw die in de tuin komt.

Dierentuin

Onder de grond is een complete dierentuin aan mollen, muizen, wormen, spinnen, mijten, aaltjes en andere insecten. Ook zijn er bacteriën en schimmels. Al deze levende wezens samen noemen we het

'bodemleven'. Zij zijn de echte werkers in de tuin. Hun belangrijkste functie is het omzetten van organisch materiaal waardoor voedingsstoffen beschikbaar komen voor de planten. Ook mengen ze grondbestanddelen, transporteren ze organisch materiaal door de grond (denk maar aan regenwormen die bladeren de grond in trekken) en maken ze gangen. Op die manier beïnvloeden ze de structuur. Als het niet echt nodig is om te spitten en te graven is het beter om de bodem zoveel mogelijk met rust te laten. Doet het bodemleven z'n werk goed, dan wordt de grond vanzelf luchtig. Alleen het gebruik van organische mest is aan te bevelen. Kunstmest bevat wel voedingsstoffen voor de plant, maar levert niets op voor het bodemleven.

Onder de grond is een complete dierentuin

Bodembedekking

Voor de bevordering van het bodemleven zijn een goede strooisellaag en bodembedekking belangrijk. Bodembedekking remt de warmteopname en -afgifte van de grond. Zo worden temperatuurschommelingen afgeremd. Een bodembedekker voorkomt uitdroging van de grond, remt de ontwikkeling van onkruid en biedt schuilgelegenheid aan talloze kleine diertjes. Afgevallen blad is een prima bodembedekker.

Mulchen wordt nogal eens toegepast in de moestuin. Hierbij wordt de grond bedekt met een laag stro. Tegen het voorjaar wordt de bedekking weggehaald van die plaatsen waar zaaigoed komt, zodat de grond daar kan opwarmen. Groenbemers zoals winterrogge en luzerne houden eerst de bodem bedekt. Als ze vervolgens ondergewerkt

worden, bemesten ze de grond. Op een moestuin is het beter om geen koolachtigen als groenbemester te zaaien. De kans is groot dat hierdoor de schimmelziekte knolvoet toeneemt. Ook in de siertuin heeft bodembedekking grote voordelen. Vooral het tegengaan van onkruidgroei en verdroging is mooi meegenomen. Boomschors en caodoppen zijn goede bodembedekkers. De laag moet ten minste 5 centimeter dik zijn. Houtsnippers hebben het nadeel dat ze vrij snel verteren en dus weer aangevuld moeten worden. Bovendien komen er tijdens de vertering veel voedingsstoffen vrij die stikstofminnende planten zoals brandnetels en zevenblad in de kaart spelen.

Natuurlijk zijn planten ook prima bodembedekkers. In de schaduw zijn klimop en kleine maagdenpalm aan te bevelen, vooral op grote oppervlakken. Penningkruid houdt van vochtige, voedselrijke grond en bloeit mooi geel op een zonnige plek. Stekelnootje en kruipend zenegroen blijven laag en zijn geschikt voor de border. Vetplantjes zoals muurpeper, wit vetkruid en tripmadam kunnen op zonnige, droge plaatsen groeien. Ook kruipijm voelt zich daar thuis.

Welke grond?

Om er snel achter te komen welke grond u in de tuin hebt, kunt u een laagje van ongeveer 3 centimeter in een jam-pot doen. Water erbij, deksel erop en schudden. Neerzetten en kijken wat er gebeurt.

Zand bezinkt snel, klei blijft lang in het water zweven (hoe zwaarder de klei, hoe langer) en veen gaat drijven.

COLUMN

ROMKE VAN DE KAA

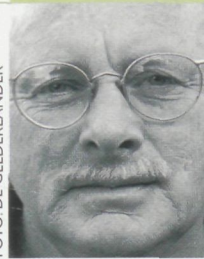
Dassenkorrels

Het zou mij niet verbazen als tuinentra een grotere omzet halen uit slakkenkorrels dan uit perkplanten. De slak is met voorsprong het meestgehate dier in de tuin.

Ik begrijp die haat niet zo goed. Als slakken gaten in het blad van uw hosta's eten, plant dan wat anders, zou ik zeggen. Een varen, met toch al diep-ingesneden blad, wordt er alleen maar mooier van als de slakken ervan eten. Maar ik heb gemakkelijk praten; ik woon in een streek waar nog genoeg natuurlijke vijanden van de slak in leven zijn. Vossen, dassen en allerhande lijsters zorgen ervoor dat mijn hosta's gaaf blijven.

Omdat ik zo bevoorrecht ben, durf ik ook nauwelijks over mijn probleem te beginnen. Want ik heb geen slakken-, maar een dassenprobleem. Die rotdassen eten mijn hommels op. Ik heb een wilde bloemenwei waarin hommels ieder jaar nesten maken, in oude woelmuizenholen. Als in juni de ratelaar bloeit, is het zoemen van de hommels oorverdovend. Duizenden hommels brommen van bloem

FOTO: DE GELDERLANDER

Auteur en
ex-kweker

naar bloem. Totdat de dassen de hommelnesten uitgraven om de hommellarven op te eten. Iedere nacht een nest, totdat er bijna geen hommel meer over is.

De dassen vernielen ook wespennesten. Daarmee zou ik blij moeten zijn, maar ook de wesp draag ik geen kwaad hart toe. De afgelopen zomer bereikte de dassenoverlast een climax. In de hooiberg waarin ik het gemaaid gras van mijn bloemenwei ieder jaar optast, leggen ringslangen hun eieren. En in de winter kruipen ze weg in het warme broeiende hooi. Maar vorig jaar werden niet alleen mijn hommellarven, maar ook de eieren van de ringslangen door de dassen uitgegraven en opgepeuzeld. Een das is een prachtig dier, hoor, maar langzamerhand begin ik toch zoiets als dassenhaat te voelen. In mijn dromen strooi ik dassenkorrels. Ik weet het: mijn dassenprobleem is een luxeprobleem. Maar luxeproblemen zijn ook problemen. Toch?

(Advertenties)

Familienhotel/
Hüttenberg
Braunwald

www.hotelhuettenberg.ch

Een huiselijk familiehotel voor de actieve vakantieganger midden in een veelzijdig wandelgebied in de Zwitserse Alpen.

betaalbaar - gezellig - rookvrij

volpension va. € 42,-
speciale kinderprijzen

Koert & Martje Zoetmulder
Hotel Hüttenberg
8784 Braunwald
Zwitserland
0041 55 643 3244
mail@hotelhuettenberg.ch

AURO

NATUURVERVEN

Website: www.auro.nl

Email: info@auro.nl

Tel: 035 - 69 45 717

Fax: 035 - 69 41 799

**sta op
natuur**

Auro producten worden mede mogelijk gemaakt door
zonlicht, natuurlijke grondstoffen,
inzet en enthousiasme van de makers en leveranciers

Rozenbogerd 2 - 5301 KD Zaltbommel
Tel. 0418 - 512927 - Fax 0418- 515 277
www.ekogras.com

Tevens leverbaar als
DOE-HET-ZELF pakket

Tierrafino

Leembouw Nederland 2e Helmersstraat 51 1054 CD Amsterdam Tel. 020 689 25 15

Tierrafino is producent en leverancier van alle leembouwproducten:
Tierrafino Leempleister / Tierrafino Base grove basis leempleister
Tierrafino Contact primer / Tierrafino Fix leemfixatief
Tierrafino Stone original Tadelakt / Tierrafino ipaint leemverf
Tierrafino Lustro leem-glansstuc / Tierrafino Tpaint leem-stucverf

info@tierrafino.nl / www.tierrafino.nl

CAMPING DE ROOS

Sfeervolle, ruim opgezette natuurcamping gelegen in een bijzonder fraai rivierduinlandschap aan de Ov. Vecht

BEERZERWEG 10, 7736 PJ BEERZE-OMMEN, OVERIJSSELS VECHTDAL
TELEFOON 0523 251234 FAX 0523 251903 WWW.CAMPINGDEROOS.NL

winkels voor natuurlijk wonen

Atrium daalseweg 109 nijmegen tel: 024-323 45 41

Atrium wielakkerstraat 14 arnhem tel: 026-351 02 04

Vanbinnen mariniersweg 1 rotterdamtel: 010-240 93 79

www.debundel.com

PERMACULTUUR (2)

SLIM OMGAAN MET DE NATUUR

Slim omgaan met de natuur. Dat is de kortste omschrijving van 'permacultuur'. In de permacultuur wordt de kringloop van de natuur gebruikt, zo dicht mogelijk bij de plek waar rendement te halen is. Deel 1 van deze serie, in het winternummer van *De Kleine Aarde*, ging over permacultuur als basis voor de ecowoonwijk EVA-Lanxmeer in Culemborg. In deel 2 staat de proeftuin van de stadsboerderij in Culemborg centraal. In de volgende afleveringen komen de voorbeeldtuin in Twello en een stadstuin in Deventer aan de beurt.

TEKST: MARJON WEIJZEN

FOTO: RUTGER VAN MAZIJK

De proeftuin van een stadsboerderij

PERMACULTUURONTWERP VAN RUTGER VAN MAZIJK
VOOR DE PROEFTUIN VAN DE STADSBOERDERIJ IN
CULEMBORG.

Rutger van Mazijk maakte een permacultuurontwerp voor de proeftuin van de stadsboerderij in Culemborg. Sinds 2002 werkt hij aan de aanleg van de tuin, die een kwart hectare groot is. De stadsboerderij zelf (5,5 ha) is ook nog in aanbouw. "Permacultuur is experimenteren en pionieren", zegt Van Mazijk. "Iedereen geeft er een andere invulling aan. Ik houd bijvoorbeeld van ronde vormen en leg de nadruk op het hergebruik van materialen uit de omgeving."

Heuvel

Het centrale punt van de tuin, dat het meest intensief bewerkt wordt, is een heuvel. Bovenop prijkt een bouwsel van boomstammen dat doet denken aan een muziektent, met robiniastammen als basis en een dakconstructie van larix-takken. Het hout koopt Van Mazijk van een bevriend hovenier. "Ik heb hem gevraagd om boomstammen met een mooie gebogen vorm en een vork op twee meter hoogte voor me achter te houden. Zo hergebruiken we snoeiafval. En het is goedkoop." De stammen zijn bevestigd op ingegraven stukken lantaarnpaal die Van Mazijk van de gemeente kreeg. Tussen de spanten is staalkabel gespannen, zodat

het geheel begroeid kan raken met eetbare klimmers als Siberische kiwi (*Actinidia arguta*) en de klimbes (*Akebia quinata*). In de zomer kunnen bezoekers er uitrusten op een schaduwrijk terras, onder het genot van het geluid en de aanblik van ronddraaiend water. Want bovenop de heuvel komt een *flowform*: een bak waarin het water meandert, voordat het zachtjes de heuvel afstroomt. Op de zuidhelling zijn stenen gestapeld in de vorm van grillige 'puisten': sleutelgatbedden. Het microklimaat wordt door deze constructie warmer en dat is terug te zien aan de planten.

Permanente groenten

Op heuphoogte groeien permanente groenten en mediterrane kruiden. Er zijn aubergines (*Morden Midget* en *applegreen*), artisjokken, doorgroeiende uien (*Welsh onion* en *Sint-Jansui*), zeebiet, en Japanse andoorn (*Crosné*), met witte nootachtig smakende knolletjes. In april kunnen er mini-broccolistruiken geoogst worden van de *Nine star* broccoli. Verder plantte Van Mazijk hier eeuwige moeskool – lekker, maar gevoelig voor luis – en zeekool. Van deze laatste bleekt hij het blad door er in

Wat is permacultuur?

Onder 'permacultuur' wordt verstaan: werken met de natuur op een gezonde en efficiënte wijze. Permacultuur gebruikt de principes van ecosystemen: er wordt een geïntegreerd systeem ontwikkeld dat voorziet in de menselijke behoefte aan voedsel, energie en gemeenschap. Het doel is om met een minimale *input* een maximale *output* te verkrijgen. De ethische principes van permacultuur zijn: zorg voor de aarde, zorg voor de mens en delen van de overvloed.

Een voorbeeld. Een kip heeft behoeftes (*input*): eten, drinken, warmte, veiligheid en voortplanting. En een kip produceert (*output*): eieren, vlees, mest, scharrelgedrag en warmte. Binnen de permacultuur is het de kunst om de kip zo in het systeem te plaatsen dat er zo min mogelijk (energie) in de *input* gaat en dat er zoveel mogelijk van de *output* wordt gebruikt. Dat gebeurt door alle producten van de kip te benutten in het systeem. De kip in de kippentractor – een driehoekige ren zonder onderkant – brengt naast vlees en eieren ook mest en scharrelgedrag voort. Dat gebeurt rechtstreeks op de plek waar het nodig is, bijvoorbeeld op een groentenbed in de moestuin. Deze tuin moet wel vlak naast de woning liggen, want dan is er zo min mogelijk moeite nodig voor de *input*, namelijk elke dag vers water en voer.

het vroege voorjaar een emmer overheen te zetten. Dankzij het bleken smaakt het blad zachter; volgens Van Mazijk neigt de smaak naar asperges. Andere doorlevende groenten bij de stadsboerderij zijn brave Hendrik, oerprei, rabarber en asperges. Naast de bekende kruiden groeien er ook minder bekende zoals *Quilquina*, dat laat in het seizoen bloeit met grijsgele bloemetjes en scherp geurend grijsgroen blad heeft.

Bezielde plek

Aan de voet van de heuvel liggen spiraalvormige bedden met eenjarige groenten en aardbeien. Van Mazijk bedekte de kleigrond vooraf met paardenmest, compost en verteerde en verse houtsnippers. Bovenop liggen stro en hooi, afkomstig van een

loonbedrijf uit de buurt. Van Mazijk vult de strooisellaag aan naar behoefte en vermogen. "Zo ontstaat net als in de natuur een geleidelijke strooisellaag." Eén bed is afgedekt met karton. "Precies zoals je het leest in de boeken over permacultuur", lacht Van Mazijk. De aardbeien doen het goed, vertelt hij, en hebben geen afscherming nodig tegen de vogels. De tuin wordt echter geteisterd door slakken. Aan de rand van het terrein staat een omheining van aardperen, laagstam kersenbomen, en een door frambozen, bramen en andere berries begroeide tunnel van betongaas. Tussen groente en fruit staat een kippenhok. Naast het hok liggen de resten van een kippentractor, gemaakt van pvc-buizen en kippengaas. Gewogen en te licht bevonden: het gevaarte moest met

haringen worden vastgezet en dat was in de praktijk te omslachtig. Van Mazijk broedt op een zwaardere constructie. "Het leuke van permacultuur", vertelt hij, "is dat het een intelligente manier van tuinieren is. Maar", voegt hij eraan toe, "het kost mij tot nu toe wel veel tijd."

Opmerkelijk zijn verder nog de bedden met smeewortel (Bocking 14; een soort die niet uitzaait) die gemaaid wordt en gebruikt om de bodem te bedekken. Ze dienen ook als barrière om onkruiden buiten de tuin te houden. "Dat is niet helemaal gelukt", zegt Van Mazijk, wijzend op de ridderszuring die welig tiert tussen het fruit. Het overgangsgedebied tussen de stadsboerderij en de volgende woonwijk, een park waar recreanten vrij mogen wandelen, is een hoogstamboomgaard waar schapen zullen grazen. Hoewel er nog veel in de proeftuin moet gebeuren, is al duidelijk dat het een mooie, bezielde plek is.

Meer info: www.caetshage.org

Meer leren over permacultuur?

Introductiecursus op 10 en 11 maart in Twello en Exmora.

Op www.permacultuur.tk is een gratis cursus te downloaden.

TUINIEREN

VOOR GROENTJES

Katja Hansma heeft een nieuwe tuin en wil graag weten hoe ze een begin moet maken met natuurlijk tuinieren. Ben van Dieren, tuinman bij De Kleine Aarde, geeft haar goede raad. Een natuurlijke tuinier is vooral een avonturier, zo blijkt uit zijn tips. "Onbekende planten laat je gewoon staan om te kijken hoe ze zich ontwikkelen."

TEKST: KATJA HANSMA

Waar begin je (aan)?

Vorig voorjaar verhuisde ik naar een huis met een grote tuin. De oude wijk is vol natuur, er staan volwassen bomen en de hele dag hoor ik vogels fluiten.

Al plannen makend zag ik het helemaal zitten: mijn nieuwe tuin zou een weelderige biotoop worden, vol met planten en dierenleven. Ik tuinier al jaren, maar eigenlijk weet ik weinig van natuurlijke processen in de tuin. Mijn tuinplanten komen vooral van tuincentra in de buurt en daardoor wordt de tuininrichting vaak wat kunstmatig. Maar de natuur laat de boel ook gewoon de boel en toch ziet een bos er nooit rommelig uit. Over deze natuurlijke aanpak wilde ik meer weten.

Tegelijkertijd stapelden de vragen zich op: kan natuurlijk tuinieren wel op de beperkte oppervlakte van een tuin? Moet ik alles maar laten groeien en al het afval laten liggen? Wil ik wel dieren in de tuin en willen zij mijn tuin wel? Waar begin ik als er nog geen pier in de grond zit? In de tuin bij mijn nieuwe huis was het echt beginnen bij het begin: braakliggende grond.

Op zoek naar inspiratie en kennis bezocht ik Ben van Dieren, de tuinman van De Kleine Aarde.

"Beginnen bij het begin..." Ben kijkt even nadenkend voor zich uit. "Bekijk je tuin

eens als onderdeel van alle tuinen in de buurt en deze weer als deel van de natuur in de omgeving. Al is je tuin nog zo klein, er kan altijd voedsel en ruimte zijn voor vogels, vlinders, bijen en hommels. In steden is bijvoorbeeld juist een grote diversiteit aan vogel- en vlindersoorten, omdat er zoveel verschillende planten zijn. Als uitwisseling tussen tuinen mogelijk is, is er voor planten en dieren een groter leefgebied."

Ben neemt me mee naar de natuurlijke siertuin van De Kleine Aarde. Ik verwacht een enorme open tuin, aansluitend aan weilanden, maar we stappen een gezellige, omsloten tuin in. Het is een avontuurlijke plek met wat niveauverschillen, die niet in één keer te overzien is. Rondom staan verschillende soorten heggen. "Als je voor een natuurlijke afscheiding kiest, kunnen kleine dieren zoals egels, muizen en kevers er vrij in en uit. Onder een rij schuttingen kunnen ze niet door", vertelt Ben.

Terwijl ik me vergaap aan de vele prachtige bloemen en planten, richt Ben mijn aandacht juist op de grond: "Je begint met de bodem. De natuur kent geen arme grond. Op elke grondsoort groeit iets, of de grond nu nat is of droog, zuur of kalkrijk... Zodra je stopt met harken en schoffelen, groeien er al snel veel verschillende soorten planten. Zandgrond, die het armst lijkt, geeft bijvoorbeeld juist een grote diversiteit aan planten.

Hark wel de bladeren van het gras, omdat het gras anders stikt. Laat verder de afgeval- len bladeren, takjes, bloemen en vruchtjes gewoon liggen. Het proces van verval is prachtig en boeiend, het bruist van leven. Torretjes en pieren, maar vooral kleinere organismen zoals schimmels en bacteriën, doen hun opruimwerk. Hieruit ontstaat een bron van mineralen voor planten. Zo verandert de grond in een drukke marktplaats vol leven en organische stoffen."

Ben wijst op een walletje van houtstammen, waarin ik een netwerk van witte schimmeldraden zie. Er groeien wat zwammen op. De gaatjes in het hout zijn door torretjes gemaakt. Een kruidige, krachtige grondlucht vult mijn neus. Ben: "De natuur laat nooit afval liggen, alles wordt weer omgezet in grond."

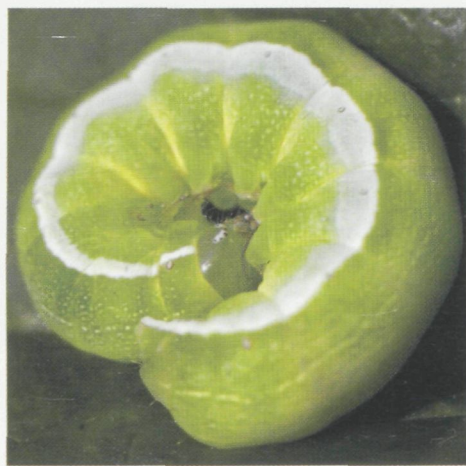
"Maar hoe kun je door zo'n bladlaag nog schoffelen?", vraag ik plichtsgetrouw. Ben trekt een opgeruimd gezicht: "In een natuurlijke tuin wordt niet geschoffeld, alleen gewied. De ongewenste planten worden met de hand weggehaald. Je gaat op die manier veel selectiever te werk. Onbekende planten laat je staan om te kijken hoe ze zich ontwikkelen."

Brandnetels

Met torretjes en wormen in mijn tuin heb ik geen problemen. "Wil ik ook grotere dieren

zoals muizen en egels? En willen zij wel in mijn tuin?", vraag ik voorzichtig. "Dieren zoeken in de wijde omgeving naar voedsel en naar een plaats om te nestelen en te schuilen. Bomen die in het voorjaar bloeien en in het najaar vrucht dragen zijn prachtig om te zien. Ze bieden nectar aan vlinders en bijen. Kleine dieren zoeken in het najaar de gevallen vruchten op. Er is een enorme diversiteit aan planten die bessen, bottels of zaden dragen." Ben laat me veel voorbeelden in de tuin zien.

Met vlinders heb ik ook geen problemen, maar hun rupsen... Ben legt uit dat alleen volwassen vlinders nectar zoeken in bloeiende planten. Voor de eitjes zoeken zij zogeheten 'waardplanten', zoals de brandnetel. Voor wie brandnetels in de tuin niet zo ziet zitten, heeft Ben een andere tip: zet een paar brandnetels in een pot in een afgelegen hoekje van de tuin. "Egels en muizen komen vanzelf in de tuin als ze er genoeg eten vinden en als zij van de ene tuin naar de andere kunnen lopen. Langzamerhand komen er dan meer diertjes in je tuin. Egels scharrelen bijvoorbeeld in de schemer rond op zoek naar slakken en pissebedden. Ze zijn dol op melk, maar pas op: ze gaan er dood van!"

Met vlinders heb ik geen problemen, maar hun rupsen...

Om en om gelegde dakpannen
We wandelen langs een pad rondom de tuin. "Om schuilplaatsen voor dieren te maken, kun je creatief zijn. Zo kun je oud bouw materiaal hergebruiken." Ben wijst me op een muurtje van los opgestapelde stenen, met poreus cement gemetseld. "Kijk, een luxehotel voor salamanders en muizen." Verschillende kruipende planten en enkele bloem hebben er wortel in geschoten. Ik sta er even verbaasd bij stil. Een andere schuilplaats bestaat uit opgestapelde graszoden, waar Ben bloembollen in wil planten.

Wil ik wel dieren in de tuin en willen zij mijn tuin wel?

Ook om en om gelegde dakpannen bieden prima schuilplaatsen voor kleine dieren. Op De Kleine Aarde is heel wat uitgevonden. Ben laat een afscheiding zien van een paar verticale palen waartussen gesnoeide en gevallen takken horizontaal zijn gelegd. "Zo'n plek is een geweldige schuilplaats voor vogels en kleine zoogdieren."

Tuingrond

"Voor de natuur bestaat er geen arme grond. Elke grondsoort kan beplant worden. Je kunt alleen niet elke plant in elke tuin zetten. Bekijk en voel de tuingrond eens aandachtig. Eventueel neem je een schep grond mee naar een kweker. De tuinman kan de aarde analyseren en je vertellen welke planten erin kunnen aarden. Er zijn planten voor rijke en voor schrale grond. Sommige groeien vooral op een zonnige plek, andere juist in de schaduw. Kies de planten zorgvuldig en zet ze op de juiste plek." In de siertuin laat Ben gedeelten zien met verschillende grondsoorten. "We hebben bijvoorbeeld delen met kalkrijke grond en met zandgrond, een deel met veel schaduw en een deel waar veel zon komt."

"Regenwater laat je natuurlijk niet weglopen. Als je het opvangt in een vijver of een ingegraven ton in de tuin, komen dieren ervan drinken. In droge tijden gebruik je het om planten te begieten." In de siertuin van De Kleine Aarde wordt het water naar een minivijver geleid door een kanaaltje van dakpannen. Dit kanaal is levendig begroeid met mossen en grassen.

Als de plant op de juiste plaats staat, is sproeien niet nodig. De wortels van de planten zoeken zelf het grondwater op. Bijmesten is om dezelfde reden meestal ook niet nodig. "Wil je planten in je tuin die een rijkere grond wensen dan er is, dan heb je

wel extra compost nodig. Je krijgt je eigen compost door in een afgelegen hoek van de tuin gemaaid gras en plantenafval op te stapelen. De natuur zet het afval langzaam om in goede, natuurlijke compost."

Praktisch

Ben blijft overigens praktisch in zijn aanpak: "Hoe weelderig en uitbundig de tuin ook mag zijn, je blijft altijd zelf de dirigent. Planten die je niet wilt, trek je er gewoon uit. Planten die woekeren roep je een halt toe door ze op te sluiten, bijvoorbeeld in een pot. Zorg dat je de tuin zo inricht dat je er geen slaaf van wordt. Je wilt toch vooral in een luie stoel kunnen zitten en genieten van de mooie planten en dieren, of er met vrienden barbecuen."

Het enthousiasme van Ben is aanstekelijk en de natuurrijke siertuin van De Kleine Aarde inspirerend. Vol ideeën rijdt ik weer naar huis.

In de eerste herfst van mijn tuin maakte ik inmiddels een flinke start. De grond bleek vooral zanderig van aard te zijn. De braakliggende tuin waar nog geen pier in zat, kreeg een laagje compost om de planten een goede start te geven. In mijn nieuw-aangelegde tuin ligt weinig plantenafval, maar dat komt nog wel! De walletjes voor dieren en zwervplanten zijn in aanleg. Samen met de kinderen heb ik een vrolijke stapel gemaakt van een overgebleven partijtje dakpannen. Ik verheug me op een proces van 'slow gardening': in mijn tuin geen *quick fix* waarbij je een aanhanger vol planten en schuttingen uit het tuincentrum haalt. De natuur heeft haar eigen tempo en ik volg dit geduldig.

Meer informatie

www.dekleineaarde.nl

Het Eco-park van De Kleine Aarde is geopend van dinsdag tot en met zondag van 10.00 tot 17.00 uur.

www.wildeweelde.nl

Hier vindt u speciale kwekerijen, ontwerpers en hoveniers voor natuurrijke tuinen.

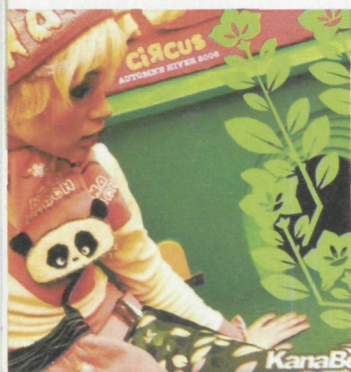
www.stichtingooase.nl

Deze site biedt informatie over natuurrijk tuinieren en wijst op netwerken, boeken en een tijdschrift over dit onderwerp.

La vie est ~~verte~~ à Paris!

Behalve de bekende toeristische trekpleisters als de Eiffeltoren en het Louvre heeft Parijs meer te bieden. Prachtige parken, kleine musea en oude ambachten wachten erop ontdekt te worden. We zochten voor u de lekkerste restaurants, de leukste winkeltjes en de meest bijzondere onbekende bezienswaardigheden in groen Parijs. Een weekendje wereldstad met een kleine Voetafdruk.

TEKST: VELLAH BOGLE FOTOGRAFIE: ROOS VAN DER SANDEN

Shopperen

1 Dat ecologisch ook hip kan zijn, bewijst het merk Kana Beach. Dit merk heeft een kledinglijn die gemaakt wordt van biologische stoffen. Prijzen vanaf 20 euro.

Kana Beach, 78, rue Jean Jacques Rousseau. Ook in de kelder van Lafayette, 40, boulevard Haussmann. Tel. (0033) (0)1 42 82 34 56, www.kana-beach.com
Metrolijnen 7 en 9, halte Chaussée d'Antin Lafayette.

2 De donkerbruine kasten in deze drogistij staan vol met biologische, ecologische en macrobiotische producten. Ook voor persoonlijk advies (in het Engels) kunt u hier terecht.

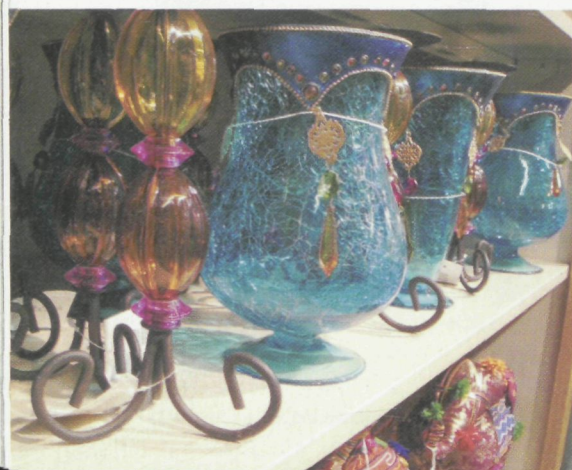
Diététique Beauté D.J. Fayer, 45, rue Saint-Paul. Tel. (00 33) (0)1 48 87 08 82, www.parislemarais.com/acheter/produits/fayer.php
Metrolijn 7, halte Pont Marie of Sully Morland, of metrolijn 1, halte Saint-Paul.

3 De Fransen houden er wel van om andere culturen op te snuiven. De winkel Pier Import is hier een leuk voorbeeld van. Deze interieurwinkel verkoopt van alles voor het huis, van vazen en opbergdozen

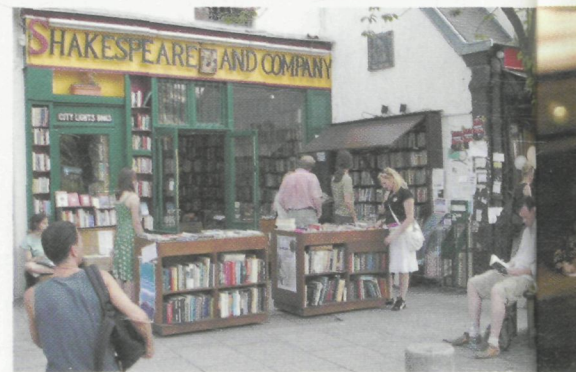
tot spiegels en tafels. Je waant je bijna op een markt in Marrakech! Wilt u wonen als Ali Baba, dan is dit de winkel voor u.

Pier Import, 1, rue de Rivoli. Metrolijn 1, halte Saint-Paul.

is niet compleet zonder een bezoek aan boekhandel Shakespeare & Co. Deze winkel, gelegen tegenover de Notre Dame, geniet internationaal grote bekendheid. In een oud pand vindt u wanden vol boeken, zowel nieuw als tweedehands in meerdere talen. Tussen de kasten zijn zit-, lig- en schuilplekjes gecreëerd, waar u zich kunt nestelen met een boek van uw keuze. Zoals de naam van de winkel al doet vermoeden, wordt u hier in het Engels geholpen. Dagelijks tot middernacht geopend!

Shakespeare & Co, 37, rue de la Bûcherie. Tel. (00 33) (0) 1 43 25 40 93, www.shakespeareco.org
Metrolijn 4 of RER-lijnen B en C, halte Saint-Michel.

Parijs en het groen

Parijs staat bekend als een groene stad. Het grootste deel van het groen is te vinden in de twee openbare 'bossen': Bois de Boulogne (846 ha) en Bois de Vincennes (995 ha). Stadsparken, tuinen, pleinen en promenades voegen daaraan zo'n 358 hectare groen toe. Nationale parken en publieke tuinen beslaan ongeveer 140 hectare. In de ruim duizend privé-tuinen in de stad is ongeveer 200 hectare groen te vinden. Veel van de begraafplaatsen dragen ook bij aan het groene karakter van Parijs. De Parijzenaars zelf hechten ook veel waarde aan natuur in de stad. Zo zijn de Jardin du Luxembourg, Jardin Villemin en Square de la Roquette gered van bebouwing dankzij de inzet van buurtbewoners.

4 Een bezoek aan Parijs

I'île Saint-Louis

I'île Saint-Louis is een van de leukste plekken in Parijs om rond te wandelen en te winkelen. Dit eiland, gelegen in de Seine en met uitzicht op de Notre-Dame, is de bakermat van Parijs. Er hebben zich verscheidene winkels, kunstenaars en crêperies gevestigd die het bezoekers makkelijk maken hier een paar uur te vertoeven. Men zegt dat de beste ijscoman van Parijs hier ook gevestigd is – gezien de lange rij die iedere zomerse dag buiten staat, zou dat best eens waar kunnen zijn. We lichten er een aantal winkels voor u uit.

5 Oliviers & Co biedt cosmetica en huidverzorgende producten die gemaakt zijn van natuurlijke ingrediënten. Olijfolie is de belangrijkste grondstof. Alle producten zijn dierproefvrij en verpakt in recyclebare materialen. U kunt hier ook terecht voor verse olijven, olijfolie, pesto en andere lekkernijen.

Oliviers & Co, 81, rue Saint-Louis-en-l'Île.

Tel. (0033) (0)1 40 46 89 37. Metrolijn 4 of RER-lijnen B en C, halte Saint-Michel of metrolijn 7, halte Pont Marie. Kijk voor meer verkooppunten op www.oliviers-co.com

Oliviers & Co

Kijk ook eens in de volgende winkels:

8 Sobral, Braziliaanse sieradenwinkel. 79, rue Saint-Louis-en-l'Île. Tel. (0033) (0)1 43 25 80 10, www.rsobral.com.br

9 Angel des Montagnes, interieur en decoraties. 10, rue Jean du Bellay, Île Saint-Louis. Tel. (0033) (0)1 46 34 13 04, www.angeldesmontagnes.com

10 L'Occitane, natuurlijke verzorgende producten. 55, rue Saint-Louis-en-l'Île. Tel. (0033) (0)1 40 46 81 71, www.loccitane.com

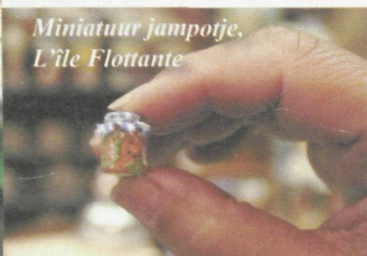
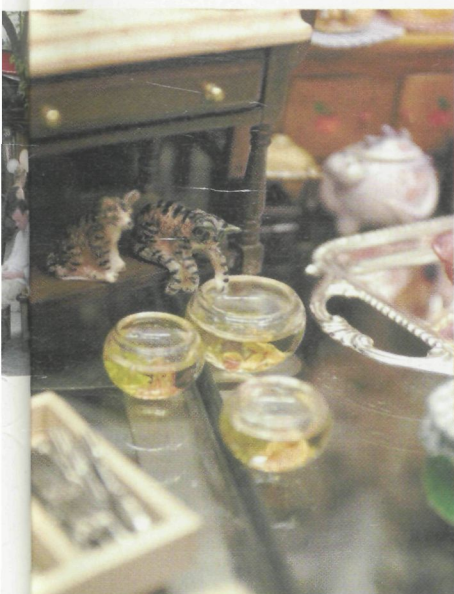
11 Kijk op de website van Naturalia, www.naturalia.fr voor verkooppunten van natuurwinkels in Frankrijk.

Sobral

6 In L'île Flottante voelt u zich vast als een kind in een snoepwinkel. Een winkel vol koekblikken, snoepgoed, theeserviezen en miniatuurtjes. Verder kunt u hier terecht voor huisgemaakte jams en compotes. **L'île Flottante, 31, rue des 2 ponts, Île Saint-Louis.** Metrolijn 7, halte Pont Marie.

Miniatuur jampotje, L'île Flottante

Rue Mouffetard

Wanneer de drukte van Parijs u teveel wordt, ga dan naar Rue Mouffetard. Hoewel deze straat gelegen is in hartje Parijs, zult u zich in een rustiek dorpje wanen. Aan het begin van de straat vindt u een plein, omgeven door knusse cafeetjes en prachtige bomen. Wandel door deze straat die geplaveid is met kinderhoofdjes en bewonder de oude huizen met balkons vol bloemen, geniet van de vele restaurants en delicatessenzaken. En sta even stil bij de prachtige muurschildering aan het einde van de straat.

Stop onderweg eens bij:

12 Twee taartenwinkels: Mouff'tartes. 53, Rue Mouffetard en La Maison des Tartes. 67, Rue Mouffetard.

13 Rendez-vous de la Nature, natuurwinkel. 96, rue Mouffetard. Tel. (0033) (0)1 43 36 59 34, www.dietetiquemouffetard.com

14 L'Occitane, natuurlijke verzorgende producten. 130, rue Mouffetard. Tel. (0033) (0)1 43 31 98 12, www.loccitane.com

Rue Mouffetard

7 Takara verkoopt zijden sjaals, sieraden en tassen in alle kleuren van de regenboog. De spullen zijn gemaakt van natuurlijke stoffen, glas, kralen, been en hout. U kunt hier ook cd's kopen met muziek uit verschillende werelddelen.

Takara, 52, rue Saint-Louis-en-l'Île. Zie voor meer verkooppunten: www.takara-france.com

7 Takara

L'Occitane

15 Oliviers & Co, cosmetica en huidverzorgende producten, gemaakt van natuurlijke ingrediënten. 128, rue Mouffetard.

Tel. (0033) (0)1 43 36 08 40, www.oliviers-co.com

16 Marché Mouffetard, permanente markt aan het einde van de straat, tegenover de prachtige muurschildering.

17 Générique, boutique met tweedehands kleding. 70, rue du Cardinal Lemoine.

16 Muurschildering

18 Terre des Pyrénées, natuurwinkel. 19, rue du Cardinal Lemoine.

19 Magasin Cirier, kaarsen- en wierookwinkel. Alle mogelijke geuren, kleuren en vormen. Ook een biologische lijn. 78, rue de Seine.

Tel. (0033) (0)1 43 26 46 50, www.cirier.com

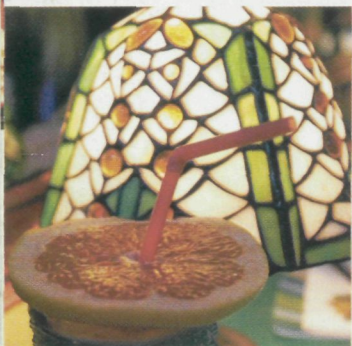
20 Herboristerie de la Place Clichy, oudste kruidenhandel van Parijs. 87, rue d'Amsterdam. Tel. (0033) (0)1 48 74 83 32, www.herboristeriemedicale.com

Voor al deze winkels geldt: metrolijn 7, halte Place Monge of Censier-Daubenton.

Eten & drinken

Als Frankrijk ergens beroemd om is, dan is het wel om zijn exquise keuken, waar veel gebruik gemaakt wordt van verse ingrediënten. Naar vegetarische maaltijden moet u wel zoeken. De zinnen "Je suis végétarien(ne)" ("Ik ben een vegetariër") en "Y a-t-il quelques plats sans viande?" ("Zijn er ook gerechten zonder vlees?") helpen u bij uw zoektocht. Onderstaand onze tips.

21 Vegetarisch restaurantje om de hoek van de Notre-Dame en de beroemde boekwinkel Shakespeare & Co. Een tentje waar u op mooie dagen ook buiten kunt zitten. De gerechten variëren van soepen tot salades, rijstschotels, lasagne, pasta en overheerlijke desserts. Prijzen tussen de 5 en 20 euro. Macrobioten kunnen hier ook terecht. **Le Grenier de Notre-Dame** (vegetarisch), 18, rue de la Bûcherie. Tel. (0033) (0)1 43 29 98 29, www.legrenierdenotredame.net

Metrolijn 4 of RER-lijnen B en C, halte Saint-Michel.

22 Vlak bij de Sacré Coeur ligt het vegetarische restaurant Au Grain de Folie. Het is klein en knus. U kunt recht de open keuken inkijken en zien hoe alle maaltijden vers bereid worden.

Au Grain de Folie, 24, rue de la Vieuville. Tel. (0033) (0)1 42 58 15 57. Metrolijn 12, halte Abesses.

23 Een andere gezellige plek om uit te rusten en bij te tanken is **Le Paradis de Fruit**, sapjesbar en restaurant. Hier kunt u terecht voor vegetarische gerechten en gezonde salades. Onder andere in Les Halles en La Défense.

Kijk ook eens op

www.laplage.fr/guidebio/index.html voor andere goede adressen waar u biologisch en/of vegetarisch kunt eten. De gids beslaat heel Frankrijk, maar u kunt per regio zoeken.

Bezienswaardigheden

24 Op de hoek bij boekwinkel Shakespeare & Co, tegenover de Notre-Dame, staat de oudste boom van Parijs. Deze *Robinier acacia* of robinia is geplant in 1601 en zou zonder ingrijpen van de stad waarschijnlijk omgevallen zijn. Het park rond de boom is een prima plek om op een zomerse dag even uit te rusten en van het uitzicht te genieten.

Le Robinier acacia, Square René Viviani. Metrolijn 4 of RER-lijnen B en C, halte Saint-Michel.

Parijs en het milieu

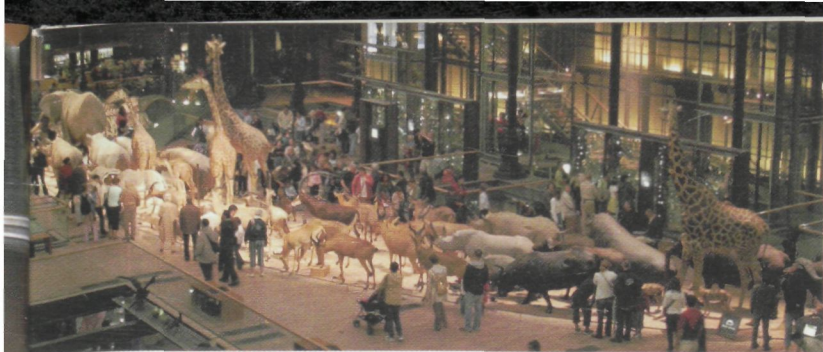
De gemeente Parijs heeft verschillende projecten om het milieu te ontzien. **Afvalrecycling:** op verschillende plaatsen in de stad staan vuilnisbakken met de mogelijkheid om het afval er gescheiden in te gooien. Zo wordt recyclebaar afval gescheiden van niet-recyclebaar afval.

Grijs water: door middel van twee verschillende watersystemen wordt drinkwater gescheiden van ongezuiverd water. De gemeente gebruikt het ongezuiverde water om straten te reinigen en parken te bewateren.

Hergebruik van bouw materiaal: veel gebouwen in Parijs zijn geschikt gemaakt voor hergebruik of gebouwd uit gerecyclede materialen.

Maatregelen tegen de verkeersdruk: de gemeente Parijs neemt maatregelen om het autoverkeer uit de binnenstad te weren. Zo wordt in de zomer een deel van de autowegen langs de Seine afgesloten voor verkeer en omgebouwd tot een heus strand: Paris Plage.

25 Trek gerust een middag uit voor de Jardin des Plantes. Deze botanische tuin werd in 1626 aangelegd als medicinale kruidentuin voor de Franse koning. Nu is het een oord waar Parijzenaars en toeristen ontsnappen aan de dagelijkse hectiek. Het huidige park van ruim 28 hectare omvat tuinen, kassen (met ruim 10.000 verschillende plantensoorten), een dierentuin en het Musée National d'Histoire Naturelle, met als pronkstuk La Grande Galerie de l'Évolution. Hier ziet u de geschiedenis van de wereld in beeld. Kroon op de tentoonstelling is de lange rij opgezette dieren op de eerste verdieping, die zo uit de ark van Noach lijken te komen.

Jardin des Plantes, rue Buffon en rue Cuvier. Metrolijnen 7 en 10, halte Jussieu of metrolijnen 5 en 10 en RER-lijn C, halte Gare d'Austerlitz. www.mnhn.fr

26 La Grande Mosquée de Paris is alleen al om het interieur de moeite van het bezoeken waard. Het witstenen bouwwerk is van een grote architectonische schoonheid. Westerlingen worden er gastvrij ontvangen. Op de binnenplaats kunt u genieten van een kopje muntthee met oosterse lekkernijen. Er heerst een serene rust.

La Grande Mosquée de Paris, 2, place du Puits de l'Ermite. Tel. (0033) (0)1 45 35 97 33, www.mosquee-de-paris.net Metrolijn 7, haltes Jussieu, Place Monge of Censier-Daubenton.

27 Parijs kent veel begraafplaatsen. De beroemdste is ongetwijfeld Père-Lachaise. Minder beroemd, maar zeker een bezoek waard, zijn de Cimetière Montmartre en de Cimetière Montparnasse. Op de Cimetière Montmartre liggen grootheden als Heinrich Heine, Emile Zola en Jacques Offenbach begraven. De begraafplaats is een groene oase door de vele bomen, en sommige graven zijn ware kunstwerken.

Cimetière Montparnasse heeft een zakelijker uitstraling door de strakke indeling en brede statige lanen. Hier liggen onder anderen Jean-Paul Sartre met zijn levensgezel Simone de Beauvoir, André Citroën en Guy de Maupassant begraven. **Cimetière Montmartre**, 20, avenue Rachel. Tel. (0033) (0)1 53 42 36 30. Metrolijnen 2 of 13, halte Place de Clichy.

Cimetière Montparnasse, 3, boulevard Edgar Quinet. Tel. (0033) (0)1 44 10 86 50. Metrolijnen 4, 6, 12 en 13, halte Edgar Quinet/Montparnasse Bienvenue.

(Ver)taaltip

Voor internetsurfers zonder talenknoob is er www.babelfish.altavista.com Als u daar bij 'een webpagina vertalen' de link van de gewenste site invoert en de gewenste taal, vertaalt Babelfish de site voor u. De vertaalde zinnen zijn weliswaar niet altijd van hoogstaande kwaliteit, soms is een beetje puzzelen nodig om te achterhalen wat er bedoeld wordt, maar toch kan Babelfish een handig hulpmiddel zijn.

28 Een ander soort begraafplaats is de Cimetière des Chiens, een dierenbegrafplaats die misschien de oudste ter wereld is. De begraafplaats is aangelegd in 1898. Opvallend genoeg vinden Parijse zwervkatten er ook een thuishaven: zij hebben hun eigen huisje aan het einde van de begraafplaats.

Le Cimetière des Chiens, 4, pont de Clichy. Tel. (0033) (0)1 40 86 21 11, www.chiens-des-champs.com/cimetiere.htm Metrolijn 13, halte Gabriel Péri Asnières/Gennevilliers.

Andere bezienswaardigheden:

29 Musée du Quai Branly. Een van de grootste musea ter wereld voor niet-westerse kunst. Vooral de beplante buitenmuur is indrukwekkend. Ingangen: 206/218, rue de l'Université of 27, 37 of 57, Quai Branly. Tel. (0033) (0)1 56 61 70 00, www.quaibranly.fr Metrolijn 6 naar halte Bir Hakeim, metrolijn 9 naar haltes Léna of Alma Marceau of RER-lijn C, halte Pont d'Alma.

30 George Brassens Park. Hier vindt u bijenkorven en een kleine wijngaard. Rue des Morillons. Metrolijn 12, halte Convention.

31 Jardin des Papillons. In paviljoen 6 van Parc Floral de Paris (in Bois de Vincennes) vindt u de vlindertuin. Tel. (0033) (0)1 43 28 47 63. Metrolijn 1, (eind)halte Château de Vincennes.

32 Jardin du Luxembourg. Twaalfduizend Parijzenaars tekenden een petitie om het park te behoeden van de ondergang tijdens de herindeling van Parijs onder baron Haussmann, een Franse stadsarchitect uit de negentiende eeuw. Tegenwoordig kent de tuin een boomgaard en bijenkorven, en wordt er lesgegeven in tuinieren en bijen houden. Boulevard Saint-Michel. Metrolijn 4, halte Saint Placide of lijn 12, halte Notre-Dame des Champs.

33 Église Saint-Severin. Deze kerk is gebouwd uit ruwe kalksteen die gehaald werd uit de steengroeven in de buurt. Bijzonder zijn de afdrukken van kleine zeedieren, die nog steeds zichtbaar zijn in de stenen. 3, rue des Prêtres Saint Séverin. Tel. (0033) (0)1 42 34 93 50, www.saint-severin.com Metrolijn 4, halte Saint-Michel.

34 Palais de la Découverte. Science museum met planetarium. Avenue Franklin D. Roosevelt bij Avenue du Général Eisenhower. Tel. (0033) (0)1 56 43 20 20, www.palais-decouverte.fr Metrolijnen 1 en 13, halte Champs-Élysées-Clemenceau of lijnen 1 en 9, halte Franklin D. Roosevelt.

Waaiermuseum

Ambachten

In Parijs vind je talloze ateliers en werkplaatsen waar handwerkslieden hun bijna teloorlopende vak vol passie uitoefenen. Veel van deze ateliers zijn open voor publiek.

35 In de negentiende eeuw was de waaier immens populair, zowel bij de elite als later bij de gegoede burgerij. In de twintigste eeuw stierf het gebruik van de waaier vrijwel uit. Anne Hogue, die het vak van waaier maken van haar vader leerde, maakt nog steeds waaiers met de hand voor particulieren, modeontwerpers en de filmindustrie. Naast haar atelier richtte zij een waaiermuseum in.

Waaiermuseum AHME, 2, boulevard de Strasbourg. Tel. (0033) (0)1 42 08 90 20, www.annehoquet.fr Metrolijnen 4, 8 en 9, halte Strasbourg-Saint-Denis.

36 Veel van het hang- en sluitwerk waarmee ramen en deuren van oude Parijse huizen geopend of gesloten kunnen worden, komt bij Rémy Garnier vandaan. Dit bedrijf, dat begin negentiende eeuw werd opgericht, maakt en repareert alle voorwerpen met de hand. Onlangs restaureerde het nog een belangrijk deel van het hang- en sluitwerk van de Notre-Dame en het kasteel van Versailles.

Slotenmakers Rémy Garnier. Bezoek kan op afspraak. 30 bis, boulevard de la Bastille. Tel. (0033) (0)1 43 43 84 85, www.remy-garnier.com Metrolijnen 1, 5 en 8, halte Bastille, of metrolijn 1 en 14 of RER-lijnen A en D, Gare de Lyon.

Andere ateliers om te bezoeken:

37 Clair de Rêve. Maakt en verkoopt marionetten, poppen en muziekdozen. Winkel op 35, rue Saint-Louis-en-l'Île. Tel. (0033) (0)1 43 29 81 06, www.clairdereve.com

38 Paris-Contrebasses. Bruno Brette repareert, maakt en verkoopt contrabassen. 47, rue de Rome. Tel. (0033) (0)1 44 70 00 13, www.paris-contrebasses.com Metrolijn 3 naar halte Europe.

39 Madeleine Gély. Hier worden wandelstokken, parasols en paraplu's met de hand gemaakt. Het atelier ligt naast de winkel en kan vrij bezocht worden door klanten. 218, boulevard Saint-Germain.

Tel. (0033) (0)1 42 22 63 35. Metrolijn 12, halte Rue du Bac.

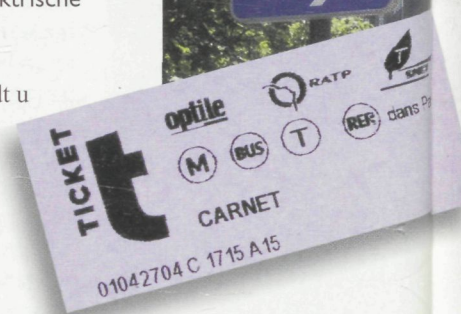
Vervoer

Een van de makkelijkste manieren om je in Parijs te verplaatsen is met de metro. Om luchtvervuiling tegen te gaan, promoot Parijs het gebruik van elektrische voertuigen. Sinds 1998 heeft de stad 160 punten waar elektrische auto's kunnen worden opgeladen. De gemeente Parijs heeft zelf 200 elektrische auto's in gebruik.

Metro Op iedere straathoek vindt u wel een metrostation. Als u van tevoren uitstippelt waar u heen moet, is het metrosysteem redelijk goed te volgen. Een kaart van het metrostelsel is bij de kaartloketten te verkrijgen. U kunt enkele kaartjes kopen (€ 1,40) of een bundel van tien kaartjes (€ 10,90), een carnet. Let op: uw metrokaartje is niet langer geldig zodra u het metrostation verlaat. Op www.ratp.fr kunt u met een interactieve kaart uw route plannen. U hoeft nooit langer dan 5 minuten op een metro te wachten, de laatste metro's rijden om ongeveer 00:30 uur.

RER-lijnen Bent u van plan de buitenwijken van Parijs te bezoeken – wilt u bijvoorbeeld naar Versailles of naar Disneyland Parijs – dan moet u gebruik maken van de treinen van het regionaal expresnet (RER). Parijs kent vijf RER-lijnen: A, B, C, D en E, die op verschillende grotere stations in de stad stoppen waar ze aansluiten op de metro. Kaartjes kunt u kopen op de stations. Voor reistijden kijkt u tevens op www.ratp.fr

Fietsen Een andere manier om Parijs te verkennen is per fiets. Het fietsverkeer is hier echter niet zo geregeld als in Nederland. Let dus goed op in het verkeer. Er zijn speciaal aangelegde fietsroutes, zoals het Canal Saint-Martin (zie 44).

U kunt op veel plaatsen fietsen huren:

40 Paris à Vélo C'est Sympa! Men kan hier een stadsfiets of een mountainbike huren. Ook worden er fietstochten georganiseerd door verschillende wijken. Informeer van tevoren naar de mogelijkheid voor een Nederlandstalige gids. 22, rue Alphonse Baudin. Tel. (0033) (0)1 48 87 60 01, www.parisvelosympa.com/GB/index.html

41 Roue Libre. Onderdeel van de Franse spoorwegen RATP. Door heel Parijs staan in het hoogseizoen bussen waar fietsen worden verhuurd. Kijk voor meer informatie op: www.rouelibre.fr/anglais/index.php

42 Wilt u uw fiets gratis aan uw (hotel)deur bezorgd hebben? Gebruik dan de service van Paris Bike Tour! Dit bedrijf organiseert ook fietstochten voor groepen.

Zie: www.parisbiketour.net/en/english.htm

Skaten Een uitstekende manier om je door de stad te bewegen, is op skates. De Friday Night Skate, de vrijdagse skatetocht waaraan duizenden mensen deelnemen, bestaat nog steeds. De route begint om 22.00 uur op Rue de Montparnasse voor het station. Houd er rekening mee dat er in drie uur 25 kilometer wordt afgelegd. Deze tocht is dus niet geschikt voor beginners.

43 Skates zijn te huur bij Skateverhuur Nomades, 37, boulevard Bourbon. Tel. (0033) (0)1 44 54 07 44. Metrolijn 1, 5 en 8, halte Bastille. Dit bedrijf kan u ook advies geven over geschikte skateplekken en skatetochten voor beginners.

Aanraders voor wandel-, skate- en fietstochten:

44 In 1825 werd het Canal Saint-Martin gebouwd als snelle waterdoorgang. Het bleek ook een uitstekende verdediging tegen de rebellen uit Oost-Parijs, omdat de zes bruggen over de rivier snel konden worden opgetrokken bij dreigend gevaar. Tegenwoordig is het Canal Saint-Martin een geliefde promenade voor zowel Parijzenaars als toeristen.

Canal Saint-Martin. Metrolijnen 3, 5, 8, 9 en 11, halte République of metrolijnen 2, 5 en 7, halte Jaurès.

Andere aanraders zijn:

45 Bassin de la Vilette, metrolijn 2, 5 en 7, halte Stalingrad

46 Canal de l'Ourcq, metrolijn 5, halte Ourcq

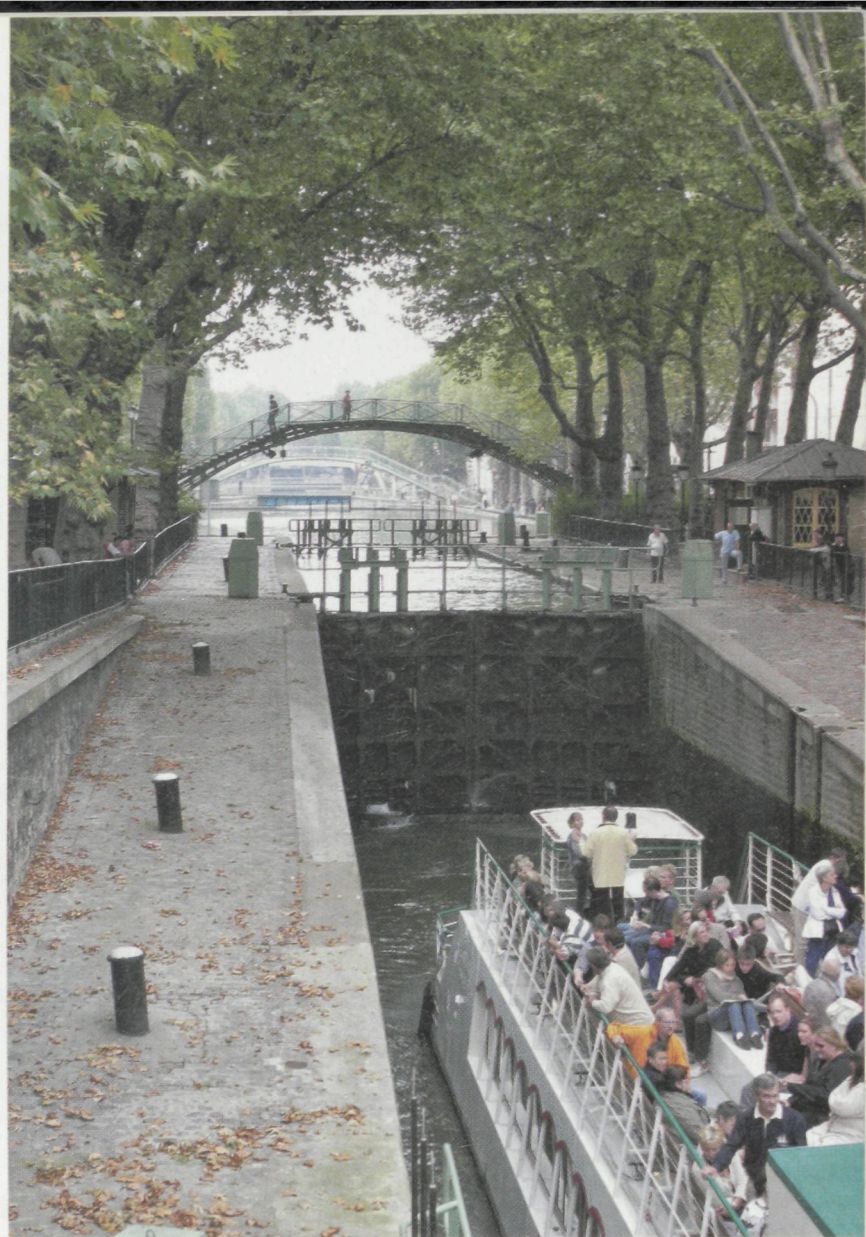
47 Promenade Plantée, metrolijn 1, 5 en 8, halte Bastille

48 Bois de Boulogne, metrolijn 2, halte Porte Dauphine (overdag!)

49 Bois de Vincennes, metrolijn 1, Château de Vincennes.

Meer informatie over wandelingen door Parijs:

www.parisbalades.com

Canal Saint Martin

Met de Thalys naar Parijs

Thalys brengt u vijf keer per dag rechtstreeks naar Parijs. Thalys vertrekt vanaf Amsterdam Centraal en rijdt via Schiphol, Den Haag HS en Rotterdam Centraal naar Antwerpen-Berchem, Brussel-Zuid/Midi en Paris-Nord.

Het hele traject tussen Brussel en Parijs wordt met een topsnelheid van 300 km/uur afgelegd. De rit naar Parijs duurt hierdoor vanaf Amsterdam slechts 4 uur en 9 minuten. Bij vertrek vanuit Rotterdam gaat daar nog eens een heel uur vanaf!

Een retourticket Amsterdam - Parijs is er al vanaf € 69,-.

Meer info: www.parijs.nl/thalys

eco bouw
ecologisch verantwoord bouwen

Energieweg 12 3641 RT Mijdrecht
(0297) 28 43 34 www.ecobouw.nl

Elke druppel telt!

Waterbesparende producten voor kraan, douche en WC - Regenwatergebruik voor WC IBA - Afvalwaterzuivering Droog- & Composttoiletten

Overall toe te passen en tot 75% besparing mogelijk!
www.ECOSAVE.nl Tel.: (0321) 33 20 38

HOOG HANGMATTEN

Specialist sinds 1979.
Open: zaterdag van 10 tot 17 uur of op afspraak
Wijksestraat 41,
6617 BZ Bergharen.
Tel/fax: 0487-53 14 29.
www.hoog.nl
Wij hebben ook een Bed & Breakfast waar u desgewenst in een hangmat kunt slapen.
www.hebkesberg.nl

VEERDONK + MULDER
bouwbedrijf

Leemptstraat 34
Nijmegen
T 024-3222925
F 024-3606688
E kantoor@veerdonk-mulder.nl

GOED IN DUURZAAM VERBOUW- EN RESTAURATIEWERK

INTERIEURARCHITECTUUR
atelier jan franssen

geeft vorm aan
wonen en werken

Met de natuur als uitgangspunt maken wij ontwerpen en adviseren bedrijven en particulieren bij ruimte-indeling, renovatie, bouwtekeningen, meubels en verlichting, kleur en materiaal.

026 443 75 83 www.atelierfranssen.nl

fundi
meubel- en keukenmakerij

Al 10 jaar maken wij op een ambachtelijke manier meubels op maat. We gebruiken Europees hout en werken de meubels af met ecologische middelen.

Bel voor meer informatie 0316 532312 of bekijk www.meubelmakerijfundi.nl

Kampeer-vakantie op Can Banal

In de Spaanse Pyreneeën, ongeveer 50 km van de Middellandse Zee, ligt het landgoed Can Banal, 85 ha groot, in een prachtige bosrijke vallei. U kunt hier kamperen midden in de natuur. Er is een klein restaurant en een winkeltje: Can Banal is een ideale uitvalsbasis voor wandel- en fietstochten, met of zonder gids. We verhuren mountainbikes. Ook voor kinderen zijn er volop activiteiten.
Gratis brochure: 0570 - 61 45 61.
www.canbanal.nl

de groene slagerij

GEGARANDEERD ZONDER TOEGEVOEGDE HORMONEN, ANTIBIOTICA OF GROEISTIMULATORS

DE GROENE SLAGERIJ
R. van de Rijdt

Dorpsstraat 12
B-3930 Achel
Tel. 011 64 14 77
Fax 011 80 12 47

Ruime keuze in Barbeque vlees

Bestellijsten in onze winkel aanwezig

Ook verhuur van Barbeques en een Barbequetent

OPENINGSUREN: zondag en maandag gesloten
Dinsdag t/m vrijdag van 9.00/13.00 u en van 13.30/18.00 u
Zaterdag doorlopend open van 9.00/17.00 u.
Deze zomer is de winkel in de verlofperiode normaal geopend.

In plaats van de klantenkaart hebben we wekelijks zeer interessante aanbiedingen, bijv.
IEDERE DINSDAG EN WOENSDAG ALLE HAMBURGERS EN BRAADWORSTEN 4 HALEN, 3 BETALEN
Wenst u op de hoogte gehouden te worden via email van de acties, kunt u mailen naar degroeneslagerij@telenet.be

BER 06292414 26

Kraaybeekerhof
Zingevende opleidingen

- Hoe ouder hoe beter (55+). Geef met Michiel Rietveld inhoud aan de nieuwe lente in je leven. Start 1 maart.
- Ik (en) Werk. Ga de zoektocht aan en kom tot verbinding in je werk. Start 7 maart.
- Luisteren naar dieren. Leg contact met dieren om je heen onder begeleiding van Maria Dalmeijer. Start 16 maart.
- Natuurwezens. Leer de wezenskant van de natuur kennen met Michiel Rietveld. Start 23 maart.
- Kruidencursus. Alles over de praktische toepassing van kruiden. Start 31 maart.

KRAAYBEEKERHOF
cursussen opleidingen trainingen
Postbus 17, 3970 AA Driebergen
tel. (0343) 51 29 25 | fax 53 38 65
e-mail: info@kraaybeekerhof.nl
www.kraaybeekerhof.nl

'T KASTANJEBOS

TUINBOUWERS MET HART VOOR HET MILIEU®

*Duurzame én milieuvriendelijke houttoepassingen voor tuin en erf,
in kastanje, robinia, eik, lariks, of douglas.*

Oók in thermisch verduurzaamd hout.

Voor informatie of folder:

Hoogstraat 6 3956 NA LEERSUM

tel.: 0343-522031 fax: 0343-522641

e-mail: info@kastanjebos.nl

www.kastanjebos.nl

- schuttingbouw
- tuinschermen
- pergola's
- hekwerk
- prieeltjes
- tuinmeubilair

De Vlechterij, Zeist
Telefoon: 030-6995005
www.vlechterij.nl

Gevlochten
wilgentenen
tuinschermen

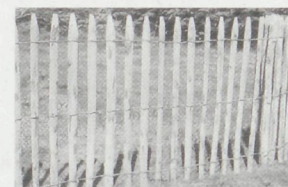
de vlechterij

Elke gewenste afmeting vanaf 10 m² bij u thuis
precies op maat gevlochten.
Tevens levering van wilgentenen mogelijk.

Nu ook: natuurvriendelijk geteeld
kastanhout uit Frankrijk:

Diverse maten ronde kastanjepalen
Franse kastanjehekken in diverse hoogten en
latafstanden.

Prijslijst op aanvraag of kijk op onze site.

DE NIEUWE KEUKEN ...

Natuurlijke materialen, energiezuinige
apparatuur, oerdegelijk vakmanschap.

Ontworpen en uitgevoerd volgens
uw **eigen**, persoonlijke wensen.

Dealer van
Oranier
Gas onder Glas®
kookplaten

Bernhagen®
Natuurkeukens

Tel. (030) 691 25 28
info@natuurkeukens.nl

www.natuurkeukens.nl

... **NATUURLIJK MOOI**

afvalwater zuiveren? helofytenfilters!

ECOFYT

ONTWERP & AANLEG

Voor meer informatie:
De Schepen 17
5688 VM OIRSCHOT
tel: 0499-550328
fax: 0499-550329

info@ecofyt.nl www.ecofyt.nl

- Milieuvriendelijk
- Maatwerk
- Eenvoudige techniek
- Rendabel
- Gebruiksvriendelijk
- Onderhoudsarm
- Zéér laag energieverbruik
- Hoge reinigende prestaties

SPLINTER

NATUURLIJK WONEN

ontwerpers die het maken

advies, ontwerp en realisatie van keukens, kasten, tafels, vloeren
welsummerweg 29 7722 rp dalfsen t 0529 430747 f 0529 431588
m 06 51526890 e info-splinter@wanadoo.nl

boerengoed

Dorpsweg 6
8274 AE Wilsum
038-3557556

alles voor **biologisch tuinieren**, zoals:

- organische meststoffen;
- biologisch plantgoed: knoflook, aardappelen etc.;
- gesteentemelen: lavameel, basaltmeel, etc.;
- akkerbouwzaden, zaden van bijendrachtplanten, groenbemesters;
- kwaliteitsgereedschappen en hulpmiddelen, zoals gaas, folies etc.;

verzending/bezorging door geheel nederland.
wederverkopers in diverse plaatsen.

prijslijst wordt op aanvraag gratis toegezonden.

Overzetveren in Nederland, België,
en de Nederlands-Duitse grensstreek

met handige kaartjes en heel veel
extra informatie op borstzakformaat

**VERSCHENEN
(5E) DRUK**

te bestellen door € 10
(incl. verzendkosten) over te
maken op rekening 5265803
t.n.v. de penningmeester
Vrienden van de Voetveren
te Biltoven

www.voetveren.nl

LID WORDEN? maak dan 5 euro over o.v.v. "nieuw lid"

Riolering PVC-vrij?

**Twebo
Tubes**

KIJK EENS OP: WWW.TWEBO.NL

GELEZEN

BOEKEN

Met bijdragen van Maike Nelissen en Jan Juffermans

Alles tussen aardwarmte en zonne-energie

"De zon blijft nog miljarden jaren stralen. En we hebben genoeg geld en kennis om met succes voldoende zonne-energie af te tapen." Met die conclusie sluit Lucas Reijnders, hoogleraar milieukunde aan de Universiteit van Amsterdam, zijn recent verschenen energieboek af. Het komt op een goed moment, nu de klimaatproblemen het gesprek van de dag zijn geworden. Systematisch loopt hij alle vormen van energie langs, inclusief turf en biomassa. In een goed leesbare stijl schetst hij hun geschiedenis en vertelt hij over de actuele situatie. Natuurlijk geeft hij daarbij steeds zijn inschatting van de mogelijkheden voor de toekomst. Ook kernenergie en kernfusie passeren de revue, met de nodige kritische kanttekeningen. Zonde van alle investeringen en mogelijke schade, vindt Reijnders. Heel nuchter komt hij tot de conclusie dat het energie/klimaat-vraagstuk eigenlijk vrij simpel is. Er is veel zonne-energie, windenergie en aardwarmte beschikbaar, samen goed voor ruim 8.500 keer de hoeveelheid energie die nu in totaal mondiaal wordt gebruikt. Dus daarin moeten we vooral investeren. Naast de grote mogelijkheden die de duurzame energiebronnen bieden, wijst Reijnders met nadruk op wat we tegelijkertijd moeten doen: veel efficiënter omgaan met energie. Want dat kan nog steeds met een reductie van wel 75%!

Interessant is dat Reijnders ook de fabeltjes de wereld uithelpt over de zogenaamde onrendabele windmolens en zonnepanelen voor stroom. De verhouding tussen input en output was uiteraard in de eerste fase van die nieuwe technieken niet altijd positief. Maar nu komt de milieukundehoogleraar met de volgende cijfers: bij moderne windmolens is de energie die nodig is voor de productie van windenergie nog slechts 5% van de totale opbrengst. Zonnepanelen zijn intussen gekomen op het niveau van 10% investeringsenergie. Dit kan nog een stuk lager worden.

Het boek is echt een aanrader voor wie een helder overzicht zoekt van de huidige stand van zaken op energiegebied, zeker na het zien van de alarmerende film 'An Inconvenient Truth' van Al Gore, de oud-vice-president van de VS.

J.J.

'Energie, van brandhout tot zonnecel', Lucas Reijnders, Uitgeverij Van Gennep Amsterdam, ISBN 90 55157 317, € 12,50.

Het verborgen leven van bomen

Mensen blijven gefascineerd door bomen en er is dan ook ongelooflijk veel te vertellen over bomen. Colin Tudge is wetenschapsjournalist, hij schrijft bevlogen over bomen. Zijn lijvige boek 'Het verborgen leven van bomen' staat vol informatie over de groei van bomen, boomsoorten, communicatie tussen bomen, de relatie tussen bomen en mensen en hoe een boom weet wanneer de zon ondergaat. Een boek met weinig illustraties, maar veel wonderlijke verhalen en verrassende details.

Zo bepleit Tudge onder meer *agroforestry*: de aanplant van meer bossen, vanwege de toenemende rivaliteit tussen mens en dier om voeding. Dieren eten immers takken en bladeren, mensen niet. Meer voedsel uit het bos voor dieren betekent meer mogelijkheden om granen te verbouwen voor mensen. Maar bomen leveren ook schaduw op: uit onderzoek bleek dat tropische melkkoeien 30% meer melk geven als ze in de schaduw staan. Dat sluit mooi aan bij de Nederlandse actie 'Bomen voor koeien' van de stichting wAarde.

M.N.

'Het verborgen leven van bomen – levensloop, functie en betekenis', Colin Tudge, uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, 2006. ISBN 9027484686, € 24,95.

Groentegerechten

In de kookboekenreeks van Iris is een nieuw deel verschenen: 'Groentegerechten', een kookboek met meer dan 100 smakelijk recepten. Het leuke aan dit boek is dat veel verschillende, makkelijk verkrijgbare groenten gebruikt worden in gerechten die relatief eenvoudig te bereiden zijn.

Uitgangspunt van elk recept vormen de groenten – vlees en vis doen niet mee. De hoofdstukken in het kookboek zijn ook gerangschikt naar de soorten groenten. Vruchtgroenten, courgette en aubergine, stengelgroenten, ui en prei, knolgroenten, koolgroenten, bloemkool en broccoli, bladgroenten, peulgroenten en boontjes, en overige combinaties. Voor elke smaak is er snel een recept te vinden. Veel van de gerechten bleken succesnummers in het vegetarische restaurant Iris in Eindhoven, dus het zijn beproefde recepten! Het boekje is op een frisse manier vormgegeven. M.N.

'Groentegerechten', Jan en Ineke Stevens, uitgeverij Iris Eindhoven, 2006. Deel 1 in de reeks 'Gezond Genieten', ISBN 907106221x, € 5,95.

Nederland duurzaam?

De nieuwe Index voor een Duurzame Samenleving – de IDS 2006 – laat in één oogopslag zien hoe duurzaam de Nederlandse samenleving is. Dit gebeurt aan de hand van 22 indicatoren, verdeeld over 5 categorieën: persoonlijke ontwikkeling, schone leefomgeving, stabiele samenleving, duurzaam gebruik van grondstoffen, duurzame wereld. Deze index integreert voor het eerst op een duidelijke en eenvoudige manier de belangrijkste aspecten van duurzaamheid en leefbaarheid van Nederland. En van niet minder dan 149 andere landen.

Nederland schiet op een fors aantal punten nog ernstig tekort, met als dieptepunten Behoud biodiversiteit, Mondiale Voetafdruk en vooral Uitstoot van broeikasgassen en Duurzaam energieverbruik. In totaal komt Nederland niet verder dan een magere 6, nog ver verwijderd van een werkelijk duurzame 10 voor alle 22 indicatoren. Ondanks dat magere zesje staat Nederland op de twaalfde plaats van de IDS-ranglijst. De Scandinavische landen, Nieuw-Zeeland en Zwitserland staan bovenaan. Dat maakt dus duidelijk hoever de wereld als geheel nog verwijderd is van een duurzame samenleving. De IDS wil niet alleen mensen bewustmaken van de huidige situatie, maar ook een eenvoudig handvat bieden voor de politiek om concrete doelen te formuleren.

De IDS 2006 is een informatief boek geworden dat laat zien hoeveel werk er nog te verzetten is. Niet meteen een boek voor op het nachtkastje, maar als naslagwerk in de boekenkast.

Meer informatie: www.nederlandduurzaam.nl

(hier is de publicatie ook te downloaden).

M.N.

'Nederland duurzaam? De Index voor een Duurzame Samenleving', Geurt van de Kerk en Arthur Manuel, uitgeverij De Vijver, Afferden, 2006. ISBN 9076224226, € 14,95.

(Advertenties)

Groene handen?

Maak kennis met

12 Nummers per jaar voor slechts € 14,95

Meldt u aan voor een abonnement op
www.14-95.eu of bel (078) 65 22 700

60 jubileumnummer

Opnieuw beginnen in Mali: Genoeg om gelukkig te zijn

GENOEG

een eenvoudig genieten

Opnieuw beginnen in Mali: Genoeg om gelukkig te zijn

Dossier:
Zaaien & oogsten
Praktisch: je bank bekleden
Cadeau: zelfmaak boekje
Erica Verdegaaal: pensioen zonder gat
Meer doen met minder: laat je geld groeien

De man die de donkerste plantte

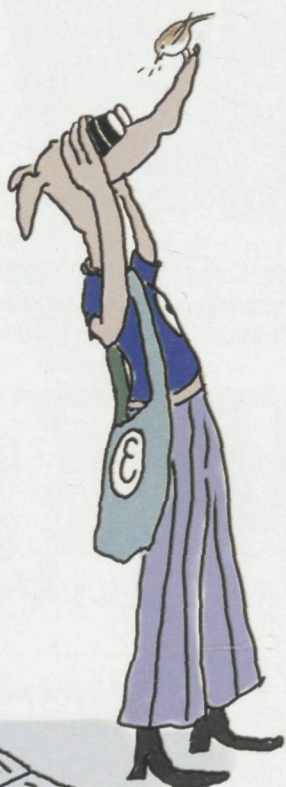
eenvoudig genieten!

Nu te koop in de kiosk. Abonneren? www.genoeg.nl

TEKST: MAIKE NELISSEN
ILLUSTRATIES: KATRIEN HOLLAND

Ecco ziet ze vliegen!

De kalender toont het keihard aan: het is lente en dat betekent tjiftjaffentijd! De tjiftjaf is een vogeltje dat steeds zijn eigen naam roept: het klinkt ook een beetje als "tziptzap tziptzap". Vanaf maart is de tjiftjaf weer overal te horen, want dan komt ie terug uit het Middellandse Zeegebied naar ons land. Je kunt naar buiten gaan om hem zelf te horen. Tip: zoek een parkje op bij je in de buurt – wie weet hoor je daar je eerste tjiftjaf, tjiftjaf, tjiftjaf van dit jaar. Succes!

Hou een vogellogboek bij en schrijf elke dag op welke vogels je gezien hebt, waar je ze zag en andere dingen die je speciaal vindt. Je kunt een mooi schrift kopen voor je vogellogboek of een logboek op je computer maken. Bij www.wildzoekers.nl vind je veel tips voor vogels kijken.

Help het klimaat in een handomdraai

Help het klimaat in een handomdraai: draai een spaarlamp in! Met de spaarlamp kun je op een eenvoudige manier energie besparen en klimaatverandering tegengaan. Hij is 80 procent zuiniger en gaat véél langer mee. Je bespaart er dus ook geld mee! Voor elke gloeilamp die je door een spaarlamp vervangt, spaar je € 7,90 per jaar uit. En dat minstens 6 jaar lang, want zo lang gaat een gemiddelde spaarlamp mee. Een spaarlamp lijkt op een ouderwetse gloeilamp, maar verbruikt veel minder energie. De energie die je hiermee bespaart betekent dat er minder gas en kolen verbrand hoeven te worden om energie op te wekken. Hierdoor is er minder uitstoot van CO₂. Je weet wel, dat is het vieze broeikasgas dat bij die verbranding vrijkomt en dat is de grootste schuldige van klimaatverandering. We maken ons zorgen over klimaatverandering. Als er niks gebeurt en het energieslurpen gewoon doorgaat, krijgen we straks misschien ook wel te maken met natte voeten, orkanen, malaria en een tekort aan drinkwater. Tijd voor actie dus!

Doe mee met de Natuurkalender

Ben je nieuwsgierig of de lente dit jaar eerder is dan anders? De Natuurkalender houdt al jaren bij wanneer het eerste sneeuwklompje bloeit, wanneer de eerste tjiftjaf weer gehoord wordt en wanneer de bomen gaan bloeien. Leuk om mee te doen met waarnemingen! Kies een stukje eigen tuin uit of een parkje in de buurt, en houd een aantal plantensoorten in de gaten, of nestelende vogels. Bij www.natuurkalender.nl kun je je waarnemingen doorgeven. Of vraag je leerkracht op school om mee te doen aan het Natuurkalenderproject!

Ecco, Postbus 151, 5280 AD Boxtel

E-mail: ecco.eko@dekleinearde.nl

Ecco krijgt graag post: stuur je brief, tekening of foto naar Ecco, en wie weet sta jij de volgende keer op deze pagina!

leemstuc tadelakt kalk/verf
advies ontwerp uitvoering

Ecodecor

tel/ fax +31(0)20-4288251
www.ecodecor.nl

CREËER KUNST IN HUIS EN TUIN

Maak alvast kennis met úw primair kleurenpalet

Bokashi keukenemmer
zorgt voor
natuurvriendelijke
bodemverbeteraar!

www.em-natuurlijk-actief.com

MAGICAL TOURS

Magische reizen voor ontspanning en inspiratie

Zin in een bijzondere VAKANTIE ?

- * Reizen naar krachtplaatsen
- * Vakanties met natuur & workshops gericht op levenskunst
- * Éénoudervakanties

Een greep uit ons aanbod:

- * Peru, Katharenland, Ierland, Mexico, Santiago de Compostela, Bretagne, Schotland
- * De kracht van kruiden
- * Essential Dance en meer....

Bel voor onze gratis brochure!
Tel: 036-5384550

www.magicaltours-vakantie.nl

Vegetarisch?

Alles over vegetarisme
in een notendop?

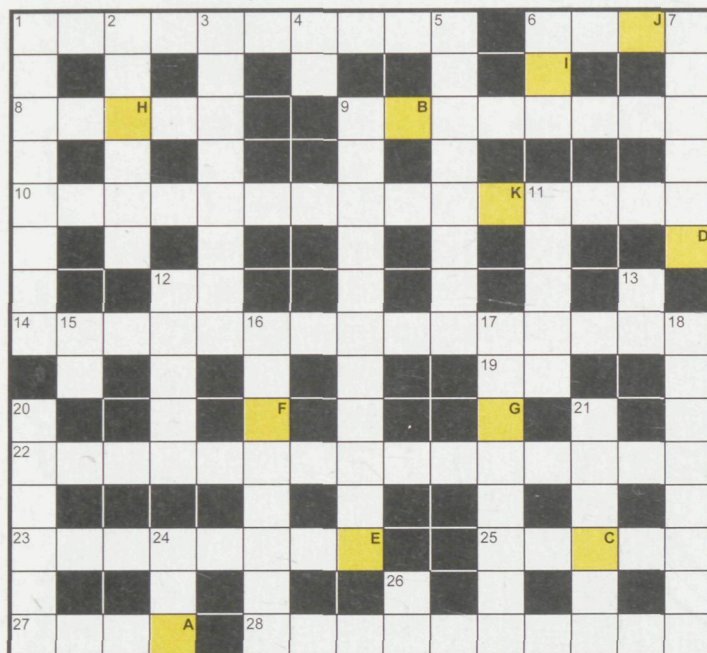
Vraag nu bij de Nederlandse Vegetariërsbond een infopakket aan: je ontvangt voor € 4,50 de brochure *Vegetarisch!* en een exemplaar van ons magazine *Leven*, een kleurrijk tijdschrift met achtergrondartikelen over voeding, gezondheid, natuur en milieu.

Nederlandse Vegetariërsbond

Nieuwezijds Voorburgwal 153
1012 RK Amsterdam • tel: (020) 330 00 44
www.vegetariers.nl • info@vegetariers.nl

Vegetarisch, goed voor mens, dier en milieu

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Oplossing winternummer:

Plattegrond

Winnaars winternummer:

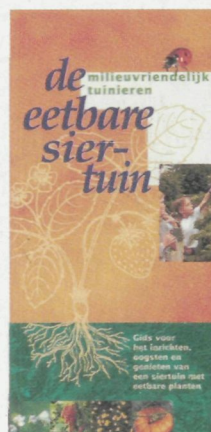
J. van de Woerd, Den Haag

B. Floryn - Bonsing, Terschelling Midland

L. van de Weg, Utrecht

Gefeliciteerd!

De letters A t/m K vormen de oplossing. Zend uw oplossing vóór 15 maart naar Redactie De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel. De winnaars ontvangen het onderstaande fraaie boek. U kunt oplossingen niet telefonisch doorgeven, noch corresponderen over de uitslag. Veel puzzelplezier!

Horizontaal

- 1 Isolerende bril (6,4)
- 6 Snel stukje huis (4)
- 8 Schenk niet meer op de wagen (5)
- 9 Onderhoudend meubel (8)
- 10 Stadsdeel dat dreigt te verliezen (15)
- 12 Verrassende kruidenier (2)
- 14 Ademen (15)
- 19 Een klein beetje verdieping (2)
- 22 Niet goed in of aan elkaar (15)
- 23 Heel kort tunneltje (8)
- 25 Muzikale architect (5)
- 27 Schop omhoog of omlaag (4)
- 28 Doorzichtige biologische productie (10)

Verticaal

- 1 Dus mis in de bovenkamer? (8)
- 2 Zéér vast goed (6)
- 3 Grondregels en -wetten (8)
- 4 Start dit spel (2)
- 5 Kleine bijdrage aan de bouw (8)
- 6 Prominent stuk voorgevel (3)
- 7 Raar op papier gezet (6)
- 9 Dissidentenschip (11)
- 11 Dommelt in Nederland en Duitsland (5)
- 12 Topwoning bij de oosterburen (5)
- 13 Kind zonder klinkers (2)
- 15 Groentebak (2)
- 16 Heen en weer in die vogelwoning (8)
- 17 Neerslachtige afvoer (8)
- 18 Met beton bezig tijdens de regen (8)
- 20 Werklunch (6)
- 21 Verblijfplaats na de levensloop (6)
- 24 Heeft veel woningen voor gepensioneerden (3)
- 26 Soms té licht (2)

COLUMN

SOPHIE KOERS

FOTO: JEROEN NOOIJ

Sophie Koers is co-auteur van het boek 'Praktisch Idealisme'.

Klimaatneutraal leven

Een beter klimaat begint HIER: de televisie gaat uit, niet op *standby*, we eten zoveel mogelijk biologisch en als we al vliegen doen we dat met klimaatcompensatie. Maar klimaatneutraal? Dat lijkt vooralsnog alleen haalbaar als je een middeleeuwse soberheid combineert met technologie van *scifi*¹ kaliber – en dat gaat heel wat verder dan alleen het dak volplakken met zonnecellen. Het ultieme eco-huis is zo goed geïsoleerd dat een buizensysteem in de muur of zelfs eigen lichaamswarmte voldoende is voor de verwarming. Koken doe je op gas uit de vergisting van je eigen poep en afval. En je douchewater wordt hergebruikt om de wc mee door te spoelen. Elektriciteit, daar zijn we nog niet helemaal uit. Het Middeleeuwen-model alleen – minder licht, minder apparaten, een enkel spaarlampje voor als je per se na zonsondergang nog wat wilt doen – kent voor moderne mensen zijn beperkingen. Voor zonne-energie wonen we in het verkeerde land. Gelukkig staat ons eigen droomhuis ergens in Spanje. Dan heeft klimaat-

van elektriciteit.

We dromen verder: van die nul-emissie-auto op waterstof – of toch ouderwets te paard of met de ezelwagen? Van computers die aangedreven worden door de zenuwtik die we toch al in onze voeten hadden – of worden we gelukkiger als we volledig ont-haasten en weer ouderwets pen en... oeps, papier! En ik was juist zo trots op mijn papierloze kantoor! Kortom: we zijn er nog niet. Wat wel opvalt, is dat de discussie over klimaatverandering het afgelopen jaar opeens *mainstream* is geworden: iedereen praat erover. Is het dan te optimistisch om op korte termijn drastische veranderingen te verwachten?

¹ *Scifi* = sciencefiction

verandering opeens voordelen: in de modellen die Al Gore c.s. gebruiken verandert Spanje binnen tien jaar in een heuse woestijn. Daarmee wordt zonne-energie opeens een heel plausibele bron

Koude vloer oorzaak hoge stookkosten

De vloeren van de meeste huizen in Nederland zijn in de winter erg koud omdat ze niet of slecht geïsoleerd zijn. Hierdoor heerst er een sterke temperatuursgeïsoleerdheid met een koude laag bij de vloer en bij het plafond een overmatige warme luchtlaag. Hierdoor gaat veel warmte onbenut verloren. De lage temperatuur onderin de woning is niet echt comfortabel en veroorzaakt naast koude voeten ook nog vochtproblemen en veel huisstofmijten.

TONZON vloerisolatie met Thermoskussens biedt met een Rd-waarde van 3,8 tot 4,6 onbetwist de hoogste isolatiewaarde en daarmee de warmste vloer en de hoogste energiebesparing. De stevige Bodemfolie maakt de kruipruimte kurkdroog. Leidingen en ophangbeugels roesten niet verder en de muffe kruipruimtegeur is definitief verleden tijd.

U kunt het systeem vakkundig laten aanbrengen maar het ook relatief eenvoudig zelf doen. Op onze website (www.tonzon.nl) staan video's, die laten zien hoe deze en andere isolatiematerialen verwerkt worden. Want TONZON heeft niet alleen een handige vloerisolatie. Met TONZON krijgt u ook met minder ruimteverlies een beter geïsoleerde voorzetwand, zonder koudebruggen. Met TONZON Badisolatie kost het vullen van het bad circa 30% minder energie en komt bijvullen met heet water nauwelijks nog voor.

Houten vloeren vervangen door beton? Niet nodig dankzij TONZON vloerisolatie

Het vervangen van houten vloeren door beton is een kostbare operatie en veroorzaakt veel overlast. Wanneer TONZON vloerisolatie wordt toegepast dan is een dergelijke moeizame operatie niet nodig zo blijkt uit 26 jaar praktijkervaring. De houten vloeren kunnen gewoon gehandhaafd blijven ook bij een vloer met een sterk dampremmende vloerbedekking.

Het is voldoende om de vloer op te knappen en vervolgens het TONZON systeem toe te passen. Daarna heeft men er geen omkijken meer naar want ook leidingen en ophangbeugels gaan veel langer mee in een krukdroge kruipruimte. Zo bespaart men al snel enkele duizenden Euro's.

Aanbrengen van boven af

Wanneer de kruipruimte hoger is dan 35 cm dan kan het systeem van onderaf worden aangebracht. (Bij beton vloeren is minimaal 40 cm nodig). Is de kruipruimte minder hoog, dan kan het van bovenaf worden aangebracht (zie foto links). Bodemfolie en Thermoskussens belasten in hun toepassingsgebied het milieu het minst en hebben daarom beiden het DUBO-Keur. Mooi meegenomen voor mensen die behalve een hoge kwaliteit ook prijs stellen op het gebruik van milieuvriendelijke materialen.

NIEUW

TONZON radiatorfolie

TONZON heeft een radiatorfolie ontwikkeld die achterop de radiator zelf kan worden geplakt. Effectiever en keurig uit het zicht. Ideaal voor mensen die wel energie willen besparen maar niet die rommelige aanblik willen van de folie op de muur die voortdurend loslaat. De meest rendabele besparingsmaatregel, die men kan bedenken.

Nieuwe Radiatorfolie

Van binnen niet te zien

Oude Radiatorfolie

De nieuwe TONZON Radiatorfolie wordt geleverd in een handzaam pakketje dat door iedere brievenbus past. De breedte van de folie is 50 cm en de lengte 7,5 m zodat u in totaal 3,75 m² radiator kunt beplakken. De folie wordt geleverd met een rolletje (15 m) warmtebestendige dubbelzijdige tape waarmee het op de radiator wordt geplakt. Dankzij de wasknijper truc hoeft u radiator niet van de kant te halen. Maak € 17,25 over op giro 4198901 tnv TONZON BV en vergeet niet uw adres te vermelden. Binnen enkele dagen valt het pakketje door uw brievenbus. U hoeft er niet eens voor thuis te zijn.

Comfortabel en gezond

Ook huisdieren genieten van TONZON vloerisolatie. Dat geldt niet voor de huisstofmijt die in de kurkdroge vloerbedekking geen leven meer heeft en zelfs onder de droge plinten nauwelijks nog een geschikte schuilplaats vindt.

Weg wezen

TONZON Bodemfolie

Centraal afzuigstelsysteem niet nodig dankzij TONZON vloerisolatie

Wanneer TONZON vloerisolatie wordt toegepast dan is het niet nodig nog een centraal mechanisch afzuigstelsysteem aan te brengen dat constant (warme) lucht uit huis zuigt. Dit blijkt uit de jaren lange praktijkervaring in talloze projecten.

Bewoners en beheerders zijn dik tevreden met het handhaven van de bestaande natuurlijke ventilatie die wordt aangevuld met lokale afzuiging in keukens en badkamer op momenten dat het echt nodig is. Door de hoge isolatiewaarde van de Thermoskussens wordt het nu ook onderin de woning warm en droog waardoor vochtvorming daar niet meer plaatsvindt.

Vochtige kruipruimte

Omdat het niet mogelijk is een vloer 100% luchtdicht te krijgen, komt er altijd lucht uit de kruipruimte de woning binnen. Is de kruipruimte vochtig dan komt er met deze lucht ook vocht de woning binnen.

Bij nieuwe woningen die voldoen aan de eisen uit het Bouwbesluit komt er daardoor altijd nog circa 1 liter water per dag de woning binnen als de kruipruimte vochtig is. Is de kruipruimte echter droog omdat TONZON Bodemfolie de verdamping van vocht uit de bodem voorkomt dan komt er helemaal geen vocht meer de woning binnen. De droge lucht uit de kruipruimte is in de winter bovendien voorverwarmd door de relatief warme aardbodem, zodat het een energiebesparende vorm van basisventilatie is. In woningen met TONZON Vloerisolatie mag het klappaarpje in de woonkamer wel dicht als u naar bed gaat of de woning verlaat, zonder dat er een muffe lucht ontstaat.

www.tonzon.nl 053-4332391
Postbus 1375, 7500 BJ Enschede

AMAN
PRANA

SERENE LEVENSKRACHT

*Je levenskracht op een serene wijze
ondersteunen en versterken,
zonder je lichaam en geest geweld aan te doen,
zacht en zonder excessen*

Nieuw van Amanprana: Okinawa Omega's met Perilla, de rijkste bron aan omega-3 nodig voor onze jeugd en vitaliteit

De olie van de perillazaden wordt al eeuwen gebruikt in de Traditionele Chinese geneeskunde als een omega-3 wondermiddel, nodig voor o.a. onze jeugd, vitaliteit, **concentratie**, geheugen, cholesterol én goed humeur. Perilla verzacht overprikkeling van de ogen, neus, luchtwegen en spijsvertering.

Amanprana is trots je de eerste biologische koude schroefpersing van deze fantastische olie voor te stellen in maar liefst 3 verschillende omega-formules:

- Happy Perilla (met blauw-gele vlaggetje): **je dagelijkse hoeveelheid omega's.**

- Happy Perilla Special (met rood-gele vlaggetje) is het Amanprana paradepaard. **Perilla versterkt met 10 therapeutische oliën.**

- Eicosan Perilla (met blauw-lila vlaggetje) bevat **meer omega-3 dan eender wat.**

Voor de prijs van een glas melk heb je je dagelijkse portie omega's. 1 theelepel Okinawa Omega kost niet meer dan een bio-tomaat of -banaan. Met 1 fles komt u gemakkelijk 100 dagen toe (dat is meer dan 3 maanden).

Verkrijgbaar in natuurvoedingswinkels met **gratis infobrochure 'Serene Levenskracht'**. Dichtstbijzijnde winkel? Bel Compagnons 0341-350 186 of TerraSana 0172-50 33 33.

www.noble-house.tk

Walnootolie
uit de Perigord:

bekroond als lekkerste
ter wereld! Rijk aan
omega-3/6/9

Amanprana Walnootolie uit de Perigord héérlijk zachte verrijking van je salades